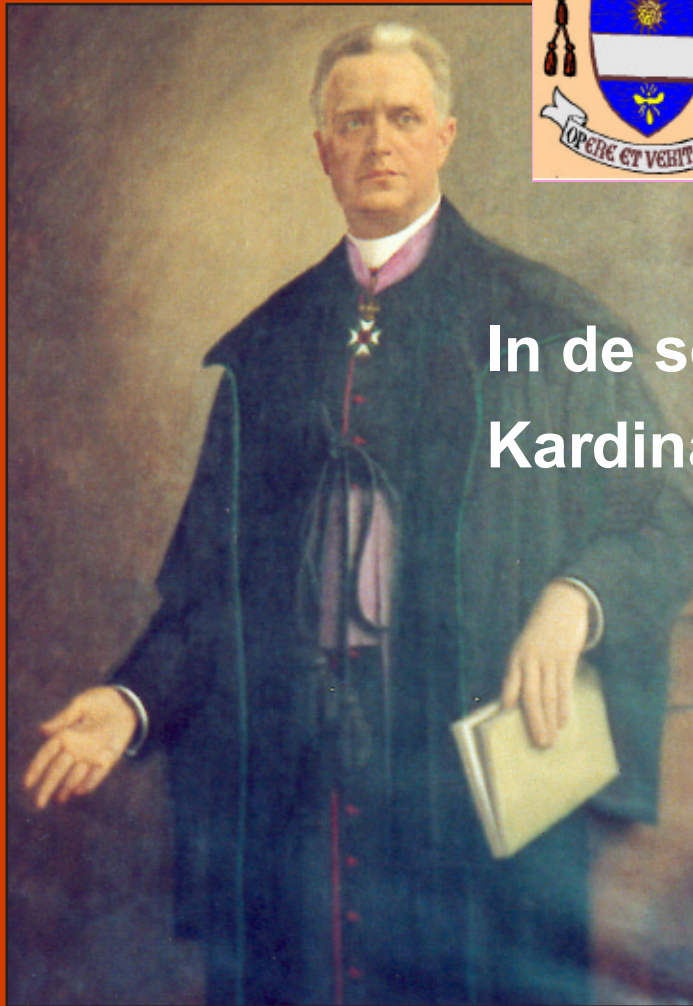

Monseigneur Simon DEPLOIGE
1868-1927

In de schaduw van
Kardinaal MERCIER

Voorzitter van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte
aan de Katholieke Universiteit Leuven

Senator

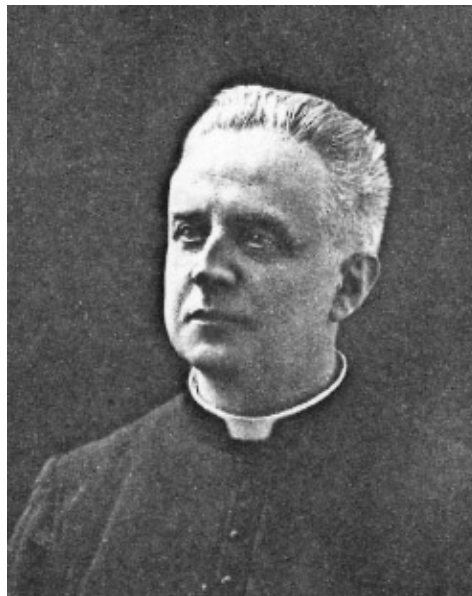
Monseigneur Simon Deploige

1868-1927

Voorzitter van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte
aan de Katholieke Universiteit Leuven

Senator

In de Schaduw van
Kardinaal Mercier

Door Guy Deploige

2001

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopij, microfilm of op welke wijze ook, zonder de voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteur.

D/2001/ uitgave in eigen beheer

*Guy Deploige
Ter Meerenstraat 48
9810 Nazareth*

Inhoud

Voorwoord van de auteur	3.
De Familie Deploige, haar oorsprong en religieus engagement.	5.
DEEL 1	
Studententijd	8.
Politieke ambities	10.
Academische loopbaan	12.
Mgr Deploige en het sociale leven van de studenten te Leuven	17
Religieuze loopbaan	19.
De relatie Mgr. Mercier - Simon Deploige	25.
Lourdes bedevaart	32.
DEEL 2	
De eerste wereldoorlog 1914-1918	39.
Leuven 1914	41.
Rome 1915	49.
1915-1918	57.
DEEL 3	
De wederopbouw van de bibliotheek van Leuven	61.
Coöptatie tot Provinciaal Senator voor Limburg	71.
DEEL 4	
Necrologie	75.
Bibliografie van Mgr. Deploige	105.
Chronologie	110.

Voorwoord van de auteur

Bij de studie van de stamboom van de familie Deploige¹ heb ik niet langs de persoon van Monseigneur Simon Deploige kunnen kijken. Reeds op jonge leeftijd was hij een uitzonderlijk persoon en in de ban van Onze Lieve Vrouw van Lourdes. Steeds heeft hij in de schaduw van zijn Meester en vriend Mgr. Kardinaal Mercier gelopen, als opvolger van deze in 1906 als voorzitter van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte aan de Katholieke Universiteit Leuven.

Na raadpleging van verschillende archieven ben ik tot het besluit gekomen dat Mgr Simon Deploige niet in de vergetelheid mag belanden, wat reeds in grote mate het geval is, nog slechts enkelen herinneren zich nog deze bijzondere persoon. Daarom heb ik de moed genomen om te trachten een biografie aan hem te wijden. Het is niet mijn bedoeling om reeds verschenen werken waar hij wordt geciteerd te herwerken, ik heb geopteerd om deze met hun bronvermelding integraal over te nemen, te vertalen en hier en daar aan te vullen daar waar ik het wenselijk vond. Men mag niet vergeten dat Mgr. Simon Deploige, alhoewel hij een Limburger was, in hoofdzaak de Franse taal gebruikte, wat in zijn tijd de gezagvoerende taal was. De citaten hernomen in dit werk zullen in hun originele taal zijn.

Ik heb getracht mij zo objectief mogelijk op te stellen in het weergeven van het relaas van zijn leven, zonder te diep in te gaan op zijn filosofische theorieën en gedachtegoed, dit laat ik over aan mensen die thuis zijn op dit domein.

Bij deze zou ik de volgende personen en instellingen willen danken voor het mogelijk maken van dit werk : De heer Georges Delvigne, kleinneef van Mgr. Simon Deploige, voor zijn persoonlijk archief en de aangebrachte familieherinneringen, de heer Luc Vandeweyer doctor in de geschiedenis voor zijn technische raadgevingen en steun, de heer Jans, archivaris van het archief van het Aartsbisdom Mechelen, het archief van de Senaat, Dirk Aerts en professor Urbain Dhondt van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte aan de Katholieke Universiteit Leuven, Marc Derez van het Universiteitsarchief van de Katholieke Universiteit Leuven, Françoise d'Arras d'Haudrecy-Mirguet van het archief van l'Université Catholique de Louvain te Louvain-la-Neuve, Alain Trooskens en Sophie Hottat voor het nalezen van de Franse teksten en al de andere personen die ik zou vergeten zijn.

Nazareth, 2001

Guy Deploige

¹ Genealogie Famille Deploige Par Georges Delvigne 1985,
Stamboom Famille Deploige 1635-1998 door Guy Deploige

De Familie Deploige, haar oorsprong en religieus engagement.

De naam Deploige is zeer weinig gedragen, genealogische studies¹, brengen ons naar Villers l'Evêque, waar wij de naam Leploge terugvinden in de kerkregisters tot circa 1550. De met zekerheid gekende voorvader Jois Leploge, geboren in 1637. De familie vestigde zich vervolgens te Piringen, Widooie, Grootloon en Tongeren.

Wij vinden eveneens dragers van de naam Le Ploge terug te Seneffe, provincie Henegouwen, in de helft van de 16de eeuw. Deze familie droeg het volgende wapen :

“in zilver een Sint-Andieskruis in keel, vergezeld van drie klaverblaadjes in sinopel en in de schildvoet een ster in azuur”

(Denis du Péage: annales de la Société d'Etudes de la Province de Cambrai, T. IX p 140)

Door de enorme schade die de archieven van Seneffe hebben opgelopen tijdens de Tweede Wereldoorlog, hebben we nog geen verband kunnen vinden tussen deze twee families.

De naam Deploige bekommt haar huidige vorm rond het einde van de 18de eeuw. Te Widooie bij Tongeren.

Mgr. Simon Deploige en zijn broer Florent Deploige stammen af van de jongste tak van de familie Deploige, die zijn oorsprong vindt op het einde van de 18de eeuw. Deze tak heeft geen naamdragers meer.

Mgr. Simon Deploige en zijn oudere broer, Florent Deploige, zijn de kinderen van Lièvin Deploige, geboren te Boeshoven(Borgloon), op 20 maart 1823, burgemeester van Grootloon, brouwer te Tongeren, overleden te Tongeren op 20 augustus 1892. Hij huwde in 1863 Marie de Paifve, geboren te Tongeren op 20 februari 1826 en er overleden op 19 februari 1902.

Deze twee families, Deploige en de Paifve hadden een zeer groot katholiek engagement, wij kunnen dit niet beter verwoorden dan met de woorden van Mgr. Mercier uitgesproken ter gelegenheid van de eerste mis van Simon Deploige op 19 december 1896 : “ ... Madame Deploige, malheureusement retenue loin de nous par la maladie, cette femme admirable que la population de Tongres, dans un élan de piété touchante, appelle déjà une sainte...”

Professor Defournny beschrijft in zijn lijkrede ter nagedachtenis van Mgr. Simon Deploige : “Mgr Deploige appartenait à une vieille famille où les traditions chrétiennes se transmettent avec le patrimoine héréditaire. Sa pieuse mère passait dans la prière, dans la fréquentation des offices paroissiaux et dans la pratique discrète des bonnes oeuvres, les moments de liberté que lui laissait la direction de la maison. Elle se plut à mettre au coeur de son fils le goût des choses divines.”

In elke generatie vinden we een diepe katholieke verbintenis.

Aan vaders zijde, **Liévin Deploige**, mogen we vermelden :

Zijn oom :

Arnold Deploige (1825-1901), kapelaan te Hasselt van 1849 tot 1868
en pastoor van Bommershoven van 1868 tot 1898

Zijn groot-tante :

Jeanne Deploige (1772-1861) gedurende 68 jaar begijn in het begijnhof van Tongeren

Zijn achter-groot-tantes :

Marie-Elisabeth Deploige (1744-1826) gedurende 37 jaar begijn in het begijnhof
Sint-Christophe te Luik.

Marie-Gertrude Deploige (1751-1831) gedurende 40 jaar begijn in het begijnhof
Sint-Abraham te Luik.

Zijn achter-groot-ooms :

Joseph Deploige (1757-1834) van 1781 tot 1810 kapelaan in het begijnhof van Tongeren
en van 1810 tot 1834 pastoor te Widooie.

Ferdinand Deploige (1765-1840) pastoor te Vreren gedurende 49 jaar.

Aan moeders zijde **Marie de Paifve**, stamt Simon Deploige af van een zeer oude familie.
Jacques de Henricourt vermeldt in zijn "*Miroir des Nobles de Hesbaye*", die de begijnhoven in
Haspengouw beschrijft van 1102 tot 1398, op p. 158-159, de familie de Paifve.

"in goud vijf spitsruiten in keel"

De eerst genoemde is **Henri de Paifve** van 1259 tot 1291, zoon van **Wathier de Hamale** en van **la Damme de Paifve**, deze afstammelingen nemen als naam **de Paifve**.

De familie **de Paifve** vinden we in de 17de en 18de eeuw terug in Herstappe, nadien in Genoelselderen en nadien in Tongeren. Wij vinden bij deze familie dezelfde verbintenis en trouw aan de katholieke kerk, wij citeren hier :

Marie-Therèse de Paifve, begijn in het begijnhof van Tongeren in 1757.

Jeanne de Paifve, begijn in het begijnhof van Tongeren in 1733.

Gertrude de Paifve, begijn in het begijnhof van Tongeren 1699.

De eerwaarde vader **Pierre de Paifve**, pastoor te Odeur, overleden te Herstappe op 11 augustus 1713.

Simon Deploige had maar één broer, die vier jaar ouder was,

Florent Joseph Henri Dominique,

Advokaat, Stafhouder van de orde der advokaten te Tongeren, Advokaat van het Ministerie van Financiën, Voorzitter van de Provincieraad Limburg, Provinciaal commissievoorzitter van de studiebeurzen, Stichter en voorzitter van de “Loonsche Haard”, geboren op 10/06/1864 te Tongeren, overleden op 23/05/1932 te Tongeren op 67jarige leeftijd. Gehuwd met **Marie Daris** geboren op 29/01/1870 te Tongeren, overleden op 28/02/1945 te Tongeren op 75jarige leeftijd, dochter van **Constant Daris en Carolie Tournaye**.

Voorzitter provincieraad LIMBURG vanaf 1926 tot aan zijn dood

Ondervoorzitter provincieraad van 01/07/1924 tot 1926

Provincieraadslid vanaf 1894 voor het kanton Loon tot aan zijn dood

Oud gemeenteraadslid van de stad Tongeren

Ondervoorzitter van de Katholieke kring “Concordia” te Tongeren

Beheerder van de N.V. Crediet Général, te Brussel

Beheerder van de N.V. Crédiét à l’Industrie, te Brussel

Commissaris van de N.V. Caisse Liégoise, te Luik

Ridder in de Leopoldsorde in 1906

Officier Leopoldsorde

Commandeur orde van Leopold II

Burgelijk kruis eerste klas

Voorzieningsheidskruis eerste klas

Medaille van de nationale herstelling

Herineringsmedaille van de 100 ste verjaardag van België

etc...

Hij had vier dochters met afstammelingen.

---

¹ Genealogie Familie Deploige Par Georges Delvigne 1985, Stamboom Familie Deploige 1635-1998 door Guy Deploige

DEEL 1

Studententijd

Over deze periode heb ik zeer weinig teruggevonden. Ik kan wel vertellen dat Simon zijn humaniora deed bij de Paters Josefieten te Tongeren. Hij was nog geen 15 jaar toen hij zijn retorica beëindigde. In 1884, op de ouderdom van 16 jaar, ging hij naar de universiteit te Leuven, waar zijn broer Florent op dat ogenblik rechten studeerde en zijn doctoraat behaalde in 1886. Simon behaalde in 1888 zijn doctoraat in de Wijsbegeerte en de Letteren, in 1889 een doctoraat in de Rechten en op 26 maart 1890 een licentie in de Thomistische Filosofie, hij was toen nog geen 22 jaar.

Simon Deploige in 1873, 5 jaar

Simon Deploige (Student)

Politieke ambities

Juist zijn studies beëindigd, lanceerde Simon Deploige zich in de politiek en speelde een rol in de strijd tegen het groeiende socialisme¹. Hij neemt deel aan de stichting van “Ligue démocratique belge” (Belgische volksbond), stelt de basisacte op en blijft lid van het bestuur tot juli 1895. Op dat ogenblik neemt Georges Helleputte (de stichter) ontslag als gevolg van interne discussies. Simon Deploige één van zijn trouwe volgelingen, volgt zijn voorbeeld. Hij beschouwde Dhr Helleputte als zijn leermeester inzake politieke standpunten.

Helleputte was in de Katholieke Partij op dat ogenblik de grote verdediger van een corporatistische organisatie van de samenleving. Die hield in dat de beroepsgroepen en standen een veel grotere rol zouden krijgen als vertegenwoordigers van de burger.

Dat corporatisme was resoluut antisocialistisch. Het was Simon Deploige die op het “Congres voor socialistische studenten”, het volgende antwoord gaf aan Vandervelde :

“Entre vous et nous, aucune alliance, même momentanée, n’est possible. Nous vous combattons sans pitié. Nous vous quittons sur l’heure pour courir au Congrès des jeunes gardes catholiques réuni à Etterbeek, et y organiser l’attaque de vos lignes”

De Brouckère replikeert hierop : *“Mais pourquoi donc avez-vous peur de vous mesurer avec nous dans les meetings contradictoires ?”*

Simon Deploige antwoordt hierop : *“Notre présence ici, à la Maison du Peuple, prouve assez que nous ne vous craignons pas. Au reste, je relève votre défi. Je vous suivrai partout où vous voudrez, devant n’importe quel auditoire.”* Een arbeider komt naar Simon Deploige, geeft hem de hand en zegt : *“Vous n’avez pas froid aux yeux, vous je vous félicite. Il y a donc aussi des gaillards courageux chez les ... calotins”*²

Op 10 maart 1891 stelde, de toenmalige Eerste Minister, Auguste Beernaert voor om het Koninklijk Referendum in te voeren. De bedoeling hiervan was dat de Koning, in geval van twijfel, beroep kon doen op het volk, alvorens een wet goed te keuren. Er waren heel wat tegenkantingen tegen dit voorstel, vooral uit de rechtse en conservatieve hoek.

Daar zowel de voor- als tegenstanders van dit voorstel zich baseerden op het Zwitsers model, was er maar één mogelijkheid om dit uit te klaren, door een onderzoek te voeren in Zwitserland. De toenmalige Minister van Justitie, Jules van den Heuvel, belaste Simon Deploige met deze opdracht.

Simon Deploige verbleef gedurende gans de zomer van 1891 in Zwitserland en bracht er bezoek aan verschillende nationale en cantonale personaliteiten. Hij bestudeerde de geschiedenis van dit volk, ten einde de beginselen van deze diepgewortelde instelling te ontdekken. Simon Deploige bracht na zijn reis verslag uit in de vorm van de studie “Le Referendum Suisse” welke verscheen in “La Revue Générale” op 8 maart 1892.

Simon Deploige stelde zich negatief op tegen het Koninklijk Referendum, hij schreef : *“Dans une Monarchie, la nation reconnaît au Roi le droit de veto et le droit de dissoudre le Parlement; dans une République, ces prérogatives peuvent appartenir à un Président élu par le peuple. Mais, quand il n’y a dans un pays ni Roi, ni Président de la République, c’est évidemment au peuple, en qui réside la souveraineté, qu’il faut accorder le droit de dissolution et le droit de veto. Voilà précisément ce qu’on est obligé de faire en Suisse”*.

Het idee van het Koninklijk Referendum werd een tijdje later door de toenmalige regering afgeblazen.

Van 1890 tot 1893 schreef Simon zich in bij de rechtbank van Tongeren. Hier oefende Simon Deploige het beroep uit van advocaat. In deze periode schrijft hij zijn werk “Le droit public en Suisse”. Naar aanleiding van dit werk werd hem de leerstoel Grondwettelijk Recht aangeboden

aan de Rijksuniversiteit van Luik. Hij weigerde deze functie daar want in dat geval zou hij een ambtenaar worden en dat hield in dat hij zich politiek terughoudend moest opstellen.

Vanaf 1892 bestaat er een geregelde briefwisseling tussen Simon Deploige en Georges Helleputte³.

Georges Helleputte wil Simon op de lijst plaatsen voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers, maar Simon wijst dit aanbod af en kiest voor zijn academische loopbaan. Brief van Simon Deploige aan Georges Helleputte op 11 september 1894⁴: “... *Si je n’avais suivi que mon goût, je vous aurais écouté, j’aime l’action et la lutte, je crois qu’elles vont à mon tempérament mais “age quod agis”. Fais ce que dois et fais le bien. C’est un principe que ma mère m’a inculqué et il a du bon. Je suis chargé à Louvain d’un cours important et difficile, d’un cours nouveau, à créer. Ce ne serait pas trop si j’y consacrais tout mon temps. Là est mon devoir professionnel.*

Si j’entrais à la Chambre, dans les circonstances présentes plus que jamais, je me laisserais absorber par la besogne parlementaire. Je ne pourrais me borner à être une simple machine à voter. ... Mes études professionnelles en souffriraient.

Ce n’est pas sans regret, croyez le, que j’ai pris cette décision, ...

Je ne dis d’ailleurs pas adieu à votre proposition, mais simplement “au revoir”, si telle est la volonté de Dieu, ...” Pas 29 jaar later zal Simon Deploige weer een actieve rol spelen in de Belgische politiek, niet als volksvertegenwoordiger maar als Senator. Simon Deploige bleef wel politiek actief achter de schermen. Simon Deploige oefende invloed uit op zijn politieke vrienden samen met Mgr. Mercier, dit kunnen we duidelijk opmaken uit de briefwisseling tussen Simon en Georges Helleputte in de periode van eind 1894 tot aan het begin van de eerste wereldoorlog. Simon Deploige gebruikte ook zijn invloed om te bepalen wie bepaalde mandaten zou toegewezen krijgen. Een mooi voorbeeld hiervan is een niet gedateerd briefje van Simon aan Georges Helleputte⁵ “*Si on voulait un nouvel aumônier à la Cour, ne proposeriez-vous pas le comte Philippe de Ribaucourt,...*”

Simon Deploige hield zich ook bezig met vormen van dienstbetoon, een mooi voorbeeld hiervan is zijn tussenkomsten bij de Minister van de Spoorwegen Georges Helleputte, ten voordele van de Stationschef van Tongeren Henri Merckx⁶.

¹ Monseigneur Simon Deploige, Professeur à la faculté de Droit, Président de l’Institut supérieur de Philosophie. Eloge Funèbre prononcé en la grande salle de l’Institut de Spaelberch le 17 janvier 1928, par M. le Professeur Defourny.

² Van Overbergh, Plaquette du 6 janvier 1897.

³ Algemeen Rijksarchief Brussel, Fonds Schollaert Helleputte.

⁴ Algemeen Rijksarchief Brussel, Fonds Schollaert Helleputte, brief van S. Deploige aan G. Helleputte op 11 september 1894.

⁵ Algemeen Rijksarchief Brussel, Fonds Schollaert Helleputte, brief van S. Deploige aan G. Helleputte, zonder datum.

⁶ Archief van UCL te Louvain-la-Neuve, Fonds Deploige, brieven van H. Merckx aan Simon Deploige, tussen 31 december 1904 en 28 mei 1914.

Academische loopbaan

Mgr. Mercier vertrouwde Simon Deploige bij de stichting van het Hoger instituut voor Wijsbegeerte in 1893, het onderwijs van het natuurrecht, van de staatshuishoudkunde en van de geschiedenis van de sociale theorieën toe. In 1907 wanneer de Baron Descamps tot minister wordt benoemd, wordt de cursus van natuurrecht door deze laatste onderwezen in de faculteit van Letteren en Wijsbegeerte aan Simon Deploige toegewezen.

Sociale wijsbegeerte op het Hoger Instituut: Mgr Simon Deploige¹

Simon Deploige (1868-1927) uit Tongeren zou het natuurrechtelijk, sociaal-wijsgerig en politiek-economisch onderricht aan het Hoger instituut voor Wijsbegeerte behartigen. Hij behaalde in 1888 een doctoraat in de wijsbegeerte en letteren, in 1889 in de rechten en in 1890-91 een licentiaat in de wijsbegeerte van St. Thomas, hetgeen hem maakt tot de oudste leerling van Mercier. Na zijn rechtenstudies was hij werkzaam als advocaat, tot in 1893 een benoeming aan het Hoger instituut voor Wijsbegeerte en tot secretaris van Mercier volgde, een functie die hij vervulde tot diens vertrek uit Leuven in 1906. Hij weigerde een leerstoel in Luik, omdat hij zijn politieke vrijheid wilde behouden. In 1896 werd hij priester gewijd. Hij volgde Mercier op als president van het Instituut. Hij moet geliefd zijn geweest bij de Leuvense studenten, geduld parend aan hoge eisen jegens zichzelf en zijn toehoorders. Hij consolideerde Merciers nalatenschap zowel financieel als statutair en voorzag het Instituut van een goede bibliotheek. Hij was de leider van het druk bezochte 'Centre Social' van het Hoger instituut voor wijsbegeerte, dat de geboorteplaats werd van de *Revue Sociale Catholique* (1896-97) en de *Revue Catholique de Droit* (1898), in 1920 gefuseerd in de *Revue Catholique Sociale et Juridique* (1920). Een brochure over de Vlaamse Boerenbond herinnert eraan, dat hij zich verdienstelijk heeft gemaakt voor de wetgeving en het onderwijs in de agrarische sector. In samenwerking met zijn collega Thiéry wilde hij van het Instituut een bron van morele en religieuze actie maken, een streven dat we ook buiten Instituutverband ontmoeten bij vele wijsgerige kopstukken van Leuven, of ze nu priester waren of niet. In 1923 werd hij lid van de Belgische Senaat, maar speelde daarin geen vooraanstaande rol. Hij nam deel aan de creatie van de Belgische Volksbond, waarvan Helleputte de stichter en leider was en Deploige secretaris. De geschiedenis heeft bewaard, dat hij de socialist Vandervelde weerstond met de uitroep: "Tussen u en ons is nooit enig verbond mogelijk!" Hij werd door Defourny en Hannignie herdacht in de *Revue Néo-Scolastique de Philosophie* in 1928.

Werken aan het Instituut betekende medewerken aan het vertalen en herdenken van de filosofische principes van het thomisme naar de moderne tijd. Daarbij werd het debat met de nieuwste wetenschappelijke inzichten niet geschuwd. Bovendien werd doelbewust gezocht naar lessen uit te trekken die van onmiddellijk nut waren voor de eigen samenleving.

Deploige verdiepte zich in de psychologie, m.n. van Th. Ribot, maar Van den Heuvel zette hem op de weg van onderzoek naar het stemrecht van het volk, waarvan zijn studie over het referendum het resultaat is. Geen van beiden zag heil in dit instituut in het burgerrechtelijk systeem van België met zijn Koning en Parlement. Deploige kreeg vooral bekendheid vanwege zijn meermalen herdrukte en vertaalde *Le conflit de la morale et de la sociologie* (1911). Uitgangspunt is het werk van Lévy-Bruhl, dat wortelt in dat van Durkheim. Beiden constateren een conflict tussen de (onzekere) moraal en de (veelbelovende) sociale wetenschap. Eerst op basis van een 'science des moeurs' zou een rationele 'art moral' kunnen worden gefundeerd. Durkheim nam een deterministisch standpunt in. De samenleving is een eigensoortige werkelijkheid, welke berust op wetten die kunnen worden afgeleid van de sociale feiten die op hun beurt door andere sociale feiten worden verklaard, hetgeen een afrekening met psychologische en biologische verklaringen inhoudt. Deploige vraagt

zich echter af, of Durkheim wel zo'n primair gegeven als de definitie van een sociaal feit kan sauveren. Het antwoord luidt negatief. In zijn oeuvre zijn niet toevallige ontwikkelingen te vinden, zoals van institutionele naar morfologische verschijnselen, stelt Deploige vast na een onderzoek naar de bronnen (Comte, Espinas, Schaeffle, Wundt, Simmel) en receptie (Tarde, Andler, Fouillée, Savigny, Von Humboldt, Lazarus) van diens sociaal realisme, maar het is hem vooral te doen om de houdbaarheid van de reductie van de morele verplichting tot een sociaal fenomeen.

N.a.v. Lévy-Bruhls werk graaft Deploige verder terug in het verleden: de Maistre en Rousseau, van wiens natuurrechtsleer en invloed op de Franse Revolutie Deploige al even weinig wil weten als van liberalisme en socialisme: hij acht Rousseau verantwoordelijk voor de meeste kwalen van de huidige maatschappij. Dan is het de beurt aan Comtes falende reactie op de "metafysische politiek", met de tirannie van V. Cousin, en de erkenning van de noodzaak van een morele hervorming van de samenleving als gevolg. Uitvoerig en boeiend schildert Deploige de strijd tegen het eclecticisme van Cousin door Veuillot, Lacordaire, De Montalembert en anderen en de mislukking ervan, zoals vastgesteld door Taine, Renouvier en weer anderen: Renan, Th. Ribot, Vacherot, Littré en diverse anderen.

Daarmee is het conflict genoegzaam getekend en wordt Sint-Thomas van Aquino ten tonele gevoerd om de katholieken de correcte weg te tonen. De zedenleer en zedenkunst van de 'sociologen' valt volgens Deploige samen in de moraalwetenschap van de H. Kerkleraar. Vanuit dat gezichtspunt wordt definitieve kritiek geïfend op de positivistische stelsels der sociologen. Hun methoden vertegenwoordigen geen beproefde procedures, maar een logische constructie welke niet toepasbare regels bevat en dan ook nog zeer onvolmaakt is. Dat wil overigens geenszins zeggen, dat Deploige ongevoelig is gebleven voor de hulp die de nieuwe wetenschap zou kunnen bieden voor de wetenschap van het natuurrecht en moraal: ze draagt empirisch materiaal aan, bijv. waar de mogelijkheden en begrenzingen van 's mensen vermogen tot verandering van instituties enz. in het geding zijn. Meedogenloos wijst hij evenwel de slechte metafysische, gegeven met een opvatting van de samenleving als een geheel of collectief naast of boven de individuen, af: tussen zo'n sociologie en de moraal bestaat een onoplosbaar conflict, waar ze nu juist die moraal in zich tracht op te nemen. De mens heeft een bestemming te verwerkelijken, waarvoor hij anderen nodig heeft. De moraal wijst de weg naar een hiërarchische ordening tussen 's mensen vele vermogens en behoeften die vragen om hun verwezenlijking. In een Appendix op Deploiges lijvige boek zijn protestbrieven van Durkheim opgenomen, waardoor dit klassieke werk in de geschiedenis van de sociologie van de katholieken, nog aan waarde wint. De betekenis ervan binnen de toenmalige filosofie van Leuven is, dat naast wat reeds op psychologisch en kosmologisch terrein was gedaan, nu ook op moraalwetenschappelijk en sociologisch terrein gestalte kreeg, en een confrontatie kwam van het thomisme met de moderne wetenschap.

In 1895 stelde Deploige de thomistische eigendomsleer tegenover de materialistische en deterministische geloofsbelijdenis van Marx en consorten. Vrijheid, het menselijk vermogen om invloed uit te oefenen op de loop der gebeurtenissen, kan niet worden weggedacht. Het huidige economische regime is zeker niet het beste, maar wat Marx belooft is honderd maal erger. Thomas biedt weliswaar geen gedetailleerde economische leer, maar wel zodanig rijke beginselen en soliede grondslagen dat latere bijvoegsels alleen maar duisterheid hebben gebracht. Het socialisme is weinig beter dan het liberalisme, want het is de universele "ruée des appétits" en biedt niet meer dan solidariteit in haat. Beide stelsels tenderen naar een individualisme dat broederschap uitsluit. Thomas' leer torent er hoog boven uit, o.a. omdat privaat-eigendom noodzakelijk is voor het grootst mogelijke welzijn van de samenleving. De zware verplichtingen die op haar rusten zijn haar door de Voorzienigheid opgelegd.

Thomas en de Joodse kwestie, gezien in een thomistisch licht, vormde voorwerp van bespiegeling in nieuwe bijdragen, bij welke gelegenheid Deploige de hoop uitspreekt dat de minder strenge opvatting van Sint-Thomas het zal winnen van het overal weer de kop opstekende antisemitisme van die dagen. Deploige beseft hoe ingewikkeld het vraagstuk is met zijn religieuze, nationale en economische aspecten, waarbij hij zich beroept op het mooie boek van Crahay over Thomas' politieke denkbeelden.

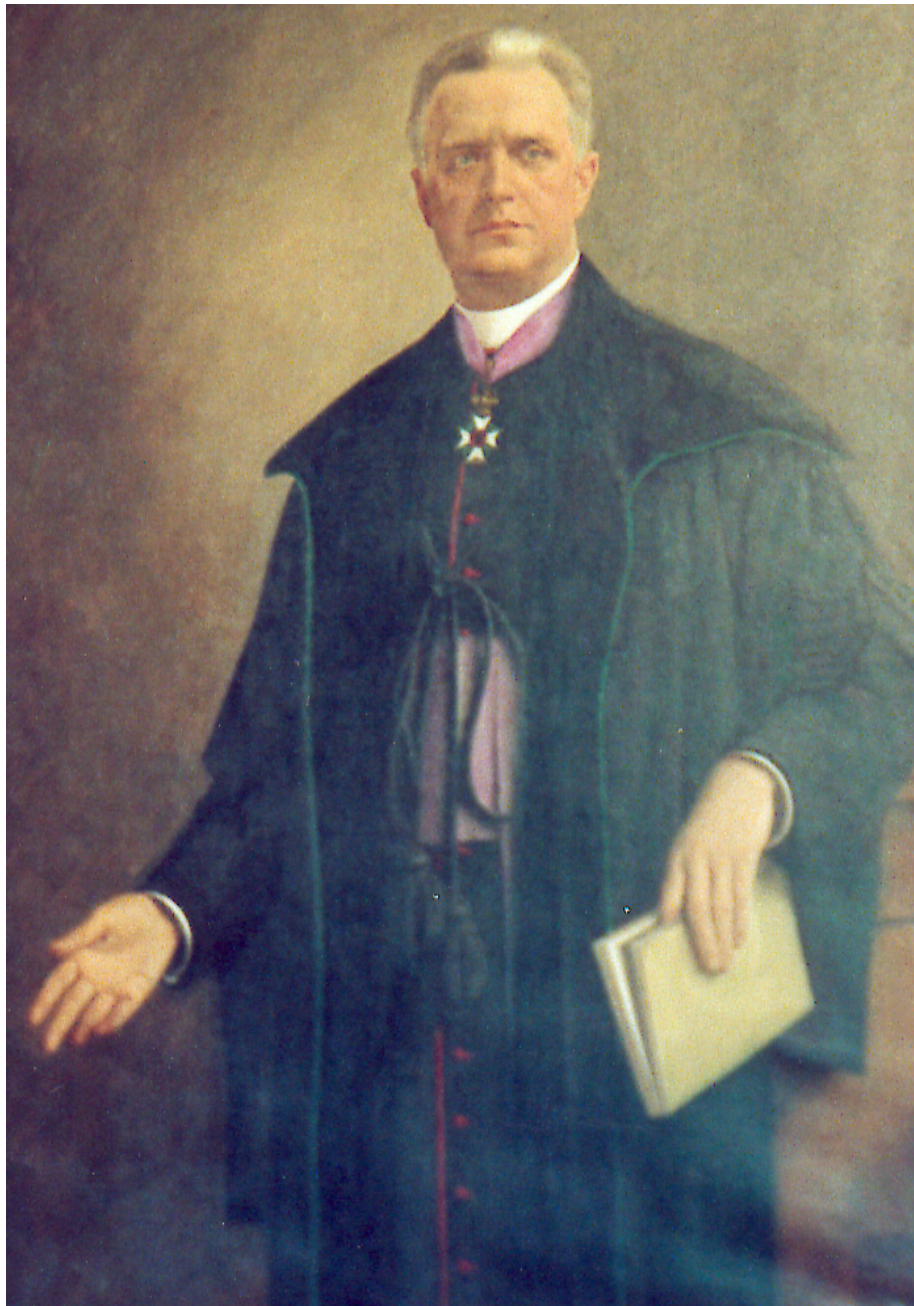
Ander voorbeeld van politiek denken en thomistische zin: voor de emancipatie van de vrouw is het volgens Deploige in 1902 niet nodig dat ze ook in het parlement vertegenwoordigd is, tenzij dit zou worden omgebouwd tot een systeem van belangengroepen. Sociologie, geschiedenis enz. leren het fundamenteel ongelijk van Babels proclamatie van de vrije liefde en van het huwelijk als niet meer dan een privé-contract. Ook het werk van J. Stuart Mill over de onderwerping van de vrouw kan geen genade vinden, want de liberale beginselen die eruit spreken deugen niet. Thomas krijgt het gelijk aan zijn zijde met zijn adagium: "Quaedam opera sunt competentia viris, quaedam mulieribus".

Dat Deploige ooit 'miles Christi', zijnde "een soldaat van Christus", is genoemd, tekent zowel zijn strijdbaarheid als gelovige als zijn christelijke grondhouding in leven en werken.

*"La femme dans le parlement est une catastrophe
 et la femme dans le parlement est une catastrophe." J. S. M.
 1902*

¹ Overgenomen uit: Wijsgerig leven in Nederland en België 1880-1980- Deel V, De Filosofie van Leuven; door C.E.M. Struyker Boudier, p. 140-143; uitgegeven door Ambo Baarn en Universitaire Pres Leuven (1989).

Schilderij van Mgr. Simon Deploige,

bevindt zich in het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte te Leuven

Geschilderd na zijn dood door Buisseret in 1939

Is een gift van de Oud-studenten vereniging voor de 50ste verjaardag van het Instituut

Van links naar rechts :

Armand Thiéry, Désiré Nys, Simon Deploige

bij hun benoeming als professor aan het Hoger Instituut voor Filosofie in 1893

Van links naar rechts : Nys, Deploige, Dewulf

Rond 1893

Mgr Deploige en het sociale leven van de studenten te Leuven

Men mag niet vergeten dat er vanaf het einde van de 19de eeuw in Leuven sociale studiekringen bestonden.

Simon Deploige hield veel van de studentengemeenschap. Bij hun voelde hij zich thuis. Als priester nam hij de studenten mee op bezining in de abdijen van Achel, Kain, Sint-André.

Simon Deploige richtte in 1894 de “Cercle d'études sociales” op als vrij siminarie, dat druk bezocht werd door studenten uit alle faculteiten, hij was er wekelijks aanwezig, en in 1897 richtte hij de “Revue sociale catholique” op.¹

Professor Defourny schrijft hierover in zijn Eloge funèbre de Mgr Deploige “*Il voulait réveiller chez l'élite des étudiants le devoir des responsabilités, le devoir de futurs dirigeants du pays et leur donner le bagage et la base nécessaires.*”

de Gruben schrijft in zijn “*A la Mémoire de Mgr Deploige*” : “*Il invitait les étudiants à sa table, à ses réceptions, à ses conférences, à ces cours. Il les guidait dans leurs travaux d'écoliers et donnait une tribune à leur éloquence débutante. Il les conviait à ses adorations nocturnes, à ses pèlerinages, à ses voyages lointains. Il leur proposait de voir de grands hommes et de lieux illustres.*” iets daarvoor schrijft de Gruben : “*Ils sont légion, les hommes éminents, dans les fonctions publiques, dans les barreaux, dans l'enseignement, dans toutes les hautes situations sociales du pays, qui sont, un jour, venus vers Mgr Deploige, petits étudiants timides et incertains, et sont partis tout réconfortés après le conseil solide et précis, la chaleureuse amitié qu'il leur avait prodigués.*”

Simon Deploige zette zich ook in voor de sport te Leuven, hij zorgde eveneens voor het aanleggen en uitrusten van het nieuw gekregen terrein in “De Dreef”, waarvoor de nodige fondsen moesten bijeengebracht worden. Dat hij, maar ook Graaf Eugène de Grunne hierin slaagden, mag duidelijk blijken uit de indrukwekkende lijst der schenkers die Bisschoppen, Rectoren, Goeverneurs, edellieden, volksvertegenwoordigers, professoren en oud-studenten omvatte.

Het nieuwe terrein, dat gehuurd werd voor één symbolische frank, werd op 14 december 1905 ingehuldigd met een vriendschappelijke voetbalwedstrijd tussen de universiteiten van Leuven en Luik. Uitslag 1-2. Dit sportcomplex herbergde een voetbalveld, drie tenniscourts en een staande wip. Tevens konden atletiek en kaatsen worden beoefend.²

Mgr. Deploige op retraite met
zijn studenten
1920

¹ De universiteit te Leuven 1425-1985

² Honderd jaar universitaire sport te Leuven, historisch overzicht en catalogus, tentoonstelling 20 maart-6 april 1981, Katholieke Universiteit Leuven, Universitair centrum voor lichamelijke opleiding en sport

Simon Deploige nam bij zijn benoeming tot Prelaat als wapenspreuk

“OPERE ET VERITATE”
(Door het werk en de waarheid)

en het wapen hierboven,
de zon is het symbool van de wijsbegeerte en de waarheid,
de bij staat als symbool voor het werk

Religieuze loopbaan

Reeds vroeg werd Simon als kind geconfronteerd met het katholieke geloof, zijn moeder was diep kristelijk gelovig, Mgr. Mercier zei tijdens de toast ter gelegenheid van Simon Deploige zijn priesterwijding het volgende over haar “ ... *Madame Deploige, malheureusement retenue loin de nous par la maladie, cette femme admirable que la population de Tongres, dans un élan de piété touchante, appelle déjà une sainte, qui, avec une remarquable sûreté de coup d’oeil, un tact exquis, une confiance tranquille en la Providence, a préparé, dans le recueillement et la prière, l’élévation de son fils Simon au Sacerdoce...*” . Een oom van Simon, Joannes Arnoldus Deploige was Pastoor van Bommershoven. Op 15 oktober 1868 werd Simon gedoopt. In 1873 zou hij zijn genezen van een ziekte door Onze Lieve Vrouw van Lourdes. Op 14 maart 1880 doet Simon zijn plechtige communie.

Op 1 januari 1894 beleeft Simon zijn roeping en maakt de keuze om priester te worden. Simon schrijft op 3 december 1896 aan De heer Georges Helleputte “...*Vous êtes le premier auquel j’ai confié mon projet, quand le bon dieu m’a fait la grâce de m’appeler au sacerdoce. Il y aura de cela bientôt trois ans. Le premier janvier 1894, avant de me retirer à ... pour prendre une décision, Je vins vous consulter, Vous en souvenez-vous ? ...*”¹

Wij hebben nergens kunnen terug vinden of en hoe Simon Theologiestudies heeft gedaan . Wat wel vaststaat is dat vanaf midden 1895, Simon Deploige en zijn collega Armand Thiéry zich op hun priesterschap voorbereidden, ze volgden Theologie en Latijn bij de theologieprofessor J. Forget. In een brief van 25 juli 1896 bevestigde Forget dat de vooruitgang van die aard was dat zijn twee leerlingen vanaf oktober in het Latijn zouden kunnen doceren.²

In April 1895 is Simon Deploige voor de eerste maal naar Rome vertrokken samen met Mgr. Mercier.³

Op 12 april 1896 wordt hij onderdiaken en op 30 mei 1896 diaken.

Tussen Mgr. Mercier en Simon Deploige is er in september 1896 een drukke briefwisseling, in één van deze brieven heeft Simon het over zijn twijfels over zijn keuze aan Mgr. Mercier. “*Tu n’es pas à ta place à l’institut, me dis-je. Tu n’as ni les vertus morales ni les qualités intellectuelles pour y rester. Ton maître est trop bon; il a peur de te faire de la peine en te le disant*”.⁴

Op 19 december 1896 werd Simon Deploige priester gewijd door de Bisschop van Luik Mgr Doutreloux. Op maandag 21 december om 10.30 uur vierde hij zijn eerste mis in de Onze Lieve Vrouwe kathedraal te Tongeren. Simon Deploige deed op 6 januari 1897 de vroegmis in de onafgewerkte kapel van het seminarie-LeoXIII, hij was de eerste die er een mis opdroeg. Dezelfde dag deed Armand Thiéry de hoogmis, dit was zijn eerste mis, hij werd geassisteerd door Simon Deploige.⁵

Op 20 december 1896 krijgt Simon de felicitaties voor zijn priesterwijding van een zekere Michel⁶ : “*Permettez à un de vos anciens professeurs de se joindre à vos nombreux amis pour vous présenter ses sincères félicitations sur votre élévation à la dignité sublime du sacerdoce. Vous n’oublierez pas ceux qui, tout en s’efforçant de former un bon soldat du Christ, ont guidé vos premiers pas dans les travaux de l’intelligence. Nous aussi, nous nous souviendrons de vous; car l’excellent souvenir de vos années de collège vous donne un droit spécial au secours de nos prières.*

*Puisse le Seigneur bénir vos travaux, vous rendre puissant en oeuvres et en paroles, afin d'arriver un jour heureusement au port du salut.
Croyez toujours aux sentiments affectueux de votre ami,*

*Michel
Melle, 20 decembre 1896*

In het begin van 1897 stuurt Mgr. Mercier Simon naar Rome voor enkele maanden “... je pense que vous devriez partir pour Rome... Il ne s'agirait pas d'un simple voyage qu'il serait difficile de motiver en ce moment, mais d'un séjour de quelques mois pour vos études”⁷

In december 1900 werden Deploige en Thiéry samen met een belangrijke Belgische bedevaart te Rome door de Paus ontvangen. De Paus sprak in zeer lovende bewoordingen over het Instituut Sint-Thomas, waar beiden doceerden.⁸

Op 2 februari 1904 werd Simon Deploige Ere-Kanunnik van de Kathedraal van Luik.

Op 22 mei 1906 werd Simon Deploige tot Kamerheer van Z.H. de Paus benoemd, nadat hij het voorzitterschap van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte had overgenomen van Mgr. Mercier na diens aanstelling tot Aartsbisschop van Mechelen.

Op 15 maart 1912 werd Simon Deploige benoemd tot Huisprelaat van Z.H. de Paus. Simon nam als wapenspreuk “*Opere et veritate*”

Op 14 juni 1925 werd Simon Deploige Ere-kapelaan van Onze Lieve Vrouw van Lourdes

Na het overlijden van Kardinaal Mercier in januari 1926 zou, Mgr Simon Deploige het ambt van Aartsbisschop van Mechelen zijn aangeboden, hij zou dit hebben geweigerd met als reden dat hij daar te oud voor was (op dat ogenblik 57 jaar)!⁹

Een veel gebruikte uitspraak van Simon Deploige “*Que le Bon Dieu est Bon ! Comme le Bon Dieu voudra !*”

“Par amour pour le Sacré-Coeur de Jésus qui a tant aimé les âmes, je renonce pour toute ma vie, en faveur des âmes du purgatoire aux mérites que la grâce divine m'a permis ou me permettra d'acquérir; et j'en abandonne entièrement la disposition à la Très Sainte Vierge Marie, Mère de Dieu”

*Simon Deploige
Paray-le-Monial
12 avril 1926*

¹ Algemeen Rijksarchief, Fonds Schollaert-Helleputte, brief van S. Deploige aan Georges Helleputte, Leuven 3 december 1896.

² Armand Thiéry, Apologie voor een geniaal zonderling, arca Lovaniensis artes Atque historiae reserans documenta 19-20, Jaarboek 1990-1991, door professor Maurits Smeyers, Leuven 1992.

³ Archief UCL te Louvain-La-Neuve ; Fonds Deploige: Brief van S. Deploige aan Mgr. Mercier, Milaan 28 maart 1895.

⁴ Archief van het Aartsbisdom Mechelen, Fonds Mercier ,Brief van S. Deploige aan Mgr. Mercier, Tongeren 7 september 1896.

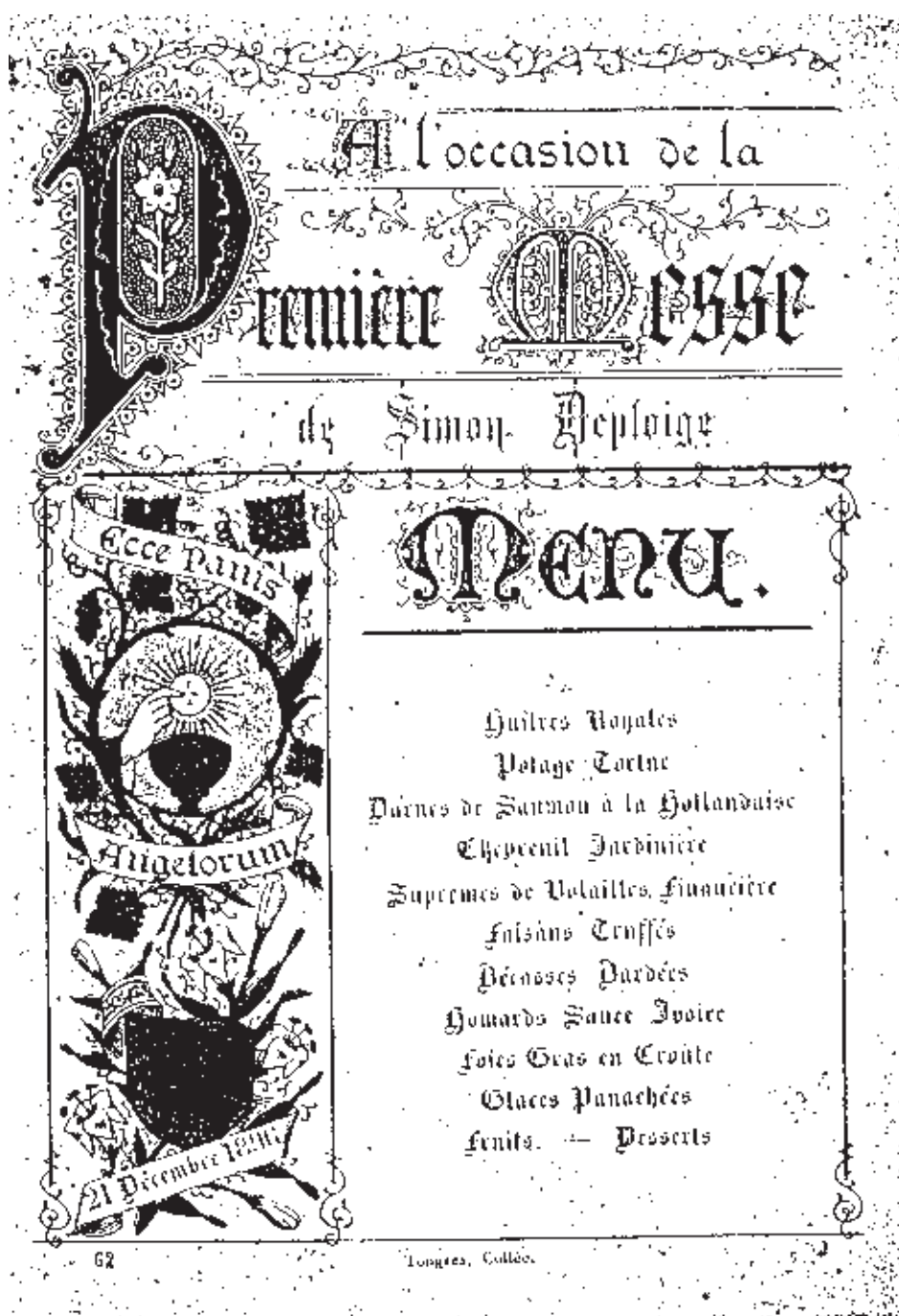
⁵ Armand Thiéry, Apologie voor een geniaal zonderling, arca Lovaniensis artes Atque historiae reserans documenta 19-20, Jaarboek 1990-1991, door professor Maurits Smeyers, Leuven 1992.

⁶ Archief UCL te Louvain-La-Neuve ; Fonds Deploige: Brief van Michel aan Simon Deploige 20 december 1896.

⁷ Archief UCL te Louvain-La-Neuve ; Fonds Deploige: brief van Mgr Mercier Aan Simon Deploige, 25 januari 1897.

⁸ Armand Thiéry, Apologie voor een geniaal zonderling, arca Lovaniensis artes Atque historiae reserans documenta 19-20, Jaarboek 1990-1991, door professor Maurits Smeyers, Leuven 1992.

⁹ Dit volgens de mondelinge overlevering van de afstammelingen van zijn broer Florent Deploige. Tot hiertoe hebben wij hierover geen enkel geschreven bewijs gevonden.

ARCHEVÊCHÉ DE MALINES

27 Mars 1872.

Cher Monsieur,

Vous êtes, de le sçavoir, outre le cardinal
 et maître dans notre ville de Malines. Je
 le plains de nos, adresse le brief
 parfait qui est en effet la plus haute
 dignité, je suis fier, en même temps
 sur la reconnaissance de vos mérites pour
 l'Église de Belgique, un témoignage de
 mon affection personnelle et de mon

fidélité à mon maître et à son maître.

et toujours également m'écrit.

Je pense, en plus que mon maître

et la ville se regardent avec
 complaisance ?

Votre dévoué et fidèle

X. D. J. (s. d. s.) M. de Malines, évêque de Malines.

Brief van Kardinaal Mercier aan Simon Deplouge met de aankomst van zijn benoeming tot Huisprelaat van Z.H. de Paus

Kanunnik Thiéry

en

Mgr. Deploige

Presidentshuis van het Hoger

Instituut voor Wijsbegeerte

1922

De relatie tussen Mgr. Deploige en Mgr. Mercier

Simon Deploige zijn eerste kennismaking met Mgr. D. Mercier gebeurde zeer waarschijnlijk aan de Universiteit van Leuven, waar Simon Deploige vanaf 1884 zijn studies begon, eerst als leerling van Mgr. Mercier en later werd hij er hoogleraar en secretaris van het door Mgr. Mercier gestichte “Hoger Instituut voor Wijsbegeerte”. Mgr. Mercier was niet alleen de leermeester, overste en collega, maar ook een zeer hechte vriend van Simon Deploige.

Vanaf 1891 vinden we een regelmatige briefwisseling tussen Simon Deploige en Mgr. Mercier¹. Deze brieven zijn van diverse aard, zij handelen zowel over professionele, politieke en religieuze onderwerpen als over privé aangelegenheden.

Een mooi voorbeeld daarvan, op 26 oktober 1911 schrijft Kardinaal Mercier het volgende :

“*Cher Simon*”

Mes Meilleurs souhaits de fête. J’offrirai la messe à l’intention de mon ancien élève, de mon fidèle ami, de mon éminent successeur...”

Dit geeft een beeld hoe zeer ze aan elkaar waren gehecht.

Mgr. Mercier was ook vriend aan huis bij de familie Deploige te Tongeren, dit blijkt uit brieven van Mgr. Mercier gericht aan de moeder van Simon Deploige.

Hier één van de Brieven van Mgr. Mercier aan de Moeder van Simon :

“*Le 1 Janvier 1896*

Chère Madame,

Simon m’a transmis les bons souhaits de nouvel an que vous avez bien voulu m’adresser. Je vous en remercie vivement.

A mon tour, je vous souhaite de voir votre cher fils, pendant des années encore, monter à l’autel et, ce qui vaut mieux encore, grandir les degrés de la perfection sacerdotale. Qu’il daigne donc soutenir vos forces et vous conserve à son affection.

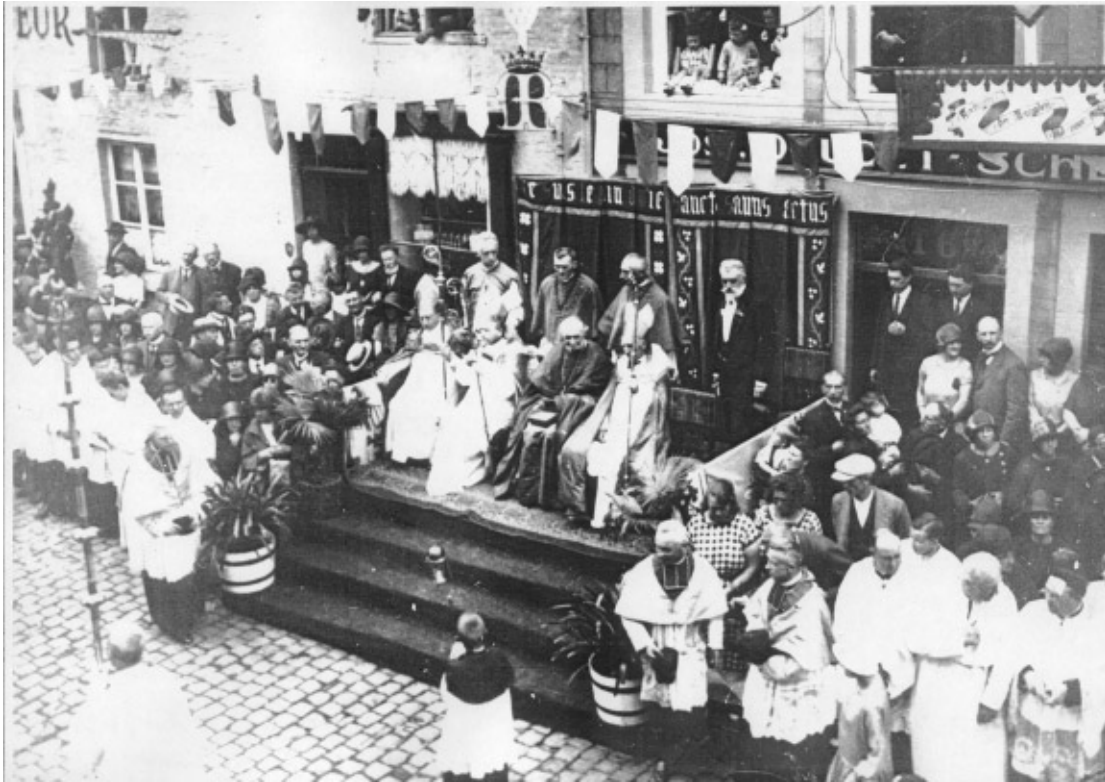
Je vous promets, Madame, d’avoir souvent un souvenir tout spécial pour vous pendant cette année dans mes prières et à l’autel. J’invoquerai à vos intentions les saints dont vous avez eu la bonté de nous confier les précieuses reliques. Continuez aussi à prier pour nous, nous avons grande confiance dans votre intercession auprès du bon Dieu.

Agréez, chère Madame, la nouvelle assurance de mon respectueux dévouement en N(otre).S(eigneur).

D. Mercier”

Simon Deploige heeft vooral na het overlijden van zijn vader op 20 augustus 1892 meer toenadering gezocht tot Mgr. Mercier en hem in vertrouwen genomen².

Mgr. Mercier daarentegen heeft een zeer nauwe band met de moeder van Simon Deploige.

Kroningsfeesten te Tongeren - 1925

van links naar rechts

zittend : onbekend - Bisschop van Luik- Kardinaal Mercier en de Bisschop van Roermond

rechtstaand : Mgr. S. Deploige - Kannunik Dessain - Kannunik Thièry - Dhr. Florent. Deploige

Florent Deploige, Kardinaal Mercier en Mgr. Simon Deploige

Zie hier enkele brieven van Mgr. Mercier aan Simon Deploige.

Décembre 1892

“Cher Ami,

Votre visite de l'autre soir m'a fait un sensible plaisir. Je vous ai retrouvé là tel que je vous ai toujours connu, le coeur loyal, droit, cherchant le bien à faire et ne cherchant pas autre chose. Au milieu des difficultés dont ma vie est semée, il n'y a rien de réconfortant comme de reconstruire ainsi des caractères sur lesquels on peut absolument compter.

.....

J'aspire, en effet, à aller vous revoir et à saluer votre vénérée mère, pour laquelle j'éprouve quelque chose de culte, que je portais à celle que le bon Dieu m'a enlevée au seuil de ma carrière.

Nous la consulterons aussi sur votre avenir, les mères ont des intuitions et la vôtre doit avoir des lumières surnaturelles que d'autres n'ont pas.

.....

Veillez présenter à votre bonne mère et à Florent et recevoir pour vous mes souhaits les plus affectueux.

.....

*Votre tout dévoué en N.-S
D. Mercier”*

Mars 1893

”Cher Ami,

Dites, s'il vous plaît à votre bonne mère que je suis revenu enchanté, ou plutôt touché de son accueil si cordialement affectueux. C'est la mère chrétienne, avec toute sa simplicité extérieure, mais aussi sa grandeur d'âme, telle que je me suis habitué autrefois à considérer ma mère et telle que je suis tenté de la retrouver en celle que vous avez le bonheur de conserver.

Remerciez-la pour moi de sa bonté maternelle; remerciez aussi M. Florent de son obligeance amicale; quant à vous, cher Ami, je ne vous remercie pas, vous me le défendriez et je serais trop long.

D. Mercier”

---

24 septembre 1899

Cher Ami,

A mon tour, je vous adresse un cordial merci pour votre affectueuse sollicitude et votre fidèle dévouement. Dites à maman que je suis content et fier de son fils, qui est aussi un peu le mien.

.....

Respects dévoués à votre vénérée mère et à vous toutes mes amitiés.

D. Mercier

Mgr. Mercier vraagt telkens in zijn brieven aan Simon Deploige hoe het met zijn moeder gaat en dit tot aan haar dood op 19 februari 1902.

Op 18 oktober 1900 bedankt Mgr. Mercier in een brief Simon Deploige en zijn moeder voor de hartelijke sappige perzikken uit hun tuin die zij hem hebben toegestuurd voor zijn herstel in een Brussels hospitaal. Twee nauwe familieleden van Mgr. Mercier schrijven eveneens enkele woordjes van dank op deze brief.

Mgr. Mercier leeft ook mee met het wel en wee van de familie Deploige, dit blijkt uit het schrijven van 13 april 1900 naar aanleiding van het overlijden van Liévin op 11 april 1900, zoon van Florent. Hij schrijft het volgende :

“Vendredi-Saint, 13 avril 1900

Cher Ami,

Offrez, je vous prie, mes affectueuses et bien chrétiennes condoléances à votre frère Florent. Si je ne me trompe, l'enfant qu'il vient de perdre était son unique fils. Il doit en être bien affecté. J'ai vraiment pitié de lui. J'ai prié et je prierai encore afin que le bon Dieu lui donne le courage de supporter chrétiennement cette pénible épreuve. Ayez la bonté de lui dire que ses amis de Louvain sympathisent vivement avec lui en ce moment douloureux pour son coeur de père.

Et votre sainte maman, n'a-t-elle pas été trop secouée de cette émotion ? Nous connaissons sa force d'âme, mais encore n'empêche-t-elle pas les chocs de la nature ?

Quant à vous prenez un repos, cher Ami. Votre travail insensé de vos dernières nuits passées à Louvain vous avait donné, le matin de votre départ, une mine de déterré. Vous êtes de ceux qui croient que les imprudences sont nuisibles... à autrui.

Bonnes et saintes fêtes de Pâques. Soyez mon interprète auprès de Madame votre mère et de Florent. On me dit que vous rentrez lundi; je ne serai malheureusement pas ici lundi.

*Tout à vous in X,
D. Mercier”*

Wanneer Mgr. Mercier tot Aartsbischop van Mechelen wordt benoemd, zal Simon Deploige worden aangesteld tot voorzitter van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte. Hij zal steeds zijn leermeester blijven raadplegen bij het nemen van bepaalde beslissingen aangaande het Instituut. Hij houdt de Kardinaal eveneens op de hoogte van het reilen en zeilen in de universiteitsstad.

Het is ook Simon Deploige die in 1915 tussenkomt bij Zijne Heiligheid de Paus ten voordele van Kardinaal Mercier. De Duitse bezetter had de Kardinaal immers aangehouden. (Meer hierover in het hoofdstuk : Rome 1915).

Wanneer Kardinaal Mercier overlijdt in januari 1926 zal Mgr. Deploige zijn dierbare vriend en leermeester naar zijn laatste rustplaats begeleiden als één van de acht slippendragers.

---

¹ Brieven van Mgr. Mercier aan Simon Deploige, Archief van UCL te Louvain-la-Neuve, Fonds Deploige
Brieven van Simon Deploige aan Mgr. Mercier, Archief van het Aartsbisdom Mechelen, Fonds Mercier

² Dit blijkt uit het aantal brieven dat Simon Deploige aan Mgr. Mercier schrijft en vooral in de periode die zijn priesterwijding vooraf is gegaan; Archief van het Aartsbisdom Mechelen; Fonds Mercier

Begravenis van Kardinaal Mercier op 28 januari 1926 te Brussel

Slippendragers : (Links van de lijkbaar)Mgr. Simon Deploige, Dhr. Van Iseghem voorzitter van het hof van Casatie, Dhr. Rollin-Jaequemyns minister van Binnenlandse zaken, Dhr. Brunet Voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers
(Rechts van de lijkbaar) Generaal Michel groot lint in de Leopoldsorde, Dhr. Max burgemeester van Brussel, Dhr. Poulet Eerste Minister, Graaf t’Kint de Roodenbeke voorzitter van de Senaat.

ŒUVRE INTERNATIONALE DE LOUVAIN

Commissariat Général, Rue des Flamands, 1 à Louvain

COMMISSAIRE GÉNÉRAL.

M. L. Deplaige

SECRETAIRES

Pierre de Wycker

CHEVALIER Louis Schacteren.

Louvain, le 21 décembre 1921

1, RUE DES FLAMANDS

Éminence,

Je pars à Paris demain matin, à la demande
d'Ysbaert de la Bour. Je compte rentrer dans le courant
de la semaine prochaine. Ce motif - moi de Vous offrir
des maintenant mes meilleurs vœux de Noël et de
Nouvel an.

Il y a vingt cinq ans, jour par jour, nous étions
chez maman, à Bougres, pour la célébration de ma
première messe.

Avec toute dévotion et

Jean Deplaige

Le 30 décembre 1921.

Cher Monseigneur,

Merci de tout coeur pour les voeux de Noël et les bons souhaits, que vous m'avez envoyés au moment de votre départ pour Paris.

J'y ajoute, et vous savez avec combien d'affection, mes félicitations les plus cordiales à l'occasion du 25e anniversaire de votre Ordination et de votre première Messe.

Sans doute, à vous comme à moi, il semble que cet événement date d'hier, tant les années s'envolent à tire d'aile.

J'ai écrit à Murray Butler pour le remercier des discours qu'il m'a envoyés.

V. de Lathuys
F. J. Card. Kr. v. d. B.

Lourdes Bedevaart

Reeds op zeer jonge leeftijd wordt Simon Deploige met O.L.V. van Lourdes in contact gebracht, zijn moeder Maria DEPAIFVE was een zeer devote vrouw; wanneer Simon Deploige, op 5 jarige leeftijd ernstig ziek wordt¹, aanroept zijn moeder O.L.V. van Lourdes, Simon geneest. In 1873 trekt Simon voor het eerst samen met zijn moeder naar Lourdes om O.L.V. te danken. Vanaf dat ogenblik zal O.L.V. van Lourdes zijn verdere leven blijven beïnvloeden.

Hier volgt een fragment uit de geschiedenis van de “Nationale Lentebede vaart naar O.L.V. van Lourdes” en de rol die Simon Deploige hierin heeft gespeeld.²

In 1893 vertrekken 500 bedevaarders naar Lourdes onder leiding van dokter Rosman, bijgestaan door de H.H. Achille Van In uit Lier, Simon Deploige uit Tongeren, A. Roberti uit Waremm e en A. Jamouille uit Falmes. Kort na de terugreis nodigt Simon Deploige enkele vrienden uit in Leuven. Samen stichten ze het «nationaal Comité van de Lentebede vaart te Lourdes» en stellen ze het reglement van dit Comité op, waarvan de principes nu nog van kracht zijn.

Op initiatief van dit Comité wordt in 1894 een bedevaart georganiseerd met als erevoorzitter Mgr. Mercier, toenmalige voorzitter van het hoger Instituut van Wijsbegeerte aan de katholieke Universiteit van Leuven³.

Het voorzitterschap wordt toevertrouwd aan dokter Rosman, de geestelijke leiding aan de E.H.H. Bare uit Namen en Van Loo uit Melsele. 603 bedevaarders en 60 zieken, die onder toezicht van dokter ROYER staan, maken deel uit van deze bedevaart waarvan de kronieken de plotse genezing beschrijven van Jean Debrouwer, die aan een buikvliesontsteking van tuberculeuze aard leed.

In diezelfde periode richt Simon Deploige in Lourdes de «Hospitaliteit van O.L.V. van het Kruis» op, een vrome en liefdadige vereniging van verpleegsters en brancardiers die zich inzetten voor de zieken, en tevens een verre prefiguratie van de Belgische Hospitaliteit van O.L.V. te Lourdes.

In 1895 vertrekken verschillende treinen, die deelnemen aan de lentebede vaart, vanuit verscheidene steden: Antwerpen, Turnhout, Tongeren, Kortrijk en Leuven. Ze vervoeren 2186 bedevaarders en 114 zieken. Uit die periode dateren zowel het driemaandelijks tijdschrift «Belgisch nationaal rapport aan O.L.V. te Lourdes» - een verbindingsorgaan tussen alle leden en vrienden van de lentebede vaart - als de «Vereniging van O.L.V. van het Kruis» - een initiatief van verschillende bedevaarders dat geleidelijk zal openstaan voor elke bedevaarder, die zijn gebedsintenties met die van de zieken wil associëren.

Tijdens de terugreis stelt een lid van het Comité voor, een speciale wagen te laten bouwen voor het vervoer van de zwaar zieken. Dit voorstel neemt al gauw een vaste vorm aan. Op 1 mei 1896 worden de plannen van het nieuwe voertuig - door de Belgische ingenieur de H. Henri SEPULCRE ontworpen - in Lourdes uiteengezet. Een inschrijving wordt geopend. Minder dan een jaar later rijdt de eerste ziekenwagen naar Lourdes. Hij maakt deel uit van de witte trein. Op 25 april 1897 wordt de Heilige Mis voor het eerst in een ziekenwagen op weg naar Lourdes, en meer bepaald te Solferino in de Landes, opgedragen. Al gauw beroemd door de eervolle vermeldingen in de pers, wordt de nieuwe ziekenwagen, na zijn terugkomst uit Lourdes, op de Internationale Tentoonstelling van Brussel in 1897 tentoongesteld. Hij behaalt er de eerste prijs in de afdeling Hygiëne en Gezondheid.

In 1897 nemen 2500 bedevaarders en 240 zieken deel aan de bedevaart. Wegens het steeds toenemende aantal bedevaarders vraagt het Comité van de lentebede vaart de Belgische regering

een consulaire post te stichten in Lourdes. Deze aanvraag wordt ingewilligd en de post wordt toevertrouwd aan de H. Emile Christophe, secretaris van de Hospitaliteit van O.L.V. te Lourdes.

Het jaar daarop wordt de veertigste verjaardag der verschijningen gevierd. De geestelijke leider van de lentedevaart is Mgr. Mercier. Hij is het die, enkele jaren later, een oproep richt tot de meest gegoede gezinnen van België: «Dit is een taak voor U weggelegd. Breng de zieken naar Lourdes. Verzorg hen. Werk voor hen.»

Tachtig jaar later wordt nog steeds ingegaan op deze oproep. Dank zij de edelmoedigheid en de belangloze toewijding van verschillende generaties mannen en vrouwen, heeft het de Nationale bedevaart nooit aan verpleegsters of brancardiers ontbroken. In 1898 wordt een gedenkteken ingehuldigd dat op het kerkhof van Lourdes werd opgericht ter nagedachtenis van de Belgische bedevaarders die er overleden zijn. Op hetzelfde ogenblik wordt aan het Comité van de Lentedevaart een vergunning toegekend voor een begraafplaats, die later het Belgisch kerkhof zal genoemd worden.

De bedevaart van mei 1899 verdient werkelijk de benaming «gebedsbedevaart ter begeleiding van de zieken. «Het zijn er immers 340 die vervoerd worden in drie ziekenwagens. Het succes van de eerste ziekenwagen had het Comité ertoe aangezet een inschrijving te openen voor het bouwen van een tweede wagen. Resultaat: niet één maar twee wagens kunnen worden besteld. In 1899 maken ze hun eerste reis naar Lourdes. De zieken worden begeleid door dertien dokters die onder leiding van dokter Deschamps, hoofdchirurg van het Hôpital de Bavière te Luik, staan.

Het is tijdens diezelfde bedevaart dat kardinaal Goosens, aartsbisschop en primate van België, in de Rozenkrans Basiliek het altaar en de kapel inwijdt die toegewijd zijn aan het vierde blijde mysterie - opdracht van Jezus in de tempel - geschonken door de Belgische bedevaarders in 1893.

In 1900 telt de bedevaart 2352 bedevaarders en 202 zieken. Tijdens deze reis worden de E.H. Van Loo, een arbeider van het eerste uur, en de E.H. Gredt voor wie het reeds de zesentwintigste reis is, gevierd⁴. In mei 1901 bestaat de bedevaart uit 3000 bedevaarders en 234 zieken. De geestelijke leiding van de Nederlandstalige wordt toevertrouwd aan de E.H.H. Voncken en Theunissen, die van de Franstalige aan de E.H.H. Bare, Deploige en Thiéry deze twee laatste professor aan de katholieke Universiteit van Leuven. Tijdens deze periode en later trouwens ook, worden de ziekenwagens van de lentedevaart systematisch ter beschikking gesteld van de herfstbedevaart en, bij gelegenheid, van de bedevaart van Soissons en de nationale bedevaart van Nederland.

In 1902 telt de vijftiengste lentedevaart 3250 deelnemers onder wie 266 zieken. Onderweg doet zich een tragisch ongeval voor. De bruine trein, die vanuit Kortrijk vertrokken is, ontspoord te Moyenneville in Frankrijk en vergt tal van doden en gewonden. De lijkdienst wordt in de basiliek van Lourdes opgedragen waar de Bisschop van Tarbes voor een ontroerde menigte een aangrijpende lijkrede uitspreekt.

Tussen 1903 en 1914 blijft de lentedevaart zich steeds verder ontwikkelen terwijl zij doortrokken blijft van dezelfde toewijding en devotie tot Maria. Tijdens die periode bestaat het bestuurcomité voornamelijk uit volgende leden: De H.H. Bellemans, V. Brifaut, C. Cartuyfels, voorzitter van het werk der zieken, Crahay, Graaf de Bergeyck, J. de Hemptinne, dokter De Jongh, verantwoordelijke voor de zieken, F. de Montpellier, Mgr. S. Deploige aan wie, in 1913, de algemene leiding van de bedevaart wordt toevertrouwd, E.H. Harmignie, A. Jamouille, Jeanmart, A. Roberti, dokter Rosman, voorzitter, die in 1913 wegens zijn hoge leeftijd ontslag neemt, dokter Royer, H. Sepulcure, E.H. Theunissen, kanunnik Thiéry, E.H. Van Loo en de H. Vermeersch.

Inrichters van de bedevaart naar Lourdes in mei 1893 en stichters van het “Comité van de Nationale Belgische Bedevaart te Lourdes”,

van links naar rechts : Charles Van In, Simon Deploige, August Roberti, Joachine Deha,
in het midden van links naar rechts : onbekend en Dokter Rosman, voorzitter.

Zittend van links naar rechts : Armand Jamoulle en onbekende.

Dokter Rosman, voorzitter, en E.H. Simon Deploige, omringd door Belgische priesters, brandiers en bedevaarders in mei 1896. Bovenster rij 2de van links : Florent Deploige, oudere broer van Simon Deploige (middenste rij 1ste van rechts)

In die jaren wordt een voortreffelijk correspondentennet opgericht. In elke streek, elke stad van het land, bevindt zich een verantwoordelijke die zorgt voor de contacten tussen de bedevaarders en de hoofdzetel te Leuven,

Het is ongetwijfeld dank zij deze organisatie dat de bedevaart in 1914 het inschakelen van elf treinen vergt⁵. Enkele weken na de terugkomst, breekt in België de eerste wereldoorlog uit. Dit heeft tot gevolg dat er geen treinen meer naar Lourdes vertrekken.

Na afloop van de vijandelijkheden verleent de Franse overheid niet onmiddellijk doorgang aan de speciale treinen: dat is te wijten aan de aanzienlijke schade die aan het Franse spoorwegnet veroorzaakt werd. Pas in 1920 wordt de lentebedevoart weer doorgelaten. Deze vertrekt op 24 juni en telt slechts 50 zieken. Reden daarvoor is dat de herstellingskosten van de ziekenwagens die tijdens de oorlog door de Duitsers in beslag genomen werden tot 75.000 frank oplopen. Daar deze wagens onbruikbaar zijn, besluit het Comité alleen die zieken te vervoeren, die al zittend reizen kunnen.

In 1922 besluiten de verantwoordelijken dat de bedevaart tussen 19 en 27 april, dat wil zeggen tijdens de paasvakantie, zal plaatsvinden. Dit initiatief heeft als doel de aanwezigheid van de jeugd tijdens de schoolvakantie aan te moedigen. Het wordt een onbetwistbaar succes. Vijf treinen worden respectievelijk vanuit Tongeren, Hasselt, Turnhout, Brussel en Gent, in werking gesteld.

In 1923 worden meer traditionele data gekozen. De bedevaart, die uit twee treinen bestaat, vindt immers tussen 12 en 20 juni plaats. De eerste trein, die uit Turnhout vertrekt, vervoert 594 bedevaarders; de tweede, uit Tongeren, 687 bedevaarders. Datzelfde jaar worden twee initiatieven genomen. Het eerste betreft de verkoop van de ziekenwagens, waarvan de herstellingskosten te hoog oplopen. Het tweede betreft de omvorming van het bestuurcomité van de bedevaart in een vereniging zonder winstoogmerk, ten einde het een meer adequate juridische vorm te geven.

Tijdens een vergadering van het Comité, die op 26 april 1926 bij Mgr. S. Deploige gehouden wordt, wordt de definitieve samenstelling van een V.Z.W. ingesteld. Het startkapitaal wordt vastgelegd op 100.000 BF; elk lid zorgt voor een gelijke inbreng. Kanunnik Thiéry doet inbreng van een gebouw gelegen te Heverlee, langs de spoorweg. Dit gebouw dat nog steeds eigendom is van de V.Z.W. dient als opslagplaats voor het materiaal van de bedevaart, Nu bevindt zich daar het secretariaat. Het is ook daar dat de Raad van Bestuur regelmatig samenkomt.

In 1927, na een zeer geslaagde bedevaart, overlijdt plots te Leuven, op 19 november 1927, Mgr. Deploige, voorzitter van de Belgische nationale lentebedevoart.

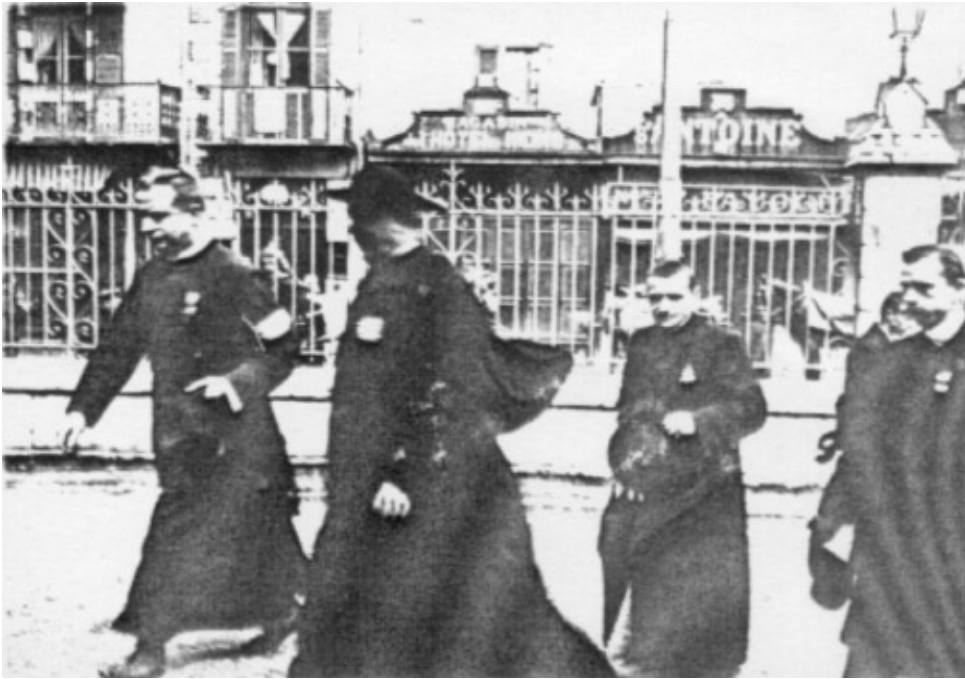
¹ Eloge funebre de Mgr Deploige; Armand Thiéry, 1928.

² Belgische Nationale Lentebedevoart naar Lourdes, 100ste verjaardag, 1988.

³ Brief van Simon Deploige aan Mgr Mercier, 17 juli 1893, Archief van Het Aartsbisdom Mechelen; Fonds Mercier - Hier zet Simon Deploige zijn plannen uiteen en schrijft "... Vous devez venir à Lourdes,..."; verder in deze brief stelt hij de vraag "... croyez-vous que monsieur votre frère accepterait d'être le medecin du pèlerinage ?"

⁴ Brief van Simon Deploige aan Georges Helleputte, ca 1900, Algemeen Rijksarchief, Fonds Schollaert Helleputte - Simon Deploige schrijft "Je vous remercie d'abord de bien vouloir intervenir aupres du directeur du XX , en faveur de notre pèlerinage."

⁵ Brief van Simon Deploige aan Georges Helleputte, 14 juni 1914, Algemeen Rijksarchief, Fonds Schollaert Helleputte - Simon Deploige schrijft "Ne pouriez vous venir à la gare de Bruxelles Midi, Mardi à 9.40 ... je serai dans le train de Lourdes (Train jaune)..."

Bezoek aan het hospitaal te Lourdes door Monseigneur Radini, Bischoop van Bergamo in Italië en voorzitter van "Oeuvre de Lourdes Italienne" Mei 1905

Inladen van de zieken op de koer van het hospitaal "Notre-Dame des Sept Douleurs" te Lourdes
Mei 1912
Monseigneur Deploige geeft zijn bevelen

Mgr. Deploige, stichter en voorzitter van
het Nationaal Comité van de Belgische Lentebedevaart,
voor de trein naar Lourdes, 1926

DEEL 2

De eerste Wereldoorlog

De Eerste Wereldoorlog verandert heel het leven van Mgr. Deploige, te Leuven is hij getuigen geweest van de gruweldaden begaan door de Duitse invaller en de vernieling van de universiteitsbibliotheek.

Eind 1914 begint Mgr. Deploige aan een vier jaar durend exil. Zijn Odyssee door het neutrale en geallieerd Europa, met als doel de veroordeling te bekomen van de Duitse inval en baldadigheden tegen België, begint in Rome op 22 december 1914.

Na zijn opdracht bij de Heilige Stoel te Rome in juli 1915, neemt Mgr. Deploige Lourdes als zijn uitvalsbasis om de Belgische zaak te bepleiten in het neutrale Spanje¹.

Vanaf 1917 houdt Mgr. Deploige zich bezig met het lot van de soldaten met verlof, en sticht “Le Foyer du soldat belge” te Lourdes. Mgr. Deploige pendelt regelmatig tussen Lourdes, Rome en Le Havre.

Op 26 augustus 1918 worden zijn inspanningen beloond in “Le Havre”, ter gelegenheid van de vierde verjaardag van de vernieling van de Bibliotheek van Leuven, Mgr. Deploige wordt Commissaris-generaal van “L’Oeuvre Internationale de Louvain”

---

¹ La Voix des Neutres, Espagne et Belgique; *Simon Deploige*; Paris, *librairie Plon*, 1918.

Ambulance Sint-Thomas
in het Hoger Instituut voor wijsbegeerte en
het Seminarie Leo XIII te Leuven
Augustus 1914

Rome "Collège Belge" 20 januari 1916
Eerste rij, 1ste links : Mgr. Van Roey, 3de links : Mgr. Heylen, bisschop van Namen, 4de links
Kardinaal Mercier, 1ste rechts Mgr. Simon Deplouge

Granada (Spanje) 1916

LEUVEN 1914

(beschreven door Hervé de Gruben, fragmenten uit het boek “Les Allemands à Louvain”)¹

De eerste dagen van de Oorlog

22 juli 1914 had ik Leuven verlaten. De examenzittingen, welke op 6 juli begonnen, waren bijna beëindigd, de stad was bijna door haar levendige, drukke hogeschoolvolkje verlaten. Zoals ieder jaar rond deze tijd zou de stad gedurende een tweetal maanden niet meer dan een doodse plaats zijn.

Zelf verliet ik de stad, hopen een rustige vakantie door te brengen. Nauwelijks had ik ze goed verlaten, toen ik in de dagbladen van de 25 juli het ultimatum van Oostenrijk aan Servië las, Daarna volgden de politieke berichten elkaar snel op, overal onrust zaaiende.

Op 30 juli moest ik voor een paar zaken in Leuven zijn. Ik verlangde te weten, wat mijn achtergebleven leermeesters ervan dachten en welke hun verwachtingen waren. Dus belde ik aan op Nr 1 Vlamingenstraat, het Instituut voor hogere Wijsbegeerte (Sint-Thomasschool). De examens waren afgelopen en de studenten vertrokken. In de gehoorzaal, waar de examinatoren kortelings nog hadden gezeten, stond de grote tafel, met het groene kleed overdekt. Eindelijk vond ik het hoofd van het instituut, Mgr. Deploige, met zijn collega en vriend Kanunnik Thiéry. Samen waren ze bezig meubels vanuit een zaal naar de zolder te verhuizen.

Verwonderd als ik was over de bijzondere ijver, waarmee zij dit ongewone werk verrichtten, vroeg ik hun wat ze deden, “*Wij gaan een ambulance voor de gewonden in gereedheid brengen*”, was het antwoord, terwijl zij doorgingen met het wegdragen van de banken.

- U gelooft dus, dat wij in een oorlog gaan terechtkomen ?
- Zoals U ziet !

Toen herinnerde ik mij opeens een voorval, dat twee maanden ervoor had plaats gehad. In mei was men een Duitse spion op het spoor gekomen, die zich de lijst van de benzinedépoten voor auto's en de adressen van de Belgische generaals had verschaft. “*Dat zijn*”, had Mgr. Deploige en de kanunnik Thiéry op een avond in de studentenclub, waarvan ik lid was, gezegd, “*dat zijn de inlichtingen, die de vijand verzamelt aan de vooravond van de oorlog*”, en ze hadden ons op de kaart aangeduid, waar de inval van de Duitsers zou plaats hebben. Wij hadden het niet willen geloven, maar zij hadden wel degelijk hun maatregelen genomen. Met een groepje vrienden zetten ze jaarlijks de nationale Belgische bedevaart op touw naar Notre-Dame-de-Lourdes². Einde juni bevonden ze zich in Lourdes, en, als door een voorgevoel gedreven, hadden ze de ziekendragers en de verpleegsters, die aan de bedevaart verbonden waren, gevraagd, wie van hen zich zou willen beschikbaar stellen, om in de eerstvolgende oorlog ambulancedienst te doen. Ze hadden een zeker aantal toezeggingen gekregen en sindsdien vormden ze het plan om voor vervoer van gewonden de drie hospitaalwagons van de bedevaarttrein uit te rusten en een ambulance in de lokalen van het Sint-Thomas Instituut onder te brengen.

Op 5 augustus was ik terug in Leuven, om mij als verpleger te melden in het Sint-Thomas Hospitaal, deze naam had het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte voor de duur van de oorlog aangenomen. Wat een verandering binnen een week! Boven de ingang van het hekken wapperde naast de Belgische vlag, ook de vlag van het Rode Kruis³.

Voor de ramen van de presidentswoning hingen de volgende opschriften : Algemene Directie, Secretariaat, Kassa, Administratie. Het huis zelf was één en al beweging, te vergelijken met een bijenkorf. Verpleegsters en verplegers kwamen, om er zich te laten inschrijven, hun identiteitsbewijs te halen en zich te voorzien van de Rode Kruisband. Professoren van de universiteit hielden zich bezig met bestelbons, giften te ontvangen, leveranciers te betalen en zorgvuldig de boeken bij te houden.

In de lokalen van het Instituut, achter op de binnenplaats, was alles veranderd. Het laboratorium van de experimentele psychologie was in een voorbeeldige operatiezaal herschapen; in het

aangrenzend vertrek werkten de steriliseertoestellen; in de grote gehoorzaal was de radiografie ondergebracht, het scheikundelaboratorium deed dienst als apotheek. In de leeszaal lagen grote pakken watten, windels, verbandgaas, massa's beddenlakens, hemden, kussens; de verpleegsters zaten er al windels klaar te maken. Op de andere deuren las men : Zaal vooronderzoek van gewonden, bureau der geneesheren. De deurpanelen droegen namen van de opzichters en van de hoofdverpleegsters. In de gangen stonden draagberies gerangschikt, die voor het vervoer van de gewonden moesten dienen. De grote gehoorzalen, waren van hun banken ontdaan en waren gevuld met bedden. In de tuin achter het Instituut was te midden van een bosje notenbomen, een houten barak gebouwd, met als opschrift : Lijkenhuis. In alles was voorzien!

De avond van 7 augustus om 19 uur werden de eerste gewonden het hospitaal van Sint-Thomas binnengebracht. Geen ernstige gevallen : de chirurgen hoefden geen hulp te verlenen. De gekwetsten werden door medelijden, nieuwsgierigheid en sympathie omringd; bezoekers stroomden toe, een ieder bracht bloemen, druiven, sigaren en tijdschriften.

Vanaf toen gingen we iedere avond naar het station, voorzien van onze draagbaren, om te helpen bij het lossen van de hospitaaltreinen en om de manschappen, die ons door de hoofddokter werden toevertrouwd, te vervoeren. De hospitaalzalen werden de ene na de andere gevuld. De verpleegsters bleven van 's morgens vroeg tot 's avonds laat op hun posten. De ziekendragers waakten 's nachts. Vanaf zondag 9 augustus werd er geregeld een kerkdienst ingericht.

Op 13 augustus werd ons ambulancemateriaal verrijkt met een prachtige geheel nieuwe auto, een Dion-Bouton van 40 PK. De heer Léon David uit Leuven schonk ze aan Mgr. Deploige, met de woorden : *“Het Belgische leger heeft ze niet opgeëist; ik wil niet dat ze in Duitse handen valt, ik schenk ze U - zij zal kunnen dienen tot vervoer van gewonden en tot aanvoer van behoeften voor uw hospitaal”*.

Op 18 augustus, tegen 12 uur 's middags, verspreidde zich bliksemsnel het bericht dat “de Generale staf” ons zou verlaten en terugtrekken naar Antwerpen.

In het hospitaal Sint-Thomas hadden wij nog slechts twee gewonden. Een Ulaan uit Pommeren, had een long doorboord door een kogel, hij was de avond voordien dodelijk verschrikt bij ons aangekomen. De Duitse officieren, vertelde hij, hadden hun verteld dat de Belgen hun gevangenen en gewonden doden. Na gedurende twee dagen goed te zijn verzorgd, begon hij zich wat rustiger te voelen.

De andere was een Belg. Hoewel hij ondermijnd was door tering, was hij toch op het appel gekomen *“Ik weet wel,”* zei hij, *“dat ik slechts een halve kracht ben, maar ik acht mij nog in staat een vijand neer te slaan.”* Koorts had hem uitgeput na een verloop van enige dagen.

Die namiddag waren de verpleegsters die op post waren gebleven, bezig met de grote schoonmaak. Het hospitaal was na enkele uren in staat nieuwe slachtoffers te ontvangen.

Het was twee uur. Een Belgische Sergeant deelde ons mee, dat de achterhoede van ons leger door de Duitsers bij Roosbeek en Boutersem was aangevallen en dat er zonder twijfel gewonden zouden worden aangebracht. Onze wakers spoeden zich per fiets naar de dokters van het hospitaal, om hen te gaan halen. Om elf uur was iedereen in de operatiezaal.

Op dat ogenblik stopte een wagen voor het hospitaal een jonge militaire arts, oud-student van Leuven, en een Franse verpleegster die had dienstgenomen in de Belgische ambulance, brachten ons een zwaar gewonde. Wij onderscheidde in de duisternis een menselijk gedaante in een blauw uniform, liggend op het strooi op de bodem van de auto. Een straaltje bloed lekt op straat. Mgr Deploige en de kanunnik Thiéry klauteren in de wagen. Zij halen de gewonde uit de wagen en brengen hem naar de operatiezaal. Het was voor ons allen een ogenblik van onuitsprekelijke aandoening. De gewonde was een flink gespierde Vlaming. De rechter arm was weggeschoten vlak bij de schouder, de linker voorarm verscheurd; in het door kruitrook zwart en opgezwollen gezicht, hingen de ogen bloederig uit hun kassen. De ongelukkige had zijn bewustzijn nog niet

verloren. De kanunnik Thiéry nam hem de biecht af en diende hem het laatste sacrament toe. Toen de ceremonie beëindigd was, mompelde de gewonde : “*Leve België!*” Professor Schockaert, die de operatie verrichtte, snikte, toen hij zich aan het werk zette. De dood nam de arme verminkte kerel tot zich en drie dagen daarna brachten wij het lichaam van onze eerste echte gewonde naar het kerkhof. In zijn vestzak hadden wij een brief van zijn moeder gevonden, welke met bloed bevlekt was. “*Doe goed je plicht mijn kind*”, schreef zij “*verdedig je land, wij bidden allen voor je. God behoede België!*”

Andere wagens volgden. Eén hiervan bracht ons een grote jonge kerel, met bloed bedekt. De rechterwang was van boven tot onder opengereten, de lippen en de kin gespleten. De gewonde had zelf zijn draagriem onder zijn gezicht gebonden, om de stukken vlees die losgingen en bij iedere schok van het voertuig schudden, bij elkaar te houden. Hij stelde zich voor en was zo gelukkig om te kunnen worden opgenomen in het hospitaal Sint-Thomas. Als oud-student had hij er de “Kring van Maatschappelijke Studies” van het Instituut bezocht; en zo zag hij zich, in hetzelfde lokaal van de bijeenkomsten van de kring, omringd door bevriende mensen.

Er was niets aandoenlijker dan zijn geschiedenis. Hij was getrouwd de zaterdag voor de oorlog. Te Genua bereikte hem het mobilisatiebevel en hij was vlug teruggekeerd om zijn vaderland te verdedigen. Vijftien dagen later werd hij door een schrapnell getroffen.

Dokters en verpleegsters omringden hem met hun zorgen. Toen zijn wonden heelden, waarschuwden wij zijn jonge vrouw, die met grote angst in Wallonië was achtergebleven. Zij kwam onmiddellijk en in de tuin van het hospitaal begonnen zij opnieuw hun huwelijksreis, te Genua onderbroken.

De Duitse bezetting

Woensdag 19 augustus, tegen één uur hoorden wij kanonschoten uit de kant van de Tiensepoort. Intussen waren Duitse verkenners reeds aan het stadhuis gekomen en bespraken met de gemeentelijke autoriteiten de voorlopige voorwaarden van bezetting. De Duitse troepen trokken de stad in.

Slechts één Belgische vlag was in de stad blijven wapperen : die van het hospitaal Sint-Thomas. Toen de Duitse Generale Staf voorbijkwam, beduiden officieren door hoofd-en degenbewegingen, dat zij ingehaald diende te worden. Het reglement van het Rode Kruis schrijft echter voor, dat de nationale kleuren steeds de Rode Kruis onderscheidingen zullen vergezellen - en onze vlag bleef hangen. Gedurende vier maanden wapperde zij nog boven de ingang van het hospitaal, als getuige der gruwelen en der smarten over de bezetting, als symbool van het vaderland, hardnekkig in zijn weerstand, als een stil bewijs van onze trouw

Vrijdag ‘s avonds werd in het hospitaal Sint-Thomas een militaire wacht geïnstalleerd, om te voorkomen, dat Belgische gewonden zouden kunnen ontsnappen. Die wacht stond onder het bevel van een jonge Feldwebel, Voigt : Voigt die vlot Frans sprak, had twee jaar in Brussel in een kleermakersvakschool gewerkt. De sergeant van de wacht - een magere kerel met gele gelaatskleur en kleine nieuwsgierige ogen -zei ons de volgende morgen, dat de gebouwen “*een zeer ingewikkeld complex*” was, hij liet nog een sergeant en manschappen toevoegen en de sterkte van de wacht werd op 24 man gebracht.

De verwoesting van de stad

Op 25 augustus om acht uur ‘s avonds waren we met vijftien verenigd in de eetzaal van de woning van Mgr. Deploige en Kanunnik Thiéry. Plotseling om tien na acht, weerklonk vlak bij het huis een gewerschot. Nauwelijks was dit tot ons doorgedrongen, of andere schoten volgden. In minder dan een minuut barste de hel los, geweer- en mitrailleursschoten door elkaar. Uit de Tiensestraat

hoorden wij het geluid van galopperende paarden, die zich vermengde met het geknetter van de vuurwapens.

Na een twintigtal minuten houdt het vuren op. Mgr Deploige en dokter Tits, hoofddokter van het hospitaal, gaan naar buiten. Zij hebben nog geen drie stappen gezet of zij worden tegengehouden door drie soldaten van de wacht van het hospitaal met de bajonetten in aanslag, en roepen : “gij hebt geschoten, gij zult sterven” Mgr. Deploige vraagt in het Duits meer uitleg en Dr. Tits ontknoopt zijn jas en bied zijn borst aan voor de gewerschoten. Eén van de sergeanten ziet het schouwspel en snelt toe en laat de geweren afzetten. “ *Wij hebben schoten gehoord onder de vensters*”, zegt hem Mgr. Deploige. “*Hebben uw mannen die schoten afgevuurd ?*”

-“*Zij zijn wel verplicht zich te verdedigen. Men schoot van alle kanten.*”

-“*Als men in de straten vecht, laten zij zich daarheen begeven. Ik kan niet toelaten, dat zij van hieruit schieten. Het hospitaal wordt beschermd door de vlag van het Rode Kruis. De geallieerden zullen die eerbiedigen.*

-“*Het betreft geen geallieerden. Uit de vensters van de woningen komen de schoten; de burgers vuren.*”

-“*Dat is belachelijk. Ik ken mijn bureu. Evenmin als wij hebben ze geschoten.*”

Wij horen binnenshuis het onderhoud. Nauwelijks was het afgelopen of op enige afstand begon het vuren opnieuw. Wij hoorden duidelijk het vuren van een mitrailleur.

“*Hoor,*” zei Dr. Tits tot de sergeant, “*dat zijn zeker geen burgers, die deze schoten lossen.*”

Mgr Deploige vroeg nog, of de gewonden, welke de Oberartz aangekondigd had, al dan niet zouden komen.

“*Men zal wel oppassen,*” zei de sergeant, “*ze bloot te stellen om gedood te worden.*”

Mgr. Deploige en Dr. Tits keerde huiswaarts. Zij evenals wij bleven overtuigd, dat er een paniek was uitgebroken onder de Duitse troepen, die op de hielen werden gezeten door het Belgische leger.

Tegen negen uur was één van ons naar boven gegaan. Hij kwam ijlings naar beneden, roepend: “*Er is brand, aan de kant van het station.*”

De Duitse troepen staken de stad in brand.

Naarmate de brand zich uitbreidde, werd ons personeel door onrust meer en meer bevangen. Verscheidene verpleegsters, die ‘s avonds waren gekomen om op de gewonden te passen, dachten aan hun echtgenoten en hun kinderen. Tegen middernacht kon één van hun, Barones de Dieudonné, het niet langer uithouden, ze wilde naar haar huis gaan zien. Mgr. Deploige vergezelde haar.

De residentie Dieudonné was nog gespaard gebleven, maar aan de overzijde van de Place du Peuple, was het Justitiepaleis reeds een enorme vuurzee.

Ondertussen had het personeel van het hospitaal zich met de vluchtelingen in twee of drie benedenzalen verzameld. Op het secretariaat zat de kanunnik Thiéry over een tafel heen gebogen en verifieerde de registers van het hospitaal, Mgr. Deploige deed zijn ronde.

Tegen één uur na middernacht kwam hij ons zeggen : “ *De Hallen staan in brand.*” Wij spoedden ons met hem naar een venster van de zolder. Duizenden vonken spatten uit een onnoemelijke grote vuurpoel op en vlogen in een wervelwind heen en weer, naar alle windstreken en verspreidde de as van de boeken, kostbare stukken uit het begin van de boekdrukkunst, zeldzame manuscripten van de universiteitsbibliotheek.

Om vijf uur in de morgen las Mgr. Deploige op een altaar, opgesteld in de zaal van de zwaargewonden, de mis. Velen zeiden bij zichzelf, dat dit wellicht de laatste mis zou zijn, die ze bijwoonden.

Donderdag 27 augustus, de Duitsers zijn van plan de stad te bombarderen. Terwijl de directeurs

al hun best doen om de gemoederen te bedaren bij de vluchtelingen, kwam de eerste sergeant van de wacht het bevel geven om te vertrekken: *“Ingevolge beslissing van de commandant”*, zei hij, *“wordt de stad om twaalf uur gebombardeerd. Iedereen moet ze onmiddellijk verlaten. De hier aanwezigen zullen in de richting van het station moeten gaan.”*

“Wij zullen onze gewonden niet verlaten”, verklaarde hem aanstonds Mgr. Deploige en de kanunnik Thiéry.

Gedurende de volgende ogenblikken was er een ontzettende wanorde. De soldaten doorliepen de zalen, de gangen en de tuinen, met het bevel, op staande voet te vertrekken. De directeurs stelden de gewonden gerust en raadden aan iedereen aan, zich koelbloedig te houden.

Reeds hadden de dokters en enige dappere verpleegsters beloofd eveneens te zullen blijven. Maar er was daar nog een besluiteloze massa van driehonderd mensen, merendeels vrouwen. Velen hadden moeten vluchten uit hun brandende woningen; na twee nachten van slapeloosheid en vreselijke angsten, hadden zij bijna geen kracht meer en hoopten te Sint-Thomas een toevlucht te vinden en een beetje rust. En daar werden ze door Duitse soldaten naar buiten gejaagd, waar naar heen wisten ze niet.

Een dertigtal Belgische soldaten, die hersteld waren, vertrokken het eerst, omringd door de Duitse wacht : zij hadden de directeur niet willen geloven, die hun zei dat die bedreiging met een bombardement niet ernstig bedoeld was. De meeste waren nauwelijks gekleed. Wat is er van hen geworden ?

Daarna begon de grote uittocht van de vrouwen te midden van geschrei en gejammer. Een dame van tachtig jaar bleef even staan en vroeg om een laatste absolutie. Nog zie ik de jonge vrouw van een professor van de Universiteit in één van de zalen in een zetel gezeten, bleek, maar kalm; zij bad, omringd door vier kindjes; de komst van een vijfde was op handen. Haar echtgenoot kan ternauwernood zijn aandoening meester blijven. *“Ik wil niet hebben dat gij vertrekt”*, zei hun Mgr. Deploige, *“Blijf bij ons en vrees niets. Wij zullen hier de doop verrichten.”* Veertien dagen later doopte kanunnik Thiéry de kleine Marguèrite-Marie; Mgr. Deploige was peter, Mevr. De la Vallée meter.

Toen de laatste vluchtelingen donderdagmorgen, 27 augustus, ons hadden verlaten, kregen wij in Sint-Thomas een gevoel van grote leegte. Alle burens waren gevlucht, zelfs de wacht van het hospitaal was vertrokken. Van buitenaf vernamen wij alleen het angstige gekraak van de brand, welke met woede zijn verdelingswerk voortzette.

De lucht bleef geelachtig getint en de dag loodkleurig. De dreigende nadering van het bombardement maakte, dat de door slapeloosheid vertrokken gezichten, nog angstiger keken. Onder de steeds neervallende regen van verbrand papier gingen de dragers van de ene woning in de andere, op de schouders matrassen en planken vervoerend; zij dichtte de lage vensters van het souterrain, waarheen met moeite de gewonden waren gedragen, om ze te beschermen tegen bommen.

Dokters en verpleegsters en dragers bleven gedurende de ganse donderdagnamiddag bij die ongelukkigen, om te pogen hen te troosten en geduld te doen oefenen. Tegen vier uur bezweek een van hen in een aanval van zenuwkrampen. Wij groeven zijn graf in de tuin. De uren gingen langzaam voorbij.

Na de tragische week

Donderdag de 27 augustus, was een nieuwe onverwachte gast bij ons gekomen, advocaat Marguery, gemeentesecretaris van Leuven. De waardige grijsaard die de vorige nacht op de straatstenen voor het station had moeten doorbrengen omdat zijn huis was geplunderd, had een tijdelijk onderkomen gevonden bij de gevangenisdirecteur. Van hieruit schreef hij aan Mgr. Deploige en vroeg opgenomen te worden in Sint-Thomas. Een half uur later was hij in ons midden, zeer verheugd er ook zijn vriend, de schepen Schmit te ontmoeten.

Marguery maakte zich ongerust over het lot van Leuven. De burgemeester was naar Holland uitgeweken, de schepen waren op één na allemaal gevlucht, de leden van de gemeenteraad waren verspreid naar alle kanten; alle andere autoriteiten waren verdwenen; - en de stad werd in brand gestoken en overgeleverd aan de plundering. Wie kon haar uit deze toestand van anarchie en gehele ondergang bevrijden ?

De heer Marguery dacht aan een klein groepje mannen, meest professoren van de Katholieke Universiteit, die de leiding hadden in het hospitaal Sint-Thomas. Zij behoorde niet tot de politieke partij die de stad Leuven bestuurt, maar de heer Marguery was overtuigd, dat zij niet zouden weigeren de verantwoordelijkheid van het bestuur op zich te nemen en zelfs was hij zodanig bezielde, dat hij hun medewerking vroeg. Nog dezelfde namiddag verenigden zich Mgr. Deploige, Kanunnik Thiéry en professor Nerinckx met de heer Marguery en de heer Schmit in het secretariaat van Sint-Thomas en beraadslaagden, op welke wijze de vernieling van de stad moest worden tegengegaan, hoe er de orde te herstellen, er de bewoners weer te laten terug keren, en nieuw leven in de stad te brengen.

Men besloot eerst een Comité van Notabelen te vormen. Bij afwezigheid van enige bepaalde autoriteit, zou dit comité voorlopig de verantwoordelijkheid van de taak, door de wet aan de gemeenteraad opgelegd, op zich nemen. Een delicate en moeilijke taak en, op dat ogenblik buitengewoon gevaarlijk. Niettemin nam het personeel van Sint-Thomas - directeuren, administrateurs, dokters - haar op zich zonder aarzelen. Vervolgens moest men zich met de Kommandatur in verbinding stellen, om hem op de hoogte te brengen van het bestaan van de nieuwe inrichting van stadsbestuur en om van hem gedaan te krijgen, dat een einde werd gemaakt aan de brandstichtingen en plunderingen. Schepen Schmit leek de enigste geschikte persoon om deze stappen te ondernemen. Maar hij verkeerde in dodelijke angst : zijn vrouw en kinderen waren door de Duitsers gegrepen en meegesleurd in de richting van het station, en het was hem geheel onbekend, waar zij waren. Het zou onmenselijk zijn geweest, hem te verhinderen zich op pad te begeven om hen te zoeken. Hij vertrok dus de daaropvolgende zondag, na Professor Nerinckx volmacht te hebben gegeven, en deze begon, de besprekingen met majoor von Manteuffel.

Maandag, 31 augustus, werd te Sint-Thomas een proclamatie aan de stad Leuven opgesteld. Zij gaf de inwoners te kennen, dat de Duitse overheid beloofd had de brandstichtingen en plunderingen tegen te gaan; zij bracht in herinnering enkele verordeningen, tevoren reeds bekend gemaakt en nodigde de bevolking uit weer terug te keren, om de gewone bezigheden te hervatten. De bekendmaking was getekend door de heer Nerinckx, professor aan de Katholieke Universiteit en waarnemend burgemeester en door de leden van het Comité des Notables : de heren Dr; Boine, pater Valère Claes, capucijn; Dr. Paul Debaissieux, professor aan de Universiteit; Dr. de Coninck; Charles de la Vallée Poussin, professor aan de Universiteit; Mgr. Deploige, professor aan de Universiteit; ingenieur Pierre Helleputte; kanunnik Thiéry, professor aan de Universiteit; Dr Tits; Léon Verhelst, professor aan de Universiteit. Ziekendragers van Sint-Thomas verspreidden de bekendmaking te Tienen, Brussel en in andere gemeenten, waar men veronderstelde, dat er een deel van de bevolking was heen gevlucht.

Dinsdag, 1 september, om 10 uur 's morgens, vergaderde het Comité van Notabelen voor het eerst in het Stadhuis. Het had een uitzonderlijke moeilijke taak te vervullen. Sinds acht dagen waren alle gemeentebedrijven stop gezet, het administratief personeel en de politie waren verdwenen, gehele straten waren niet veel meer dan rokende puinhopen, massa's huizen waren leeggeplunderd en bleven in handen van de plunders, duizenden inwoners zouden zonder daken en brood zijn. De nieuwe burgemeester en zijn collega's zetten zich koelbloedig en geregeld aan het werk en binnen enkele uren had hun energie voorzien in de meest dringende behoeften. Een honderdtal inwoners was in de stad teruggekeerd; met de hulp van de meeste vastberaden stelde de heer Nerinckx een vrijwillige politiekorps in. Dr. Tits nam op zich de leiding van de burgerlijke stand op zich. Kanunnik Thiéry bracht de kunstvoorwerpen en voorwerpen van waarde, die nog in de Sint-Pieter waren gebleven, in zekerheid en zorgde ervoor, dat aanstonds een hulpdak op de kerk werd

gemaakt. Architect Vingerroedt werd opgedragen afdelingen werklieden bij elkaar te zoeken, om de straten vrij te maken en de muren, die dreigden in te storten, naar omlaag te halen. Professor de la Vallée maakte een lijst op van alle verbrande huizen. De heer Pierre Helleputte, die sedert het uitbreken van de oorlog het korps ziekendragers van Sint-Thomas aanvoerde, nam de zware taak op zich, de bevolking van vers voedsel te voorzien en de verdeling van hulpmiddelen aan de zwaar getroffen en de noodlijdenden te regelen.

Op 4 september kwam te Sint-Thomas Dr. Georg Berghausen, artillerieofficier en militaire dokter van het 2d^e infanteriebataljon uit Neuss.

Hij vroeg de auto, welke de heer Léon David de 13de augustus ons had geschonken in leen; hij moest, zei hij tot de dokters Tits en Noyons, de gewonden te Diest en Aarschot bezoeken. De auto werd hem geleend, maar kwam niet meer terug. Toen wij hem hierover de volgende morgen interpelleerden, verontschuldigde hij zich met te antwoorden, dat een officier hoger in rang, de auto voor zichzelf geschikt vond en ze zich had toegeëigend. De volgende week gaf hij in ruil voor de mooie wagen van de heer Léon David een andere machine, geheel versleten en waardeloos.

Het hospitaal Sint-Thomas, waarvan niemand had kunnen voorzien, wat ervan zou worden, was het middelpunt van het stadsleven geworden. Na zevenhonderd Belgische, Franse en Duitse gewonden gered of het lijden ervan verzacht te hebben door de wetenschap van de dokters en de zelfverloochening van de verpleegsters, had het een gehele wijk van de stad gered, alleen door, ik mag wel zeggen, op het kritieke ogenblik op post te blijven; - daarna had het in de verlaten stad mannen die de orde zouden herstellen, aangemoedigd; - thans, nadat het hele leven van Leuven, er gedurende enkele dagen een toevlucht in gezocht had, bleef het nog steeds de haard van geduld en moed.

De veldslag tussen 11 en 14 september, die de Belgische troepen tot vlak bij Leuven terugbracht, had de ambulance gevuld, en na de tragische dagen werkten alle leden van de organisatie met verse moed, om het vele lijden te verzachten. Men kan zich niet indenken hoeveel stoutmoedigheid er nodig was, om alle werkzaamheden weer te regelen temidden van de bijna volslagen armoede, waarin wij ons bevonden. Niemand was werkloos. Iedereen was op zijn post en had zijn werk; in de operatiezaal, in de linnenkamer, in de eetzaal, op het secretariaat.

Aan de andere kant, had het wereldse gezelschap, dat op een stormachtige dag door medelijden rondom de gewonden zich verenigd had, zijn geïmproviseerde woning opgeslagen in dat hospitaal.

Op 28 oktober had men afgesproken, om de naamdag van de schutspatroun van de beide stichters van het hospitaal tot een gezellig familiefeestje te maken. Er werd gemusiceerd, verzen opgezegd, bloemen waren er en de heer Marguery hield een goed doordachte voordracht.

Te Mechelen had Kardinaal Mercier ook aan het feest gedacht. 's Middags kwam hij plots per auto aan. Het was de eerste maal, dat hij Leuven sinds het begin van de oorlog terugzag. Eerst bezocht hij het hospitaal, waar hij nauwelijks het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte kon terugvinden, dat hij vijftientig jaar ervoor met Deploige en Thiéry had gesticht.

Daarop wandelde hij, met onze beide directeurs door de verwoeste straten. Het aanzicht van de stad was zeer bedroevend. Vele wankelende gevels waren ingestort; het houweel van de slopers had de gelijkmaking beëindigd.

De avond kwam triestig over de stille stad, waar enkele gaspitten de gelijkmatige passen van de Duitse patrouilles verlichte. De Kardinaal aanschouwde met aandacht Sint-Pieters en de Hallen. Van hetgeen de herinnering van de vernielingen tot hem zegde, konden wij twee maanden later de hartontroerende uitdrukking terugvinden in zijn Herderlijke Brief met Kerstmis.

¹ H. de Gruben, Les Allemands à Louvain, Souvenir d'un témoin, Paris 1915, Cette plaquette, qui servit d'instrument de propagande, fut traduite en anglais, espagnol, italien et en néerlandais.

² Algemeen Rijksarchief, Archief Schollaert Helleputte, Microfilm 2071/10, brief van Deploige aan Helleputte op 21 juli 1914 : “Si vous voulez nous irons à Lourdes. Nous y verrions le pèlerinage national français, qui est fort beau : du 19 au 25 août” ... “je pars pour Besançon le lundi 3 août, je puis être de retour à Paris vers le lundi 10 ou le mardi 11”.

³ Op 3 augustus werd het “Sint-Thomashospitaal” officieel door het Belgische Rode Kruis aanvaard.

Rome 1915

Mgr. Simon Deploige aan het vaticaan¹ december 1914 - juli 1915

Gedurende de eerste maanden van de grote oorlog, vond België dat zij onrechtmatig was veroverd door Duitsland, zij startte met haar verdediging. Te meer de brutale militaire schending van de Belgische neutraliteit, stuurde de Belgische autoriteiten zo vlug mogelijk diplomatieke missies naar enkele andere neutrale landen, met als opdracht, in de maten van het mogelijke, de opgelopen smaad aan te klagen, de publieke opinie trachten te beïnvloeden in het voordeel van het onschuldige België. Zeven zendingen worden er uit gestuurd naar Bulgarije, Canada, Spanje, Verenigde Staten, Italië, Roemenië en Zwitserland². Hier handelt het over de achtste opdracht, die als doel had op het gemoed te werken van de Heilige Stoel ten voordelen van ons land. Het is Monseigneur Simon Deploige, voorzitter van het Hoger Instituut voor Filosofie aan de Universiteit van Leuven, die als opdracht kreeg Paus Benedictus XV in te lichten over het ongeluk dat België heeft getroffen. In feite, een eerste afgevaardigde werd reeds naar Rome gestuurd in oktober 1914³. Maar deze onderneming heeft weinig sporen nagelaten. Deploige daarin tegen, informeerde regelmatig zijn opdrachtgevers. De briefwisseling die hij heeft uitgewisseld met Georges Helleputte, laat toe hem op de voet te volgen⁴. Vanaf deze brieven, overzien wij deze opdracht die hij volbracht heeft bij de Heilige Stoel, in de loop van het eerste semester van 1915.

De zending

Simon Deploige komt aan in Rome op 22 december 1914, na een reis die hem leidde van Le Havre naar de Eeuwige Stad via Parijs, Lyon, Bergamo en Pisa⁵. De Leuvense professor had België verlaten in de eerste dagen van december in het gezelschap van Hervé de Gruben⁶. Zij logeerden in Saint-Julien-des-Belges en verbleven er tot half juli 1915, periode waar hij Rome verlaat om zich naar Parijs te begeven⁷, in feite had hij Rome reeds een paar dagen verlaten in de eerste veertien dagen van april, ten einde Helleputte te ontmoeten in Le Havre, en om een Belgische vlag, gezegend door de Paus, neer te leggen in het heiligdom van Paray-le-Monial^{8/9}.

De zending toevertrouwd aan de prelaat staat nergens verduidelijkt in de documenten die we hebben geraadpleegd. Latere publicaties over het conflict geven hem een doel: Benedictus XV informeren over de gepleegde misdaden door de Duitsers tegen onze kerken, tegen onze priesters, tegen ons geloof en religie¹⁰. In de daarop volgende dagen wordt zijn eerste audiëntie bij de Paus toegestaan op 28 december 1914. Hij laat een nota worden aan de Paus, vergezeld met vier bijlagen. De nota van acht pagina's, gaf het standpunt weer van de Belgische katholieken in de oorlog van 1914, en stelde een mogelijke interventie voor. De bijlagen handelden over verschillende onderwerpen: Schending van de Belgische neutraliteit (één pagina), De inval van de Duitsers in België gekenmerkt door de haat tegenover het katholicisme (twaalf pagina's); behandeling door de Duitse troepen van de Belgische burger bevolking (elf pagina's); Uitleg over de buitensporigheden begaan door de Duitse troepen in België (elf pagina's)¹¹.

Reeds verscheen er informatie in de Pers van die periode, deze spande zich in om uitleg te verschaffen. Voor de "Messagero" van 9 januari 1915, zou Deploige een geheime bode zijn van de kardinaal Mercier, belast met een belangrijke opdracht¹². Vanaf 6 januari, had de "Tijd" uit Amsterdam reeds dezelfde informatie gepubliceerd¹³. Het blijkt dus dat hij een woordvoerder is van een groep van Belgische katholieken, waar de heren, G. Helleputte, F. Schollaert en J. Van den Heuvel deel uit maakten, bezorgd om de toekomst van het Belgisch katholicisme na de oorlog¹⁴. Deze personaliteiten wensten een verklaring van de kerkleider te bekomen in het voordeel van België. Het is daarom dat Deploige zijn taak als volbracht ziet de dag na de toespraak van de raad der Kardinalen op 22 januari¹⁵. Hij denkt wel dat een terugkeer naar België voorbarig is, er is nog veel te doen te Rome en in het bijzonder "het contact onderhouden met het Vaticaan"¹⁶. Hij is er ten zeerste van overtuigd van het grote belang om een bepaalde tijd in de eeuwige stad te verblijven¹⁷. Daarin tegen is zijn terugkeer naar België afgeraden en onmogelijk. De herinnering die hij heeft nagelaten bij de bezettende autoriteiten is zo dat hij riskeert aangehouden te worden onmiddellijk bij zijn aankomst op Belgisch grondgebied¹⁸. De Duitsers houden zelf zijn briefwisseling naar het vaderland in het oog¹⁹.

Het in oorlog treden van Italië veranderde waarschijnlijk de situatie dat het niet meer nodig werd geacht de permanentie in Rome te behouden²⁰. Vanaf de maand mei, ondervraagt Deploige zich meer en meer over de opportuniteit van zijn vertrek. Hij zou nog maar enkele weken blijven²¹. We weten dat hij Rome verlaten heeft de 13de of de 14de juli.

Gedurende gans de periode dat hij heeft doorgebracht in Rome, zette de Leuvense professor zich enorm in, "Faisant de bon travail"²². Hij vermeervoudigde de mededelingen, de ontkenningen, de interviews, de contacten, alhoewel hij sceptisch was tegen de doeltreffendheid van conferenties als propaganda middel. Hij zal er enkele houden om de zaak van België kenbaar te maken²³. In het bijzonder schaarde hij verschillende katholieken rond zich, behorende tot verschillende naties die de zaak van de geallieerden bij de Heilige Stoel en de Italiaanse regering bepleiten. Buiten Deploige, bestond deze groep uit de Fransman Louis Canet, een Roemeen, de prins Vladimir Ghika, broer van de minister van Roemenië bij het Quirinaal, en een Engelsman, Duncan Gregory²⁴

. Deze laatste was de secretaris van de Britse missie, die in november 1914 naar Benedictus XV was gestuurd, hij was goed bekend met kardinaal Merry del Val, die hem in de katholieke kerk had ontvangen enkele jaren daarvoor²⁵. Deze mannen ontmoeten elkaar elke dag om informatie uit te wisselen, om een gemeenschappelijke strategie uit te bouwen, om dezelfde standpunten in te nemen en soms... de aftocht blazen²⁶!

Maar Rome is niet het enige centrum van belang voor de voorzitter van het Hoger Instituut voor filosofie. Hij heeft zijn gezicht gedraaid naar Spanje, waar de katholieke middens niet positief staan tegenover de Belgische standpunten en anderen rechtvaardigen het standpunt van de Heilige Stoel met de suggestie dat het enige middel dat men mag gebruiken om België te redden is te bidden²⁷! Meerdere malen, denkt Deploige de Pyreneeën over te steken om sympathie op te laten wekken tegenover België²⁸. In eerste instantie kiest hij ervoor om contact op te nemen met één van zijn oud-studenten, Juan Zaragüeta, toen vice-rector van het seminarie Concilia te Madrid, om zijn medewerking te vragen. De Spaanse Prelaat geeft zijn akkoord²⁹. Hij zal gedurende heel het conflict als voelhoorn dienen voor Deploige in de middens van het Iberisch schiereiland³⁰. Deze laatste geeft zijn plan niet op, na zijn vertrek uit Rome verblijft hij een bepaalde tijd te Lourdes, van waaruit hij zijn campagnes in Spanje bezielt.³¹

Laten we terugkomen op de Romeinse actie van Simon Deploige. We hebben reeds gepreciseerd dat deze zeer gevarieerd en veelvuldig was. We kunnen ons niet alle details inbeelden. Het volstaat, na de atmosfeer die in het Vaticaan heerste in de eerste maanden van het conflict te hebben beschreven, om de sfeer op te roepen van enkele omstandigheden van de interventies van de Leuvense professor.

De activiteiten van Deploige

Wanneer Deploige in Rome aankomt kent hij de obstakels die hij zou tegenkomen. Zelfs als de sympathieën van het Vaticaan misschien niet zo Duits gezind zijn als men verkondigde, de Belgen hebben de indruk onheus te worden behandeld door de hoogste morele macht op aarde. De verantwoordelijken van de katholieke partij in het bijzonder, wensten een protest tegen de schending van de Belgische neutraliteit³². Maar de pogingen en de druk aan het adres van de Heilige Stoel slagen er niet in om op te wegen tegen het werk van de diplomatieke middens van het Duits bondgenootschap³³. Het katholiek België bereikt niet hetgene het had beoogt. De actie van Monseigneur Deploige hadden enkel dit tot doel : *“J’étais venu surtout pour obtenir du Vatican quelque témoignage de sympathie envers la Belgique...”*³⁴. Hij neemt elke gelegenheid ten baat om tussenkomst te vragen bij de Heilige Stoel, het zij om tussen te komen bij de arrestatie van Kardinaal Mercier, de inzegening van een Belgische vlag en ook met het drama van de Lusitania of met het interview Latapie³⁵. Nooit zullen de autoriteiten van het Vaticaan zich openlijk compromiteren voor België. Zelf als een aantal personaliteiten bij de Heilige stoel - de Kerk Vorst, Gasparri, Pacelli, Tedeschini - geïsoleerd positie innemen ten voordelen van ons land, Deploige slaagt er niet in de verklaring los te krijgen die hij had gehoopt. Integendeel het blijkt dat hij stap voor stap moet vechten en elke gelegenheid ten baat moet nemen om op een half succes te kunnen rekenen. Het is het geval, in het bijzonder, voor de consistorale toespraak. Zelfs als hij niet volledige voldoening schenkt, suggereert hij niettemin een officiële houding van dankbaarheid³⁶. Te meer dat de Duitsers niet al tevreden waren met de woorden van Benedictus XV³⁷. Hij schreef dan een brief aan de Kerkvorst om hem te bedanken voor zijn tussenkomst, wat hem betreft, laat hij zijn voldoening per telegram weten aan zijn minister bij de Heilige Stoel.³⁸

Gedurende de zes maanden dat hij te Rome verblijft, zal Deploige drie audienties hebben bij de Paus : op 28 december 1914, 16 februari en 10 april 1915. Ondertussen schreef hij negen keer naar

de Paus (20 en 26 januari, 19 en 24 februari, 4 en 12 maart, 6 april, 16 mai en 28 juni 1915)³⁹. Hij had van de Heilige Vader de toestemming bekomen om hem persoonlijk te schrijven en vond een veilig persoon in een leek die zijn brieven doorzond.⁴⁰

Zoals reeds gezegd, vindt hij bij Benedictus XV begrip en de goedheid, maar bezorgd om in het bezit te zijn van correcte en juiste informatie⁴¹. Dit gevoel werd eveneens gedeeld door de andere Belgen die de gelegenheid hebben gehad om met de Kerkvorst in contact te komen gedurende deze periode⁴². De wazige en tegenstrijdige informatie over de aanhouding van de kardinaal Mercier, brengen een ergerlijke indruk in de middens van het vatikaan⁴³. Maar de goede attitude inspireren geen openlijke verklaring in het voordeel van België. Herhaalde keren, slaagt Deploige er wel in enkele positieve gebaren vanwege de Heilige Stoel los te krijgen. Voor zijn reis naar Frankrijk, in april 1915, liet hij een Belgische vlag maken met hierin het beeld van het Heilig Hart en de inscriptie “Coeur Sacré de Jésus, sauvez la Belgique, 1915”. Deze vlag werd gezegend door de Paus en neergelegd te Paray-le-Monial⁴⁴. Natuurlijk hemelt de Leuvens professor dit evenement op⁴⁵. Enkele tijd hiervoor, had hij met enkele anderen de hulp van de Paus gesolliciteerd om de Universiteitsbibliotheek van Leuven, vernield door de Duitsers te heropbouwen. Benedictus XV antwoordt gunstig op deze vraag en schenkt 25.000 frank ⁴⁶. Hij zal dit gelijkaardige gebaar overdoen in de loop van het conflict⁴⁷.

De onderneming was moeilijk en ondervond constant weerstand van de contrapropaganda in de Pruisische diplomatieke middens⁴⁸.

Deploige moest opboksen tegen de ontkennende verklaringen van de diplomaten van de centrale mogendheden. Alle middelen werden gebruikt om de onschuld van de Belgische priesters te bekomen tegen de aanklacht, te hebben geschoten op Duitse soldaten en voor het ontkennen van het bestaan van “Francs-tireurs”. Hij beantwoordde deze beschuldigingen met nota’s en interviews in de pers⁴⁹. Enkele legenden waren zeer hardnekkig, namelijk deze van de Belgische Dominicaan die vanuit het venster van zijn klooster in Leuven op Duitse soldaten zou hebben geschoten⁵⁰. Daarentegen moest men de vijandelijke houding bestrijden van de pers, gunstig ten voordelen van Duitsland en meer bepaald de Italiaanse katholieke pers die te veel een welwillend oor had voor de bronnen komende van de veroveraars⁵¹. Wat “L’Observatore Romano” betreft, deze was het onderwerp van een speciale waakzaamheid. De informatie gepubliceerd door de officieuze krant van het Vaticaan was niet bepaald gunstig voor België. Regelmatig ondernam Deploige stappen bij de autoriteiten van de Heilige Stoel om hun interventie te solliciteren bij de verantwoordelijken van dit dagblad, voor het bekomen van ontkennende publicaties⁵².

In dezelfde gedachtegang, had hij het idee opgevat om een brochure samen te stellen met de gebeurtenissen die hij had beleefd te Leuven de eerste maanden van het conflict⁵³. Zijn verschillende bezigheden verhinderen hem om dit project tot een goed einde te brengen. Het is dan Hervé de Gruben die deze taak op zich zal nemen. De redactie van deze herinneringen neemt meer tijd dan verwacht en houdt hen langer in Rome. Deploige en zijn gezelschap nemen het manuscript mee naar Parijs om het uit te geven. Het is hier dat het boekje verschijnt in 1915 met een voorwoord van de prelaat⁵⁴.

Zoals men kan zien, de acties van de Voorzitter van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte diende verschillende belangen. De briefwisseling die hij onderhield met Helleputte gaf een trouwe weerklank. Hij informeerde zijn correspondent, bijna dag na dag, over de evolutie van de gebeurtenissen, zoals de projecten van de Italiaanse regering, de politieke situatie van het Iberisch schiereiland of de bekommernissen van de Heilige Stoel. De permanentie te Rome, de vele contacten die hij had opgebouwd met de meest uiteenlopende milieus leverde hem een hoop informatie die hij doorgaf aan de minister van Landbouw.

De laatste weken van het verblijf van Deploige te Rome zal hij twee gebeurtenissen ervaren die hem toelaten om nogmaals de wensen uit te drukken van de Belgische katholieken en de tussenkomst van de Heilige Stoel te solliciteren: Het interview Latapie en het incident met de Lusitania. De torpedering van de Britse Paqueboat had de verontwaardiging opgeworpen van Deploige en zijn vrienden. Hij verhoogde zijn tussenkomsten bij het Vaticaan, met de hoop dat deze een krachtig protest zou leveren in “L’Observatore Romano”⁵⁵. Bij deze gelegenheid, Van den Heuvel, nieuwe Belgische Pauselijke gezant, verenigt zijn inspanningen met deze van Deploige. Maar de reactie van de Heilige Stoel is niet zo krachtig als men had gewenst. Het project van mededeling voorbereid door Deploige en Van den Heuvel verscheen niet in “L’Observatore Romano”. Daar niet tegenstaande geeft de prelaat deze door aan andere kranten : de “Times”, de “Morning Post” en aan het persagentschap Reuter. Zij waren van oordeel “*tâcher de sauver les gens malgré eux*”⁵⁶.

De andere gebeurtenis was natuurlijk het vermeende interview toegestaan door Benedictus XV aan Latapie en gepubliceerd door de franse krant “La Liberté” op 22 juni. “Le Corriere della Sera” liet ‘s anderendaags de Italiaanse vertaling verschijnen. Deploige schreef over dit voorval : “*En fait, Latapie a eu une audience il y a quelques jours. Et les propos qu’il prête au Saint Père sont tenus au Vatican par l’entourage du Pape. Arrangée dans la forme sans doute, inexacte peut-être en certains détails, l’interview est quant au fond l’expression et la pensée du Vatican. Jamais on ne les avait rendus avec cette précision et cette concision*”⁵⁷. Het is het begin van een lange twistgeschiedenis aan dewelke Deploige deelneemt, ten minste gedurende de eerste dagen. Van zijn kant verwekt het een nieuwe brief aan de Kerkvorst in dewelke hij hem vraagt om een juiste op punt stelling te doen en hem de gelegenheid te geven om te antwoorden op alle verwijten van de Belgen ten aanzien van de Duitsers⁵⁸. Vanaf 25 juni heeft Van den Heuvel contact opgenomen met Deploige om een strategie tot antwoord uit te werken. Zowel de ene als de andere schatte de situatie zeer ernstig in⁵⁹. In realiteit begon Deploige de vermoeidheid te voelen, hij voelde het gewicht van de Romeinse zomer en dacht er meer en meer aan om de eeuwige stad te verlaten⁶⁰. Zelfs als hij deze zaak niet opvolgde met de zijn gekende ijver, hij volhardt hierdoor niet minder dan de voorgaande maanden waarin hij zich had verweerd “ als een duivel in een wijwatervat”.

¹ Vrije vertaling van DRUART (A.), La Belgique, l'Italie et le Saint-Siège : 1914-1919 (extrait) Bruxelles 1979, pp. 155 - 171.

² DUMOULIN (M.), La propagande belge dans les Pays neutres au début de la première guerre mondiale (août 1914-février 1915) in Revue belge d'histoire militaire, septembre 1977, pp. 246 - 259; et du même auteur, La propagande belge en Italie au début de la première guerre mondiale (août - septembre 1914) in Bulletin de l'Institut historique belge de Rome, 1976 - 1977, pp. 335 - 367.

³ Archives Générales du Royaume (AGR), Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 609, Rapport d'une mission de Neuray à Rome, le 23 octobre 1914.

⁴ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Mission Mgr. Deploige à Rome

⁵ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettres de Deploige à Helleputte, les 1er et 2 janvier 1915

⁶ Archevêché Malines, Fonds Mercier, Carton 109, Farde correspondance varia 1914, Lettre de Deploige à Mercier, le 4 décembre 1914.

Hervé de GRUBEN (baron), (1894-1967) ancien étudiant de Deploige. Après son séjour à Rome; Centre de documentation du musée de l'armée; Dossier personnel il s'engage comme volontaire le 24 juillet 1915 à la commission de recrutement au Havre pour la durée de la guerre, et passe au dépôt de la 1ère division de cavalerie. Le 15 août 1919 il est en congé illimité. Il entreprit alors une carrière dans la diplomatie.

⁷ On peut déterminer avec plus de précisions la date du départ. Deploige était encore à Rome le 12 juillet 1915 (cf. Archives du Ministère des Affaires étrangères de Belgique à Bruxelles (A.E.B.), Légation St. Siège 1915-1916, Copie de la lettre de Van Den Heuvel à Davignon, le 12 juillet 1915). Le 14, il annonce, par télégramme, à Davignon son arrivée pour le lendemain, judi; voir A.E.B., 230 St. Siège et guerre 1914-1918. Télégramme de Deploige à Davignon, le 14 juillet 1915. On suppose qu'il doit avoir quitté Rome le 13 ou le 14 Juillet 1915.

⁸ Paray-le-Monial, France, Saône-et-Loire, Pèlerinage du Sacré-Coeur.

⁹ Cette entrevue projetée dès le 11 février 1915 a été rapportée à plusieurs reprises. Voir A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettres de Deploige à Helleputte les 11 février 1915, 1er mars, 19 mars, 2 avril, 3 avril et 30 avril 1915. En ce qui concerne le séjour au Havre se rapporter à la lettre du 9 mai, le drapeau, à la lettre du 7 avril et A.G.R., Fonds Van Den Heuvel, Dossier 1, Lettre de Deploige à Van Den Heuvel, le 29 août 1916.

¹⁰ DEFOURNY (M.), Monseigneur Simon Deploige, professeur à la faculté de Droit et président de l'Institut supérieur de philosophie. Eloge funèbre prononcé en la grande salle de l'Institut de Spoelberch, le 17 janvier 1928, in Annuaire de l'Université catholique de Louvain 1927-1929, Tongres s.d. (1929), p.c. Dans le même sens : H. de GRUBEN, A un maître disparu, in Les Cahier de la jeunesse catholique, 1928, p. 334.

¹¹ "La note reprend de manière circonstanciée les notes d'audience envoyées le 1er janvier 1915". Copies de ces documents in A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, et Archevêché Malines, Fonds Mercier, Carton 110.

¹² Messagero du 9 janvier 1915. Il s'agit d'une correspondance datée de Londres, le 8 janvier. Elle a pour titre : "un inviato del Cardinal Mercier à Benedetto XV".

¹³ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, lettre de Deploige à Helleputte, le 11 janvier 1915. Le Temps du 16 janvier 1915, Correspondance de Rome.

¹⁴ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à "Cher ami", le 11 février 1915. On peut penser qu'elle est adressée à Helleputte.

Georges HELLEPUTTE (1852-1925). Professeur à l'Université catholique de Louvain, il était ministre de l'agriculture et des travaux publics pendant la guerre.

¹⁵ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, on trouvera le texte de l'allocution in les enseignements pontificaux, La Paix internationale, t.I La Guerre moderne, Tournai, 1956, pp. 85-86.

¹⁶ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à "Cher ami", le 11 février 1915.

¹⁷ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, C'est un thème qu'il abordera volontiers dans sa correspondance : "Il ya plus à faire ici que je ne pensais; et je crois qu'il est utile d'y rester", "Pour faire ici oeuvre utile, il faut rester sur place..." in Lettre du 13 janvier : "vous voyez qu'il faut le temps pour obtenir quelque chose à Rome..." in Lettre du 9 mai; dans le même sens encore : Lettres du 3 février, 23 février, 1er mars, 17 mars 1915.

¹⁸ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre du 13 janvier 1915, les mêmes échos in Lettres du 11 janvier, 29 janvier, 30 avril 1915.

¹⁹ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre à Helleputte, le 20 février 1915. Il n'a pas été possible d'identifier l'auteur de cette lettre. Elle a été adressée au ministre de l'agriculture à partir du consulat belge de Maestricht. Cette consigne de prudence était de reste transmise à la légation belge par un télégramme de Davignon A.E.B. Classement B, Dossier 208; et aussi A.G.R., Fonds schollaert-Helleputte, Dossier 591; Lettres de Deploige à Helleputte, les 29 mai, 15 juillet, 25 juillet 1915.

²⁰ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte, le 17 mars 1915.

²¹ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettres des 19 mai, 25 mai, 1er juin, 9 juin, 15 juin 1915.

²² A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591; Lettre de Helleputte à Mr Jacquier, le 27 février et Fonds Van der Elst, dossier 122, Lettre de Van den Heuvel à Van der Elst, le 27 décembre 1915.

- ²³ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591; Lettres de Deploige à Helleputte les 22 janvier, 11 février, 17 mars, 1er juin 1915.
- ²⁴ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, lettre du 17 mars 1915.
- ²⁵ MARTINI (A.), L'invio della missione inglese presso la Santa Sede all' inizio della prima guerra mondiale, in La Civiltà cattolica, 1967, p. 335.
- ²⁶ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591; Lettres de Deploige à Helleputte, les 11 janvier, 23 mars et 30 avril 1915.
- ²⁷ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Lettre de Rafael Rodriguez de Cepeda à Helleputte, le 27 janvier 1915.
- ²⁸ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte, le 13 janvier 1915.
- ²⁹ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, copie de la Lettre de Deploige à Zaragüeta, le 2 février 1915 et copie de la lettre de Zaragueta à Deploige, le 17 février 1915.
- ³⁰ DEPLOIGE (S.), La voix des Neutres, Espagne et Belgique, Paris 1918, pp. 3-6.
- ³¹ AGR, Fonds Van den Heuvel; Dossier 1, Lettre de Deploige à Van den Heuvel, le 29 août 1915.
- ³² A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, copie de la lettre d'Helleputte à Jacquier, le 27 février 1915.
- ³³ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte, le 13 janvier 1915.
- ³⁴ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre du 17 mars 1915, dans le même sens déjà le 11 février 1915.
- ³⁵ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte, le 13 février 1915, copies des lettres de Deploige au Souverain Pontife, le 19 février. 1915 et le 28 juin 1915. Lettre de Deploige à Helleputte, le 28 juin 1915 et projet de communiqué de Deploige et de Van den Heuvel, le 9 mai 1915.
- ³⁶ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte, le 23 janvier 1915 et Archevêché Malines, Fonds Mercier, Carton 110; lettre d'Helleputte à Deploige, le 23 février 1915.
- ³⁷ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte, le 30 et 31 janvier 1915.
- ³⁸ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte du 23 janvier 1915, copie de la lettre de Deploige au Souverain Pontife, le 26 janvier 1915. Cette dernière a été publiée par VAN BALLAER, Benoît XV et la Belgique pendant les premiers mois de son pontificat, Louvain, 1922, p.32. Archevêché Malines, Fonds Mercier, Carton 110, Copie du Télégrame du Ministre des affaires étrangères à d'Erp, le 2 février 1915.
- ³⁹ On trouve copie de ces lettres dans la correspondance qu'il a adressée à Helleputte in A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, d'autres copies sont conservées à l' Archevêché Malines, Fonds Mercier, Carton 110
- ⁴⁰ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte du 4 mars 1915.
- ⁴¹ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte les 1er janvier, 11 février et le 12 mars 1915.
- ⁴² A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte le 12 mars 1915; dossier 609, Rapport d'une mission de Neuray à Rome le 28 octobre 1914 A.E.B., Légation St. Siège 1915-1916; lettre de Van den Heuvel à Davignon, le 13 avril 1915.
- ⁴³ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte, le 21 janvier 1915. En fait Mercier n'a jamais été arrêté; il fut mis aux arrêts quelque temps dans son palais. Voir à ce sujet A. SIMON, Le Cardinal Mercier, Bruxelles, 1960, pp. 131-132.
- ⁴⁴ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte, le 7 avril 1915; Fonds Van den Heuvel, Dossier 1, Lettre de Deploige à Van den Heuvel, le 29 août 1916. L'épisode du drapeau est cité par VAN BALLAER, op. cit. p.43.
- ⁴⁵ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Copie de l'interview accordé au Courrier d'Italia le 11 avril 1915.
- ⁴⁶ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Copies des lettres de Deploige au Souverain Pontife, le 12 mars 1915 et le 9 mai 1915. A.E.B., Légation St Siège 1915-1916, lettre de Van den Heuvel à Davignon, le 13 avril 1915.
- ⁴⁷ AEB, 230 St Siège et guerre 1914-1918, Note du 7 janvier 1916.
- ⁴⁸ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettres de Deploige à Helleputte, les 16 janvier 1915, 11 février, 26 février et 1er mars. K. HANQUET, Le Pape Benoît XV, Bruxelles 1922, P. 28.
- ⁴⁹ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, note : les prêtres belges ont-ils tiré sur les troupes allemandes, daté du 9 février 1915.
- ⁵⁰ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettres de Deploige à Helleputte, les 16 janvier, 21 janvier et 29 janvier 1915.
- ⁵¹ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte, le 28 février 1915.
- ⁵² A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettres des 16 janvier, 10 mars, 8 mai, 9 mai, 15 mai 1915.
- ⁵³ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettres des 11 février, 2 avril, 29 mai 1915.
- ⁵⁴ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettres des 29 mai, 1er, 9, 15 et 24 juin 1915. H. de Gruben, Les Allemands à Louvain, Souvenir d'un témoin, Paris 1915, Cette plaquette, qui servit d'instrument de propagande, fut traduite en anglais, espagnol, italien et en néerlandais.
- ⁵⁵ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte, le 8 mai 1915.

⁵⁶ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre du 9 mai 1915; Deploige à joint une copie du communiqué à cette lettre.

Jules Van den HEUVEL (1854-1926), professeur à l'Université Catholique de Louvain, Ministre de la Justice de 1899 à 1907. De 1915 à la fin de la guerre, il fut "envoyé extraordinaire et ministre plénipotentiaire en mission spéciale auprès de Sa Sainteté Benoît XV" Voir à ce sujet F. PEEMANS, L'ambassade de Belgique au Vatican pendant la première guerre mondiale. J. Van den Heuvel à Rome. Mars 1915 - novembre 1918, 1974; du même auteur dans ce volume : Jules Van den Heuvel au Vatican (mars 1915-novembre 1918).

⁵⁷ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte, le 24 mai 1915.

⁵⁸ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Copie de la lettre de Deploige au Souverain Pontife, le 28 juin 1915.

⁵⁹ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettre de Deploige à Helleputte, le 25 juin 1915.

⁶⁰ A.G.R., Fonds Schollaert-Helleputte, Dossier 591, Lettres du 19 mai, 9 juin 1915.

1915-1918¹

Na zijn opdracht in Rome, begint Mgr. Deploige na een korte periode van rust in Lourdes, aan een tweede missie, het overtuigen van de Spaanse natie over het onrecht dat België werd aangedaan door de Duitse inval in 1914. Ondanks het Pauselijk vonnis beoordeelde de oude katholieke Natie de zaak van België ongunstig. De elite van het neutrale Spanje is België onverschillig of vijandig gezind.

Spanje houdt niet van de Belgische bondgenoten, Engeland bezet nog altijd Gibraltar, de sleutel van het maritieme rijk en Frankrijk en Spanje hebben een eeuwenoud grensconflict. Bovendien kan Spanje moeilijk het Frans koloniaal succes aanvaarden in Marokko.

De Spaanse Katholieke intelligentsia was in het algemeen voorstander van de centrale mogendheden. Mgr. Deploige heeft getracht deze Katholieken te overtuigen van het onrecht dat België werd aangedaan. Wie hem dit nieuwe mandaat gaf is voor ons een vraagteken, waren het dezelfde politieke vrienden die hem voordien reeds naar het Vaticaan hadden gestuurd ?

Zonder veel tumult en in alle stilte slaagt hij erin om via persoonlijke tussenkomsten en discrete bezoeken aan invloedrijke Spaanse burgers, deze te overtuigen van zijn gelijk en het onrecht dat het neutrale België werd aangedaan door de Duitse bezetter. Hij werd eveneens ontvangen aan het hof van de Spaanse Koning, Alfonso XIII, deze kon natuurlijk als staatshoofd van een neutraal land geen officieel standpunt innemen in deze zaak.

Na zes maanden van campagne voeren, brengt Mgr Deploige in juli 1916 het Manifest Belgica uit. Dit Manifest stigmatiseert zonder voorbehoud, de onrechtmatige Duitse aanval tegen het neutrale België. Het bevatte 500 handtekeningen van Spaanse hoffunctionarissen, hoge adel, hoge clerus, leiders van hoge religieuze instellingen, universiteits-professoren, oud-ministers, senatoren, volksvertegenwoordigers, leden van de balies, leden uit de financiële en industriële wereld. De namen van de meeste eminente personen van het katholieke Spanje komen voor onder aan deze proclamatie.

Dit manifest had een enorme weerklank, Le Temps schrijft op 18 juli 1916² : “...*de la plus haute importance, peut-être le plus remarquable qui ait paru en pays neutre depuis le commencement de la guerre...*” de Madrileense correspondent van de “Times” schrijft op 22 juli 1916: “...*Le fond et la rédaction de l'Adresse, aussi bien que le caractère et la situation de ceux qui l'ont souscrite, en font la manifestation d'opinion la plus importante qui se soit produite ici depuis le début de la guerre au sujet du traitement que les Allemands ont fait subir à la Belgique...*”

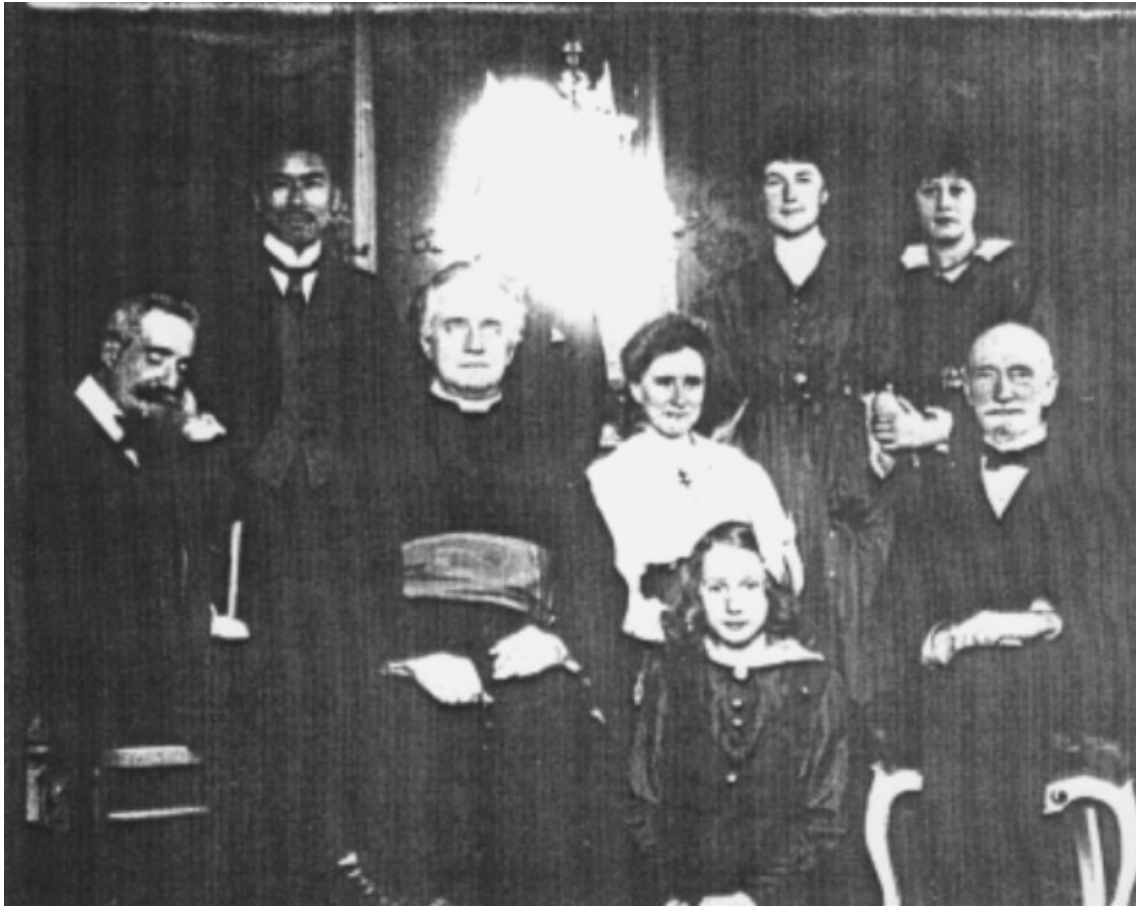
In 1917 verblijft Mgr. Deploige te Lourdes, hij sticht er “Le Foyer du Soldat belge” waar 42.000 Belgische soldaten hun verlof in een sfeer van geestelijke en psychische rust konden doorbrengen, en zich terug verdiepen in de menselijke waardigheid.

In navolging van “Le Foyer du soldat belge” worden in 1918 “Le Foyer anglais”, “Le Foyer polonais” en “Le Foyer américain” opgericht. Mgr. Deploige stelt zijn organisatietalent ter beschikking van deze laatste. 200.000 geallieerde verlofgangers zullen hier hun verlof komen doorbrengen.

In 1917 brengt Mgr. Deploige de vlaggen van alle geallieerde landen, voorzien van een Heilig Hart, samen in het heiligdom van Paray-le-Monial. Op 26 mei 1917 organiseert Mgr. Deploige een processie te ere van het Heilig Hart samen met de geallieerde vlaggen.

Op 26 augustus 1918, tijdens de plechtigheid ter herinnering van de vierde verjaardag van de verwoesting van de bibliotheek van Leuven in Le Havre, doet Mgr. Deploige het slotwoord. (Meer hierover in het hoofdstuk “De wederopbouw van de bibliotheek van Leuven”)

Na de wapenstilstand keert Mgr Deploige eindelijk, na 4 jaar van exil terug naar zijn geliefde België. Hij neemt zijn oude functies terug op aan het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte. Ondertussen is hij 50 jaar geworden. Na de woelige oorlogsperiode heeft hij behoefte aan rust om een aantal ethische en morele vraagstukken die hij reeds lang koestert op punt te zetten.

Enkele vrienden te Rome (1917)

Linksboven : S. Yamamoto, Kapitein ter zee(Japan),

Linksonder : Prins Vladimir Ghika (Roumenië),

Benedenrechts : Minister van Staat Van Den Heuvel, Belgisch Ambassadeur bij Z.H. de Paus

In het midden : Mgr. Deploige

---

¹ Monseigneur Simon Deploige, professeur à la faculté de Droit, Président de l'Institut supérieur de Philosophie. Eloge Funèbre prononcé en la grande salle de l'Institut de Spoelberch le 17 janvier 1928, par M. le Professeur Defourny

² Alle documenten in verband met deze zaak zijn bijeengebracht door Mgr. Deploige in "*La voix des Neutres*" Paris Plon 1918

Paray-le-Monial, Heilig Hart, 26 mei 1917

eerste van links :Prins Ghika

Vooraan in het midden : Kardinaal Bourne, bisschop van Autun.

Vooredig rechts : Mgr. Deploige

Lourdes 17 augustus 1917

Lourdes 13 juli 1918

DEEL 3

De wederopbouw van de bibliotheek van Leuven

Op 26 augustus 1918, tijdens de vierde verjaardag van de vernieling van de bibliotheek van Leuven, wordt in le Havre, zetel van de Belgische regering, een plechtigheid gehouden in “Le Grand Théâtre” en wordt “Le Comité International pour la restauration de l’Université de Louvain” boven de doopvont gehouden. Op initiatief van l’Institut de France.

Onder de aanwezigen waren de leden van de Belgische regering, ministers van de geallieerde landen, de Prefecten, Senatoren en Volksvertegenwoordigers van het departement “La Seine Inférieure” de Generaal Lemans. De bevelhebbers van de geallieerde legers waren vertegenwoordigd als volgt, de Maarschalk Foch door de Generaal Rouqueroi, de Maarschalk Haig door de Generaal Graaf Athlone, de Generaal Pershing door de Generaal Harts.

M. Pouillet, Minister van Wetenschap en Kunst van België doet de openingsrede. De heer Etienne Lamy, Secretaris van “l’Académie française” geeft het relaas weer van de misdaad gepleegd door de Duitsers en zet het doel uiteen van het Comité.

De heer Imbart de la Tour, lid van de “Académie française” geeft rekenschap van de reeds bereikte resultaten. Verschillende sprekers van de geallieerde landen engageren zich in het Internationaal Comité. Mgr. Deploige die gedurende de oorlog erin was geslaagd om in Frankrijk “l’Oeuvre Internationale de Louvain” te stichten met als doel de wederopbouw van de Universiteitsbibliotheek van Leuven, neemt het slotwoord met “La Résurrection de Louvain” (zie Blz 67) en bedankte de organisatoren in naam van de Universiteit.

Na de wapenstilstand wordt het Belgisch commissariaat-generaal voor de wederopbouw van Leuven ingericht in het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte te Leuven en Mgr. Deploige neemt er de functie van Commissaris-Generaal op zich. Ridder Louis de Schaetsen wordt secretaris.

De eerste steen van de nieuwe bibliotheek werd gelegd op 28 juli 1921 door Muray Butler, in aanwezigheid van Koning Albert I en Koningin Elisabeth, na te zijn gezegend door Kardinaal Mercier. De organisatie van dit evenement lag in grote mate in handen van Mgr. Deploige en zijn commissariaat-generaal¹.

Mgr. Deploige hield een goede en permanente briefwisseling met de Fransman Imbart de la Tour en de Amerikanen Whitney Warren (de architect van de Bibliotheek) en met Nicolas Murray Butler² en een aantal andere Amerikanen. Door sommige Amerikanen werd hij aanzien als de Rector van de Universiteit, wat bij de Rector Mgr. Ladeuze niet altijd in goede aarde viel. Mgr. Deploige en Kardinaal Mercier waren de contactpersonen voor de Amerikanen voor de wederopbouw van de bibliotheek.

De zuid-oostelijke vleugel van de nieuwe bibliotheek werd ingehuldigd op 17 juli 1923. Prins Leopold van België plaatste tijdens deze plechtigheid het eerste boek Dit boek bevatte de namen van de 196 studenten die in 1914 hun leven hadden gelaten voor het vaderland. In de volgende tien jaar zou dit aangroeien met meer dan 900 000 delen.

Tijdens een maaltijd bij Kardinaal Mercier, de laatste vrijdag van februari in 1921 waar Mgr. Deploige, Kanunnik Thiéry, de heer Pearce en de heer Whitney Warren en nog enkele andere personen aanwezig waren, ging het gesprek over de vernieling van de bibliotheek en zijn wederopbouw, plots zei Kardinaal Mercier “*Il faut une inscription sur le bâtiment et elle doit être grande, la majorité des inscriptions de ce genre sont trop petites*” De heer Warren stelt voor om een balustrade met een inscriptie te plaatsen bovenaan het gebouw. Kardinaal Mercier vraagt

aan Mgr. Deploige en aan Kanunnik Thiéry of zij geen tekst konden bedenken. Even later schuift de Kanunnik Thiéry een bladje door met de volgende tekst “*FVRORE TEVTONICO DIRUTA, DONO AMERICANO RESTITVTA*” (Door Duits geweld venield, met Amerikaanse giften terug opgebouwd).

Eens terug in de Verenigde Staten werkt Whitney Warren deze plannen verder uit.

Deze tekst zal nog voor heel wat opschudding zorgen. De jaren gingen voorbij en de rector Mgr. Ladeuze achtte het nadien inopportuun gevolg te geven aan dit voorstel, dat de herneming van normale betrekkingen met de Duitse universiteiten zou bemoeilijken. De heer Hoover en de voorzitter van het Amerikaanse steuncomité waren het hiermee eens. Maar de architect, de heer Warren die werd bijgesprongen door enkele Leuvense professoren, waaronder Mgr. Deploige en de Kanunnik Thiéry verzetten zich tegen deze beslissing

(op 26 juni 1928 schrijft Warren aan Ladeuze : “*Lorsque son Eminence le Cardinal Mercier choisit, entre cent, l’inscription lapidaire Furore... pour figurer au fronton de la nouvelle bibliothèque, il interprétait la conscience des peuples et de l’histoire. En faisant tous mes efforts pour faire exécuter la balustrade contenant cette inscription et figurant sur mes plans approuvés par lui, j’obéissais donc à un pieux souvenir et au respect de l’histoire*”).³).

Gedurende twee jaar werd er een heftige perspolemie gevoerd rond deze kwestie⁴.

De Rector Mgr. Ladeuze schrijft op 1 november 1927 het volgende aan Mgr. Deploige : “*Nos amis américains viennent de me dire à Bruxelles que vous encouragez M. Warren dans son obstination à mettre sur la façade de notre Bibliothèque la fameuse inscription : Furore teutonico. Est-ce exact ? En tous cas je tiens à vous dire que je suis très catégoriquement opposé au placement de cette inscription. Il en est de même de M. Butler, de la C.R.B., et je le sais positivement, de notre cardinal (quoique celui-ci ne tienne pas à être mêlé, si possible, à l’affaire). Pourquoi M. Warren, veut-il avoir raison contre tout le monde, sans craindre de nous jeter dans de grandes difficultés. Ici même et de multiples côtés à l’étranger ? Je suis tout à fait décidé à ne pas laisser cette inscription. Mais il est désirable que l’affaire se termine sans scandale, et je viens vous demander de vous y employer vous-même. Si M. Warren n’est soutenu par personne, il se rendra finalement compte du bien-fondé des arguments qu’on lui oppose*”. Mgr. Ladeuze schrijft in potlood op zijn copie : “*Pas reçu de réponse de Mgr. Deploige*”.⁵

Op 16 november 1927 heeft Mgr. Deploige een afspraak in de Senaat van België met Graaf B. Babcock, adjunct-directeur van het Europees Centrum van de Carnegie Stichting te Parijs, die hem om een onderhoud had gevraagd. Tijdens dit onderhoud verklaarde Mgr. Deploige zich niet meer te zullen verzetten tegen de beslissing van de Rector, Mgr. Ladeuze.

Graaf Babcock maakt dit over aan Mgr. Ladeuze met de volgende woorden : “*J’avais eu le grand honneur, honneur auquel je suis d’autant plus sensible maintenant, de parler de cette question plus d’une heure avec Mgr Deploige deux ou trois jours avant sa disparition. Malgré la déception que lui causait personnellement,- ce j’ai fort bien compris- la proposition de ne pas mettre d’inscription sur la bibliothèque de Louvain, Mgr. Deploige m’a dit qu’il ne s’opposerait plus à cette nouvelle décision*”⁶

Men was opgelucht met de beslissing van Mgr. Deploige; hij overleed plotseling aan een hartaanval op 19 november 1927.

Sainte Adresse (Le Havre) 26 augustus 1918

Vergadering van de Belgen voor de wederopbouw van de Bibliotheek van Leuven

Carton de Wiart, Van de Vijver, Van den Bosch, Prins Ghika, Minister Helleputte, Vandervelde, Segers, Goblet d'Aviella, Simon Deploige, Louis Hymans, generaal Leman, generaal Gouraud, Carton de Wiart, Armand Hubert, de Hertog d'Ursel, Renkin, Pouillet

¹ Archief van het Aartsbisdom Mechelen; Fonds Mercier, Brief van Deploige aan Mercier op 16 juli 1921, waarin de organisatie van de 28 juli wordt uiteengezet.

² Archief van het Aartsbisdom Mechelen; Fonds Mercier, copieën van deze brieven werden door Mgr Deploige aan Kardinaal Mercier gezonden.

³ Scrinium Louvaniense p. 31, door Etienne van Cauwenbergh, Leuven 1961, Editions J. Duculot, s.a. Gembloux

⁴ De universiteit te Leuven 1425-1985, p. 290

⁵ Scrinium Louvaniense p. 29-30, door Etienne van Cauwenbergh, Leuven 1961, Editions J. Duculot, s.a. Gembloux

⁶ Scrinium Louvaniense p. 30, door Etienne van Cauwenbergh, Leuven 1961, Editions J. Duculot, s.a. Gembloux

ŒUVRE INTERNATIONALE DE LOUVAIN

Commissariat Général, Rue des Flamands, 1 à Louvain

COMMISSAIRE GÉNÉRAL:

M. L. Depléige

SECRÉTAIRES

Rue de Huycker
CHEVALIER Louis Schactken

Louvain, le 11 juin 1921
1, RUE DES FLAMANDS

Eminence,

Le comte d'Arschot me téléphone que le Roi viendra à Louvain le jeudi 28 juillet pour la pose de la première pierre de la nouvelle Bibliothèque, si Votre Eminence veut bien l'y inviter.

Votre tout dévoué

Simon Depléige

A Son Eminence le Cardinal MERCIER, Archevêque de Malines.

ŒUVRE INTERNATIONALE DE LOUVAIN

Commissariat Général: Rue des Flamands, 1 à Louvain

COMMISSAIRE GÉNÉRAL:

Mr F. Deploige

SECRETAIRES

Pierre de Rycker

CHEVALIER Louis Schaeffer

Louvain, le 29 avril 1923

1, RUE DES FLAMANDS

Excellence,

En remerciant le Cte d'Arschot, j'ai ajouté que
des voix plus autorisées que la mienne expriment
au Prince Léopold la reconnaissance de l'Université

Je me permets donc de demander à Votre Excellence
si Elle n'envoierait pas un mot au Prince.

Le Prince Léopold déposera, le 1er juillet, le «premier
livre» dans la nouvelle bibliothèque. Ce livre sera
la liste des étudiants de l'Université de Louvain morts
pour le pays au cours de la guerre.

-Follet tout de suite à V^{re}

F. Deploige

Ceremonie van het neerleggen van het eerste boek in de nieuwe bibliotheek van Leuven op 17 juli 1923.

Mgr. Deploige, de Ambassadeur van de Verenigde Staten, Kardinaal Mercier, Butler, Smolders

La Résurrection de Louvain.

Toespraak van Mgr Deploige in Le Havre op 26 augustus 1918

L'honneur m'échoit, inattendu et très immérité, d'exprimer la gratitude de l'Université de Louvain aux hommes éminents qui ont conçu le noble dessein de reconstituer notre bibliothèque, incendiée le 26 août 1914.

Peut-être devrais-je, me détournant du passé, n'ouvrir les yeux qu'au spectacle réconfortant de l'heure présente et aux radieuses espérances de l'avenir. Mais, - après avoir entendu l'éloquent réquisitoire de Monsieur le Secrétaire perpétuel de l'Académie française, - vous me pardonnerez si je ne puis oublier que le désastre dont vous poursuivez si généreusement la réparation, fut un acte criminel et que ses auteurs restent sans repentance.

J'étais sur place et je puis ajouter que, si rien n'excuse ce crime, rien non plus ne permettait de le prévoir.

Les troupes allemandes dont Liège avait par sa fière résistance brisé le premier élan, étaient entrées à Louvain, le 19 août. Huit jours durant elles avaient défilé sous nos yeux, se hâtant vers la France et donnant à tous l'impression d'une organisation formidable et d'une discipline inflexible. En ces premiers jours de l'occupation aucune violence ne peut être imputée à l'Autorité allemande. Et quand nous parvint le bruit d'atrocités commises à Aerschot et ailleurs, nous refusâmes d'y croire. Brusquement, le 25 au soir, sans provocation aucune, sans motif apparent, au cri de "*Sie haben geschossen*", le massacre commença. Une heure après, les plus beaux quartiers de Louvain étaient en feu.

Je ne vous raconterai pas les événements de la semaine tragique : la tuerie sauvage qui fit deux cents victimes, l'incendie qui détruisit quinze cents maisons, le pillage méthodique de la ville après la brutale expulsion des habitants, l'odieuse "exhibition" de trois mille Louvanistes dans les rues de Cologne devant la populace déchaînée, la déportation de milliers d'autres à Munster-Lager. Non, je ne dirai rien de ces infamies; il s'en est commis tant d'autres depuis lors, qu'on est fatigué d'en entendre le récit. Mais je ne voudrais pas que votre indignation s'en prît seulement à je ne sais quelle vague collectivité anonyme. C'est déjà beaucoup que l'anonymat ait pu, durant cette guerre, être étendu au courage des héros; il ne conviendrait pas de l'appliquer encore à la responsabilité des criminels. Les soldats coiffés du casque à pointe qui hurlaient dans la nuit : "*Sie haben geschossen*" – ne faisaient que répéter une leçon; ils tuaient de paisibles prêtres, des ouvriers désarmés, de pauvres femmes, - mais "en service commandé". Les vrais coupables, ce sont leurs maîtres qui ont prémédité le coup; ce sont leurs chefs, qui ont provoqué l'assassinat, ordonné l'incendie, présidé au pillage. Ceux-là et, avant eux, les auteurs de la théorie de guerre allemande n'ont point d'excuse; ils ont endossé devant le monde, ils porteront devant l'Histoire la responsabilité du sac de Louvain.

Deux mois après les événements d'août 1914, je me retrouvais, un soir, devant notre Université détruite. C'était, je m'en souviens, le 28 octobre. J'accompagnais le Cardinal Mercier qui avait, depuis la chute d'Anvers, commencé un douloureux pèlerinage aux paroisses dévastées de son diocèse.

Des "Halles", l'abri séculaire de nos Facultés, il ne restait que des pans de murs et, au milieu, un monceau énorme de papier brûlé et de pierres calcinées. Tout ce que les Halles renfermaient : les trésors scientifiques qui s'y étaient accumulés au cours des âges, livres, manuscrits, incunables, nos collections; les tableaux et les bustes; nos souvenirs, dont Monsieur Imbart de la Tour vient

de vous faire l'inventaire; tout cela, y compris la charte de fondation de 1426, n'était plus qu'un informe amas de poussière grise que le vent d'automne dispersait. Au lendemain du sac nous avons fouillé les décombres fumants, avec l'espoir de retrouver quelque chose de nos richesses, mais nous ne retirâmes des cendres encore chaudes que les fermoirs en cuivre de vieux in folios et les rayons tordus d'une bibliothèque en fer, achetée à Leipzig.

Le Cardinal Mercier contempla longuement ces ruines, entourées partout d'autres ruines et qu'il voyait pour la première fois. Que de souvenirs lui rappelaient ces Halles où il avait vécu les plus belles années de sa jeunesse studieuse, où il avait lui-même donné à des générations d'étudiants le meilleurs de son esprit et de son cœur !

Tandis que nous évoquions le passé disparu, les amis dispersés, les projets et les labeurs d'autrefois, il me demanda, regardant de nouveau les Halles écroulées :

“Les reverrons-nous debout, un jour “?

“Pourquoi non, Eminence” ?

Et nous supputions les chances d'une libération que la victoire de la Marne, le magnifique effort anglais, le formidable appoint russe et la tenace résistance des troupes belges sur l'Yser rendaient alors probable et que nous souhaitions prochaine.

Les années ont passé. L'épreuve dure toujours et le Cardinal Mercier lui-même, en un langage d'une majesté incomparable, nous a dit dernièrement, dans une Lettre Pastorale qui s'impose à la méditation des Chefs d'Etat comme à celle de leurs sujets, quelles grandes leçons se dégagent des événements accomplis depuis quatre ans¹.

Mais voici qu'après tant d'alternatives la victoire de nouveau nous sourit et que l'espoir revient.

Cette fois, Messieurs, c'est vous, c'est votre voix autorisée qui répondra au Cardinal Mercier : “Oui, Eminence, elles renaîtront de leurs cendres, plus belles et plus grandes, ces Halles que vous avez illustrées par votre enseignement et dont vous avez pleuré la ruine dans votre immortelle Pastorale de Noël 1914. Vous en bénirez bientôt vous-même, s'il plaît à Dieu, la première pierre. Les hommes ici réunis, qui s'honorent d'appartenir à une corporation dont vous êtes la gloire, s'en portent garants. En ce jour anniversaire de la catastrophe; devant cette assemblée, où se rencontrent les délégués les plus qualifiés des Nations alliées; au nom des savants, des écrivains et des artistes du monde civilisé, ils prennent l'engagement solennel de restaurer votre Université et de repeupler sa Bibliothèque”.

Ah! Messieurs, quelle touchante inspiration vous avez eue de choisir cette date du 26 août pour inaugurer publiquement votre œuvre! Tant d'événements tragiques ont secoué le monde, qu'il serait bien excusable d'avoir perdu le souvenir du sac de Louvain. Mais il en est qui n'ont point oublié, qui n'oublieront jamais, et vous avez pensé à ceux-là.

Vous avez voulu récompenser la superbe endurance que le Cardinal Mercier a prêchée à la Belgique et dont il reste le vivant et glorieux exemple. Il a tenu bon. Avec lui, grâce à lui, la Belgique a tenu, sans une défaillance malgré l'oppression, malgré la faim, malgré la durée.

Vous avez voulu reconforter mes collègues restés là-bas, privés de livres et parfois aussi de pain. Je me souviens de la stupeur douloureuse de ceux qui étaient avec moi à l'Institut de Philosophie transformé en ambulance, quand je vins leur annoncer, le 26 août à une heure du matin, que les Halles brûlaient. J'ai vu plus tard leur tristesse indignée quand ils erraient autour du squelette des Halles, tandis que de gros bourgeois arrivés en auto d'au delà du Rhin, fouillaient de leurs cannes

dans les décombres pour voir s'il n'y restait rien à prendre. Quelle sera leur joie quand, au son du canon qui se rapproche tous les jours, ils liront, dans quelques heures, l'admirable discours de M. Etienne Lamy, que les avions alliés lanceront sur nos ruines comme le triomphal *alléluia* de la résurrection prochaine!

Soyez remerciés en leur nom et au nom de tous les autres que la tourmente a dispersés et qui ont reçu, sur la généreuse terre de France et dans les Pays alliés et neutres, la plus cordiale hospitalité.

Soyez remerciés, enfin, au nom de nos chers étudiants, de ceux que Henri Massis dans un très beau livre a si justement appelés *la génération sacrifiée*.²

Nos étudiants aimaient comme la maison de famille ce vieux foyer des Halles où ils promenaient, aux heures de détente, la joueuse insouciance de leurs vingt ans. Le tocsin interrompit soudain leurs rêves d'avenir et leur studieux labeur. Avec quel élan ils répondirent à l'appel de la Patrie, nous qui pleurions de fierté en les voyant partir. Beaucoup dorment leur dernier sommeil sous une petite croix de bois, aux bords de l'Yser : les portraits de ces jeunes héros remplaceront, dans les Halles restaurées, l'image anéantie de nos gloires anciennes et le Livre d'Or, dans lequel nous inscrivons pieusement leurs noms, est le premier volume qui ornera les rayons de la Bibliothèque nouvelle. Leurs camarades qui auront survécu, seront là, je vous le promets, au grand jour de la reprise. Ils vous feront cortège, Messieurs, quand vous viendrez inaugurer l'Université reconstruite et leurs acclamations enthousiastes vous prouveront, mieux que mes pauvres paroles, l'étendue de leur reconnaissance.

A l'expression de notre gratitude émue laissez-moi joindre, Messieurs, l'hommage de notre admiration et permettez-moi de saluer la beauté élégante et la haute portée de l'acte accompli avec une si noble simplicité par les membres les plus éminents de l'illustre Institut de France.

Les Psychologues qui croyaient connaître l'humanité pour l'avoir observée, au temps de l'Opulence, dans le terre à terre de ses préoccupations mesquines de bien-être et de confort, ne la soupçonnaient capable ni de descendre si bas ni de monter si haut.

Nous aurons donc vu les pires horreurs, - c'est entendu.

Mais, à côté de monstruosité sans nom et d'infamies sans nombre, quels prodiges d'héroïsme, que de sublimes dévouements! L'amour de la justice, le sentiment de la fraternité humaine enfantent journellement des merveilles. Depuis le grave appel de la Patrie, aucun cri de détresse n'est resté sans écho. Les oeuvres de miséricorde sont pratiquées de peuple à peuple, de continent à continent, avec un élan de générosité que rien ne lasse. Jamais la parole de Jésus : "*Aimez-vous les uns les autres*", n'aura été traduite en réalités plus émouvantes.

Voici cependant que vous ajoutez à ce magnifique tableau une création nouvelle, infiniment touchante. Vous souvenant que "*l'homme ne vit pas seulement de pain*", vous venez en aide à des ouvriers de la pensée dépouillés par la guerre et, en même temps que vous leur apportez le réconfort d'une sympathie précieuse, vous leur offrez les indispensables instruments de leur travail.

Pour faire cette charité intellectuelle vous adoptez encore une forme qui double à nos yeux la valeur du don. Vous vous tournez vers des hommes habitués aux paisibles méditations de la vie spéculative plus qu'il ne sont entraînés aux entreprises hardies de la vie pratique. L'identité des préoccupations professionnelles, la similitude des études les rapprochait peut-être déjà. Mais vous

avez créé entre eux un lien nouveau en les associant à une bonne action, accomplie par un commun effort dans une grande pensée de fraternité. Vous confirmez, du même coup, par un geste collectif impressionnant, que la science ne peut, pas plus que la politique ou la diplomatie, s'affranchir des lois de la morale. Elle se déshonore quand elle se fait la complice sournoise d'instincts barbares. Elle mérite l'estime si elle reste la recherche, loyale et sincère, du vrai. Elle commande l'admiration quand elle met ses ressources et ses découvertes au service du bien.

Avec quel empressement la corporation internationale des savants a répondu à votre appel, M. Imbart de la Tour vient de nous le dire dans son beau Rapport. Ces témoignages de sympathie, dont les délégués de l'Angleterre, de l'Amérique, de l'Espagne, de La Roumanie, de la Suisse nous apportent ici même l'expression éloquente ces marques d'estime, qui nous viennent de tant de personnalités illustres, sont un sujet de légitime fierté pour l'Université de Louvain. Vous devinez combien nous nous sentons honorés d'être ainsi adoptés par l'élite intellectuelle du monde civilisé et quel encouragement nous puiserons dans le souvenir d'un pareil patronage.

Mais ce n'est pas le moment de parler de soi, alors que se décide le sort du monde, et je préfère, pour finir, arrêter un instant ma pensée sur la signification très élevée que donnent à votre démarche les circonstances de l'heure.

Vingt Nations sont en guerre et l'univers est en émoi, parce qu'il s'est trouvé un Peuple qui, après s'être estimé supérieur aux autres, s'est assigné la mission de les asservir.

Ce peuple, dont M. Etienne Lamy vient de faire une si pénétrante analyse psychologique, était fort, assurément. Mais son orgueil a oublié que la force impose des devoirs et que la faiblesse confère des droits. Pour avoir voulu s'élever au-dessus, il s'est mis en dehors de l'humanité. Il a déchiré les traités signés pendant le temps de paix, il a violé les conventions conclues pour le temps de guerre, il a présumé, par d'odieuses déportations au rétablissement de l'esclavage. Il continue d'anéantir chez ses voisins le travail des siècles; il y détruit les créations du génie; il y tarit les sources même de la vie.

Le sac de Louvain est plus qu'un acte criminel, commis dans une heure de déraison, au cours d'un accès de furie sanguinaire. Il fait partie d'une conception d'ensemble exécutée avec méthode. Les cendres de notre Bibliothèque possèdent une valeur de symbole, comme les ruines de la Cathédrale de Reims, comme les débris engloutis du "*Lusitania*", comme les arbres coupés du département de l'Oise.

En devançant l'heure de la paix pour restaurer le foyer d'études qu'était l'Université de Louvain, vous rappelez, avec une autorité incomparable, à ceux qui pourraient encore s'y tromper, quel est l'enjeu de la grande guerre : C'est la ruine ou la préservation des idées et des sentiments que le Christianisme a inculqués aux générations successives, c'est la chute ou le maintien des œuvres et des institutions qui ont élevé les hommes au-dessus de la barbarie.

Les Nations civilisées considèrent cet héritage spirituel comme la meilleure part de leur patrimoine, alors même qu'elles en auraient oublié l'origine et méconnu l'Auteur. Les Peuples alliés le défendent, dans un duel à mort, avec la certitude qu'ils sont les champions de l'humanité.

Coöptatie tot Provinciaal senator voor de provincie Limburg

Op 18 september 1923 wordt Mgr. Simon Deploige verkozen tot provinciaal Senator door de Provincieraad van Limburg met 32 stemmen van de 58 ter vervanging van Mgr. Keesen; zijn tegenkandidaat M. Janssens haalde er 26.¹ (*zijn broer Florent, was op dat ogenblik raadslid en Questor van de provincieraad; zijn neef Constant was eveneens raadslid, maar was van Liberale strekking*).

Mgr. Deploige was de kandidaat van de Vlaams Katholieke partij. Het is op aandringen van de Limburgse Katholieken dat hij zich kandidaat stelde voor dit mandaat². Hij zou hun geantwoord hebben :”*Si vous cherchiez une place pour un homme je vous dirais que je suis pourvu; j’ai assez de besogne, Dieu merci pour m’avoir pas le loisir de m’ennuyer. Chercher vous un homme pour une place, vous n’avez pas de peine à trouver un candidat plus capable*”

Hij definieerde een politieker als volgt³ :” *Un homme politique est celui qui consacre le plus clair de son temps et le meilleur de son activité aux affaires publiques ou à la défense des intérêts d’une classe sociale*”.

Volgens “La Libre Belgique” van 22 september 1923 zou Mgr. Deploige in “De Standaard” het volgende hebben verklaard :”*J’ai toujours eu les yeux fixés sur la noble figure de Mgr. Keesen*”.
”*Il va de soi que je considérerai de mon devoir de me mettre entièrement à la hauteur des brûlants problèmes où se trouvent engagés le bien-être et l’avenir de notre peuple*”.

In zijn loopbaan als senator mengt hij zich enkele malen in de debatten, vooral als het gaat over academische kwesties en over het gezin.

Zijn interventies waren steeds op een filosofische basis opgebouwd, hij wist waarover hij sprak als hij het woord nam.

Hieronder volgen enkele citaten van hem in de verschillende zittingen van de senaat :

”*Croyez-vous que les professeurs d’histoire vont consentir à diminuer l’importance de leur enseignement ? - Leur devoir et leur droit est d’empêcher que les étudiants ignorent l’histoire*”.⁵

”*Je demande que vous ayez confiance dans la générosité d’âme des étudiants en droit. Pourquoi hésiter à réclamer d’eux l’effort que vous imposez à leurs camarades des autres facultés? Ils savent bien que, si nous renforçons et prolongeons les études, c’est non seulement dans leur intérêt, mais aussi pour le bien du pays. Ils n’ont pas refusé leurs sang à la Belgique, lorsqu’il s’est agi de la défendre. Ils ne lui refuseront pas non plus un peu de leur temps pour enrichir son patrimoine intellectuel*”.⁶

”*Si les deux conjoints avaient exactement les mêmes aptitudes, il suffirait de tirer au sort les diverses fonctions, y compris la fonction de l’autorité. Mais qui niera qu’ils soient différents? En certains domaines, la femme est supérieure à l’homme; en d’autres, c’est l’homme qui l’emporte. - Il faut donc recourir au principe que le bon sens fait présider partout à la répartition des tâches et que les socialistes de l’école saint-simoniennne énonçaient autrefois en une formule bien connue : A chacun selon sa capacité*”

”*Quaedam opera sunt competentia viris, quaedam mulieribus - Ce qui traduit librement, signifie : A la femme, le département de l’intérieur; au mari, - qui peut assumer de plus lourdes responsabilités,-les affaires étrangères et la présidence du conseil. - Ainsi comprise, l’autorité maritale n’a rien d’inique, ni d’offensant pour la dignité de la femme*”.⁷

“ Un chef peut toujours faillir à sa tâche. Mais oui. Il peut être ambitieux, égoïste, cupide et devenir un tyran. Je l’acorde. Tâchons de prévenir sa tyrannie par des lois, mais apprenons-lui d’abord et surtout, comme il nous a été enseigné, que commander c’est servir”⁸

“Après la séance d’hier soir, j’ai déposé un amendement et proposé de rédiger comme suite l’article 213 : - Le mari est le chef de la société conjugale. Il doit protection à sa femme, sa femme lui doit obéissance en tout ce qui concerne le bien de la communauté”

“en Parlant de communauté, j’entends la société conjugale et non la communauté des biens.”⁹

Juist voor de stemming van zijn amendement meldt hij aan de voorzitter dat hij deze intrekt : “Mgr Deploige vient de me fair savoir, à l’instant, qu’il retirait son amendement”; de voorgaande stemming had het behoud opgeleverd van het artikel 213 dat de socialisten onder leiding van Mevrouw Spaak hadden willen schrappen.

Op 3 april 1925 wordt Mgr. Deploige benoemd in de graad van Commandeur in de Leopoldsorde voor aan het land bewezen diensten als Senator¹⁰

Lijst van Verslagen en ammdementen van Mgr. S. Deploige

1923-1924	N° 96 :	<i>Rapport</i> : Projet de loi accordant la personnification civile à l’Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique, à l’Académie royale flamande, à l’Académie royale de langue et de littérature françaises et à l’Académie royale de médecine.
	N° 238	<i>Rapport</i> : Projet de loi modifiant le dernier alinéa de l’article 34 de la loi du 10 avril 1890-3 juillet 1891 sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires.
1924-1925	N° 59 & 62	<i>Amendements</i> : Projet de loi sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires
1925-1926	N° 121	<i>Note de la minorité</i> : Projet de loi accordant à l’Ecole des mines et de la métallurgie du Hainaut le droit de délivrer à ses élèves des diplômes légaux de candidat ingénieur et d’ingénieur des mines.
	N° 231	<i>Rapport</i> : Projet de loi modifiant, en ce qui concerne le taux du droit d’inscription au rôle et du droit d’inscription aux cours, les articles 18 et 19 de la loi du 15 juillet 1849 organique de l’enseignement supérieur donné aux frais de l’Etat.

¹ Annales van de provincieraad Limburg, zitting van 18 september 1923.

² La Libre Belgique; 19 september 1923 “Mgr. Deploige Sénateur”.

³ Annales van de Senaat; 20 Nov 1927. “Notification du décès de Mgr Deploige”; toespraak van Senator Braun

⁴ La Nation Belge; 21 septembre 1923, “Après l’élection de Mgr Deploige, un réveil nationaliste se manifeste dans le Limbourg”

⁵ Discours au Sénat dans la discussion du projet de loi sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires. - *Ann. Parl. Sénat*, Session 1924-1925, p. 387

⁶ Discours au Sénat dans la discussion du projet de loi sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires. - *Ann. Parl. Sénat*, Session 1924-1925, p. 388

⁷ Discours au Sénat dans la discussion du projet de loi portant modification du Chapitre VI, titre V , du Livre I du Code Civile : “Des droits et des devoirs respectifs des époux”. - *Ann. Parlem. Sénat*, séance du 20 janvier 1927

⁸ Discours au Sénat dans la discussion du projet de loi portant modification du Chapitre VI, titre V , du Livre I du Code Civile : “Des droits et des devoirs respectifs des époux”. - *Ann. Parlem. Sénat*, session 1926-1927, p. 133

⁹ Discours au Sénat dans la discussion du projet de loi portant modification du Chapitre VI, titre V , du Livre I du Code Civile : “Des droits et des devoirs respectifs des époux”. - *Ann. Parlem. Sénat*, session 1926-1927, p. 135-137

¹⁰ Staatsblad van 3 april 1925

Toespraak van de voorzitter van de Senaat Graaf 't Kint de Roodenbeke ter gelegenheid van het overlijden van Mgr. Simon Deploige, tijdens de zitting in de Senaat op dinsdag 29 november 1927

C'est avec la plus profonde émotion que tous nous avons appris la disparition soudaine et, hélas, prématurée de notre sympathique collègue, Monseigneur Deploige. Si sa participation à nos travaux date de quelques années à peine, elle lui conquiert pourtant d'emblée la respectueuse attention des membres de notre Haute Assemblée.

Toute sa carrière, vouée pour la plus large part à la renaissance sensationnelle des doctrines de Saint Thomas, l'avait mis au premier rangs parmi les docteurs qui illustrèrent l'Université de Louvain. Sa claire intelligence, son érudition avertie, sa parole nourrie de connaissances approfondies et multiples le désignèrent tout naturellement en 1906 pour succéder, dans la direction de l'Institut supérieur de philosophie thomiste, à son célèbre et éminent prédécesseur Monseigneur Mercier, lorsque celui-ci fut appelé à occuper le siège archiépiscopal de Malines.

Monseigneur Deploige avait débuté au barreau de Tongres vers 1889 mais dès 1893 il devient professeur à la Faculté de droit à l'Université de Louvain. Cette circonstance le mit en contact direct et constant avec le fondateur de l'Institut supérieur de philosophie. Ordonné prêtre, il s'identifia en quelque sorte avec l'œuvre de rénovation thomiste, et son activité, largement absorbée par les fonctions de professeur et d'administrateur, lui permit cependant de publier divers ouvrages parmi lesquels il faut signaler sa remarquable étude sur le "Conflit de la morale et de la sociologie".

Une œuvre importante à laquelle il se voua avec une inlassable persévérance fut l'organisation de conférences destinées à faire connaître au monde universitaire de Louvain les écrivains et les penseurs qui constituent, en ce premier quart du vingtième siècle, l'intellectualité catholique en matière de science, de philosophie, d'art et de littérature et principalement, parmi eux, ceux qui sont ralliés à la philosophie thomiste.

Au Sénat il s'est tout particulièrement intéressé aux questions académiques et notamment au projet de loi sur les grades académiques et la réforme du haut enseignement universitaire. On se rappellera certainement l'allure sobre qu'il sut imprimer à ce débat et l'élévation de pensée dont il fit preuve en cette occasion. Son projet de loi sur les droits et les devoirs des époux.

Homme de science et de conscience, homme de devoir et de dévouement, il se dégagait de toute sa personne un charme irrésistible qui explique l'influence qu'il exerça sur tous ceux qui l'approchèrent, sur la jeunesse universitaire notamment, et dont le souvenir intangible survivra en nos cœurs.

Necrologie

Telegram van Kanunnik Thiéry aan de Questuur van de Senaat 19/11/1927 om 19 uur 23
"Monseigneur Deploige décédé, Thiéry"

Monsieur FLORENT DEPLOIGE, président du Conseil provincial du Limbourg,
et Madame DEPLOIGE, née MARIE DARIS ;
Monsieur RENÉ DELVIGNE, Madame RENÉ DELVIGNE, née MARIE-JOSÉ
DEPLOIGE, et leurs enfants, FERNAND, MARIE-ANGE, EMMANUEL, GEORGES et SIMON ;
Monsieur ALBERT JONNART, Madame ALBERT JONNART, née SIMONE
DEPLOIGE, et leurs enfants, JACQUELINE et PIERRE ;
Monsieur JOSEPH DE VOLDER, Madame JOSEPH DE VOLDER, née PAULA
DEPLOIGE, et leurs enfants, XAVIER et MONIQUE ;
Mademoiselle JULIA DEPLOIGE ;
La Famille DEPLOIGE ;
ont la profonde douleur de vous faire part de la perte cruelle et irréparable qu'ils
viennent d'éprouver en la personne de

Monseigneur Simon DEPLOIGE

*Prêtre de la Maison de Sa Sainteté,
Sénateur,
Chanoine honoraire de la Cathédrale de Liège,
Président de l'Institut supérieur de Philosophie,
Professeur à la Faculté de Droit,
Membre du Conseil supérieur de l'Université catholique de Louvain,
Commissaire du Comité de l'Œuvre internationale de la Bibliothèque de Louvain,
Président du Pèlerinage national belge du Printemps à N.-D. de Lourdes,
Chaplain d'honneur de N.-D. de Lourdes,
Hospitalier de N.-D. de Lourdes et de N.-D. de la Croix,
Président Fondateur de l'Adoration nocturne du S. Sacrement des étudiants,
Touffeur de l'Ordre de saint François d'Assise,
Commandeur de l'Ordre de Léopold,
Chevalier de l'Ordre de saint Grégoire le Grand,
Dignitaire de la Croix civique de 1re classe.*

leur bien-aimé frère, beau-frère, oncle, grand-oncle et cousin, né, à Tongres, le
15 octobre 1868, pieusement décédé à Louvain, le 19 novembre 1927, muni des
Sacraments de Notre Mère la Sainte Église.

Un Service, Corps présent, sera célébré à l'Église paroissiale de Saint-Joseph,
à Louvain, le mercredi 23 novembre, à 11 heures.

Réunion à la mortuaire, Place Cardinal Mercier, 2, à 10 1/2 heures.

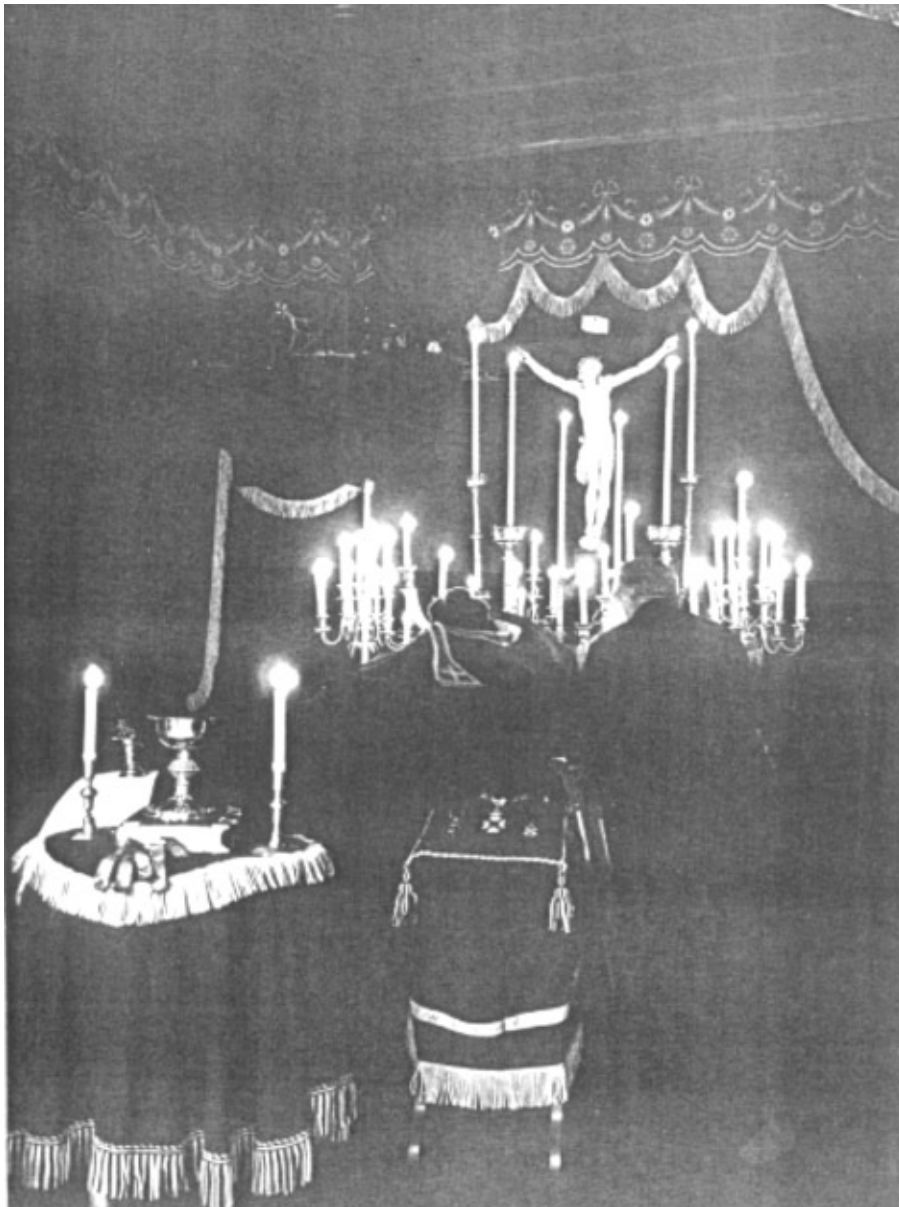
Un second Service, suivi de l'inhumation dans le caveau de la famille, sera
célébré le jeudi 24 novembre, à 11 1/2 heures, à l'Église Notre-Dame à Tongres.

Réunion à 11 heures, Boulevard du Casino, 5, à Tongres.

ILS RECOMMANDENT SON AME A VOS PIEUX SOUVENIRS.

Tongres, le 19 novembre 1927.

Ni fleurs ni couronnes.

Rouwkapel van Mgr Deploige, november 1927

Begrafenisplechtigheid van Mgr. Deploige
De begrafenis van Mgr. Deploige, Senator voor Limburg,
had plaats op woensdag 23 november 1927

te Leuven en geschiedde volgens de wens van de afgestorvene in de grootste eenvoud.

De indrukwekkende rouwstoet

Mgr. Ladeuze met Mgr. Beyls en Dhr. Van Biervliet secretaris van de Universiteit
gaan het professorenkorps in toga vooraf.

Vooranstaande personen woonden de indrukwekkende plechtigheid bij

Aankomst van de lijstoet aan de St Jozefkerk

Monseigneur Deploige had vele relaties, op alle niveaus, als bewijs hiervan de vele innige deelnemingen die aan zijn broer Florent Deploige te Tongeren werden overgemaakt bij zijn overlijden .

Zij komen zowel vanuit België als van het buitenland, zowel van de geestelijk wereld als van de universitaire en wetenschappelijke instellingen, uit politieke en militaire milieus, vooral het feit dat hij lid was van de Senaat van België en vooral ten gevolge van zijn activiteiten gedurende de Eerste wereldoorlog te Rome, Spanje, Frankrijk meer bepaald in Paray-le-Monial en nog meer te Lourdes, in deze laatste was hij de stichter van meerdere opvanghuizen voor militairen en organiseerde er meerdere vaderlandslievende manifestaties.

Onder de blijken van medeleven vinden we reacties van :

- Z.H. de Paus
- Kardinaal Van Roey, evenals al de bisschoppen van België
- Kardinaal Dubois, Aartsbisschop van Parijs, evenals de Franse bisschoppen
- De Apostolisch Nuntius te Berlijn, Eugenio Paccelli, toekomstige Paus PIUS XII
- Koning Albert en Koningin Elisabeth van België
- Prins Leopold van België
- Koning Alfonso XIII van Spanje
- De voorzitter van de Senaat, de Graaf 't Kint de Rodebeke
- De Hertog en de Hertogin de Vendôme de Neuilly
- De Franse maarschalk Foch
- De Franse maarschalk Pétain
- De Franse generaal Gouraud
- De Franse generaal Rouquerol
- De Franse generaal de Curières de Castelnau
- Raymond Poincaré, President van de Franse Republiek
- Henri Bordeaux, schrijver en lid van de Académie Française
- A. Rebellian, lid van "l'Institut de France"
- Jean Bourdeau, lid van "l'Institut de France"
- René Bazin, lid van de Académie Française
- Jacques de Vilmorin, lid van de Académie Française
- Henri Bergson, lid van de Académie Française de philosophie
- Jacques Daniélou, professor aan de universiteit van Neuilly
- Henri Capitant, professor aan de universiteit van Parijs
- De rectors van verschillende universiteiten vanuit Duitsland, Zwitserland, Italië, Frankrijk en Spanje
- Sh. Yamamoto, officier van de Japanse Marine te Tokio

Hierna vindt U enkele innige deelnemingen toegezonden aan Florent Deploige en aan de Rector van de Universiteit van Leuven.

Er zijn 990 kaartjes neergelegd geweest in het mortuarium te Tongeren, 467 in het mortuarium te Leuven, 581 kaartjes werden toegezonden aan de familie, 68 brieven en 37 telegrams. Uit het buitenland kwamen er 110 kaarten, 69 telegrams.

Briefwisseling gericht aan Kanunnik Thiéry 80 brieven.

Briefwisseling aan de Rector Mgr. Ladeuze 5 kaarten, 10 brieven en 5 telegrams.

K. J. W.
"DE UNIE"
Tongeren

Tongeren, den 21 Nov. 1927

JONGE WACHTERS!

De katholieke wereld van gansch het land, en zelfs van over de grenzen, heeft met zooveel ontstelenis als diepe droefheid het schielijk overlijden vernomen van ons achtbaar erelid,

MONSEIGNEUR
SIMON DEPLOIGE

Lid van den Senaat
Leeraar aan de Hoogeschool van Leuven

De talenten, waarmede de Voorzienigheid dit gouden priesterhart zoo rijk versierde, werden geheel en al ten dienste gesteld tot veredeling van ons volk en tot opvoeding onzer katholieke jeugd in 't bijzonder.

Jonge Wachters! Allen dan, en door uwe aanwezigheid en door uw gebed zult gij de laatste hulde brengen aan hem, dien de Heer te vroeg uit ons midden ontrukte. Dat leven van arbeid en opoffering voor het welzijn onzer Partij en het behoud van ons Geloof zal in onze ziel bewaard blijven als een voorbeeld waarop onze Jonge Wacht steeds zal roemen.

Onze vlag in rouwloers zal het stoffelijk overschot van ons dierbaar erelid ter kerke en ter laatste rustplaats vergezellen. Vertrek uit ons lokaal om 11 uren stipt.

VOOR HET BESTUUR :

De Schrijver,
Joseph Roheyns

De Voorzitter,
Frans Theelen

NUNZIATURA APOSTOLICA

GERMANIA

Berlino, 9 Décembre 1927

Numero 1000, 1927

Monsieur

C'est avec une réelle douleur que j'ai appris la nouvelle du décès, récemment survenu, de votre très illustre et bien-aimé frère, Monseigneur Simon Deploige, Frélat de la Maison de Sa Sainteté, Sénateur, etc.

Je m'associe vivement à votre deuil profond, qui est à la fois un deuil pour la Belgique entière, mais en particulier pour l'Université Catholique de Louvain, qui a perdu en lui un maître éminent, dont l'enseignement par la parole et par la plume était si hautement apprécié non seulement en votre cher Pays, mais encore bien au delà de ses frontières.

Le clergé de Belgique a vu disparaître en lui la noble figure d'un digne prêtre, d'un apôtre, d'un savant; le Sénat, un de ses membres, qui a tenu si élevé le prestige de cette Haute Assemblée.

Votre très regretté frère avait saintement rempli sa journée: l'heure de l'éternelle récompense de ses mérites avait sonné.

En recommandant à Dieu, particulièrement au St. Autel, l'âme du vénéré défunt, j'implore en même temps pour vous et pour les vôtres l'abondance des consolations divines.

Veillez agréer, Monsieur, avec l'expression de mes condoléances, l'assurance de mes sentiments dévoués en Notre Seigneur.

*+ Berlijn, Leucke, Ambasciatore S. Sede
Nunzio Apostolico*

De Apostolisch Nuntius te Berlijn, Eugenio Paccelli, toekomstige Paus PIUS XII

MONSEIGNEUR CARTON DE WIART.

vous prie et agréer l'expression
de sa profonde sympathie et ses
humbles condoléances.

Berlin

L'AMBASSADEUR DE FRANCE

&

MADAME PIERRE DE MAIGERIE
avec l'expression de leurs bien sin-
cères condoléances

CARNEGIE ENDOWMENT FOR INTERNATIONAL PEACE

NICHOLAS MURRAY BUTLER
DIRECTOR

HENRY S. HASKELL
ASSISTANT TO THE DIRECTOR

DIVISION OF
INTERCOURSE AND EDUCATION

405 WEST 117TH STREET
NEW YORK CITY

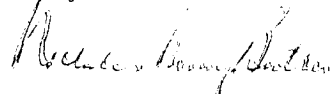
December 6, 1927.

M. Florent Deploige,
President of the Provincial Council
of Limbourg,
Limbourg, Belgium.

My dear M. Deploige:

On behalf of the Board of Trustees of the Carnegie Endowment for International Peace, I beg to extend to you and to the members of your family our heartfelt sympathy for the sudden and wholly unexpected passing of our most highly esteemed friend and colleague Monseigneur Simon Deploige, whose wise and broad-minded counsel has for years past been of the greatest value and assistance in the European work of the Carnegie Endowment. His loss is irreparable both to Belgium and to the Holy Church of which he was so highly distinguished a representative. His many friends in America share your great sorrow and join with us in this message of sympathy.

Faithfully yours,

President of the Carnegie Endowment
for International Peace.

December 8, 1927

HOFFMAN NICKERSON
37 WEST FIFTY-SECOND STREET
NEW YORK CITY

Dear Monsieur Defloige:

It is
a great sorrow to me to
learn of the death of
Monsieur Defloige
who was my good friend
I shall remember him
in my prayers.

Meanwhile allow me
to thank you for the
card announcing his
death.

Very sincerely
Hoffman Nickerson

Palais Royal de Madrid le 9 Janvier 1928.

El Secretario particular
DE S. M. I. L. REY

Monsieur,

Sa Majesté le Roi -Dieu le garde- s'est informé avec un véritable regret de la triste nouvelle de la perte cruelle que vous venez de faire par la mort de Monseigneur Simon Deploige.

Mon Auguste Maître me charge de vous transmettre ainsi qu'à votre famille Ses condoléances les plus sincères et l'expression de Sa vive sympathie.

Veillez agréer Monsieur l'assurance de mes sentiments de considération distingués

Antoine de la Torre

A Monsieur F. Deploige

Juan Karagüeta

Carrera de S. Francisco, 17, 1°

Madrid

22 Decembre 1897.

M. Florent Deptoige.

Honari Monsieur,

J'ai éprouvé
une surprise bien douloureuse en
apprenant la mort de votre frère
Mr Simon Deptoige. Il y a encore
quelques mois il me faisait, Cousain,
et honneur de m'inviter à sa table, et
nous de partions cordialement sur nos
préoccupations communes; qu'il m'est

possible de constater sa disparition; alors
que tout semblait promettre chez lui un
avenir encore plein de bonnes œuvres, tout
vibrant de sa même heure activité! Le voir
encore à l'œuvre, pendant sa belle campagne
espagnole, si bien couronnée de succès, dont
l'émouvement ^{indigne} les sympathies qui s'y laissent chagriner,
d'aide que je puis lui offrir à cette occasion m'est
un reconfort dans ce moment de tristesse,
où je renouvelle le souvenir de la bonté de Mr Deptoige
pour moi, de ce que je lui dois sans
ma formation intellectuelle à l'Institut. Mes prières
sacerdotales pour son repos seront la meilleure
expression de ma reconnaissance et de mon affective pensée.
Permettez avec elle, Monsieur, agréer celle de mes
sentiments de vive condoléance éprouvée et celle
de toute la famille en cher de front! fraternellement.

avec ses hommages, ses vives & respectueuses
condoléances;
ses prières pour le très vénéré & très estimé &
très regretté Mr Desloize

L'Archevêque de Cambrai

+ 22. xi. 27

Le Cardinal Dubois
Archevêque de Paris

Le Général Gabriel Rouquerol
à Mr Desloize, à Orléans
ni le président Desloize
ni sa famille, toujours

117. B. 1. 1. 1. 1. 1.

LE GÉNÉRAL DE CURIÈRES DE CASTELNAT

LE MARÉCHAL PÉTAÏN , *adresse à Monsieur et
à Madame Florent Deploige , l'expression
de ses sentiments de vive condoléance .*

Paris le 23 Novembre 1927

FOCH

Maréchal de France ,

de Grande-Bretagne et de Pologne .

Avec ses bien sincères condoléances

Autun, le 23 novembre 1927

L'Evêque d'Autun

a été péniblement affecté par la triste
nouvelle du décès de votre bon et cher frère.
Il prend une vive part à votre deuil si douloureux
il vous offre ses religieuses condoléances en vous
promettant l'aide de ses prières pour le repos de
son âme. Ayant eu maintes fois l'occasion de
rencontrer l'éminent Prêlat à Paray-le-Monial il
l'avait grandement apprécié et d'excellentes relations
d'amitié s'étaient établies entre eux. Aussi sa
peine a-t-elle été profonde en apprenant sa mort
que rien ne faisait prévoir. C'est une immense

perte pour l'Université de Louvain, pour la
Belgique et pour la Ste Eglise.

Que vos suffrages aident son âme à
s'envoler bien vite vers le ciel, si ses mérites
et ses vertus ne lui ont pas déjà mérité cette
grâce, comme on peut l'espérer.

Avec ses condoléances sincères et attristées
l'Evêque d'Autun vous prie, Monsieur, d'agréer
ses plus respectueux sentiments.

Vaticano, li 24 Novembre 1927

Monsignor Francesco Borgongini Duca
Segretario della S. Congregazione degli Affari
Ecclesiastici Straordinari

esprime al Signor Florent Deploige ed a tutta
la Famiglia le più vive condoglianze per la
morte di Monsignor Simon Deploige assicurando
delle sue preghiere per l'anima benedetta.

Il Cardinale Vico
sincere et vive condoglianze

Paris 23 Nov 1927

Il Cardinale Bisleti
pour dire à la famille Deploige
ses condoléances et l'assurer
de ses prières pour l'âme de
Monsieur - Via Banca Santa Spirito, 14

Mons. N. Hertzog, Procureur général de L. Sulpice

Via Quattro Fontane 113

Tres pieux de la mort de cher et vénéré
Monsieur Simon Deplorge, prie M^r de
Me Florent Deplorge de bien vouloir
agréer l'expression de sa respectueuse
condolérance avec Vassurance de ses prières
pour la vénéré Disant et pour toute
sa famille.

23. Nov. 1927.

Il Cardinale Pietro Maffi

Arcivescovo di Pisa e Primate di Corsica e Sardegna

col più profondo dolore ricevere
la grandissima notizia della mor-
te di quel santo e dotto padre
dote del fr. Mre Deplorge, o'gite
con di coll' E^{re} Mercier in que-

sto Arcivescovado di Pisa - ed in-
viando nella preghiera del suffra-
gio, a tutto. preza conprete
in Dominus

Katase, Kanagawaken, Japon

le 13 décembre, 1927

Mon cher Monsieur,

L'annonce de la mort de Monsieur votre frère
Monsieur Simon Deploige m'a frappé bien vivement au coeur.
Oh, que j'ai regretté sa mort!!! J'ai demandé tout de suite
quelques messes pour le repos de son âme, que j'ai vénéral tant,
et je demande au Bon Dieu de lui répandre ses grâces infinies.
Je me hâte aussi d'exprimer à vous-même et à vos parents par
votre bienveillante entremise, mes condoléances sincères pour une
perte si grande que vous venez de subir. Je vous prie enfin,
d'accepter ma cordiale gratitude pour la délicate intention de
me faire part de ce triste événement.

Veuillez agréer, Monsieur, l'expression de mes sentiments

bien dévoués.

AMBASSADE IMPÉRIALE
DU
JAPON

BRUXELLES, LE 21 Novembre 1927.
BOULEVARD MILITAIRE, 1
TÉLÉPH. 311,25

Monsieur le Président,

C'est avec une très grande stupéfaction que ma femme et moi, nous apprenons par la lettre de faire part le décès de votre bien-aimé et éminent frère, Monseigneur Simon DEPLOIGE.

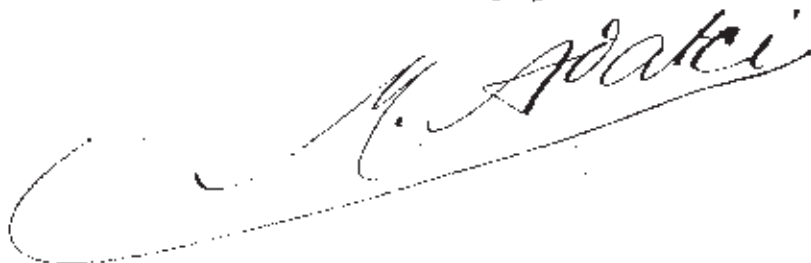
La disparition de cette grande et noble figure nous plonge dans une profonde tristesse et c'est de tout coeur que nous partageons l'immense douleur que vous cause cette perte si cruelle qui vous atteint dans vos plus chères affections.

Nous vous présentons à cette pénible occasion nos plus vives condoléances. Nous aurions bien voulu remplir le pieux devoir de rendre, avec vous et les innombrables amis du vénéré défunt, un suprême hommage à l'illustre savant en assistant personnellement au service du mercredi 23 courant, malheureusement, assiégé ces temps-ci par des affaires multiples, il ne m'est pas possible de me déplacer de Bruxelles pour aller à Louvain. Nous le regrettons profondément et vous prions sincèrement de nous en excuser.

Monsieur Florent DEPLOIGE
Président du Conseil Provincial
du Limbourg
LOUVAIN.

Nous espérons que la mémoire de votre cher et illustre frère, qui survivra du plus vif éclat avec ses innombrables oeuvres, vous apportera dans les moments pénibles de cette vie, la force et le courage dont nous avons si souvent besoin ici-bas.

Je vous renouvelle toutes nos plus vives condoléances et vous prie d'agréer, Monsieur le Président, l'assurance de ma profonde et très vive sympathie.

M. Adachi
Ambassadeur du Japon en Belgique
Député et membre permanent du Japon
au Conseil de l'Indépendance des Vétérans

Le Cardinal van Ruy

Archevêque de Malines

douloureusement ému par la pénible
perte que vous venez d'éprouver, s'as-
socie bien sincèrement à votre deuil
profond ainsi qu'à vos prières pour
l'âme de celui qui fut toujours pour lui
un ami dévoué.

Malines, 20 novembre 1924

21 Novembre 1879

Monsieur le Président

C'est avec une bien vive satisfaction que j'ai vu avec plaisir le moment de votre et
regrettable collègue, Mr Delpierre. M^r de
Léopoldsson vous aura déjà expliqué sur
cette affaire et sur les autres.

Nous avons vu avec plaisir les efforts de M^r de
Léopoldsson, mais je vous en félicite
sur le moment des crises et sur les conséquences
prévisionnelles, et vous remercie de votre
courage pour quelques temps tout dévouement
à votre bien-être. Mr de Léopoldsson
vous en remercie, l'importance de la crise peut
être jugée par le nombre de ceux qui sont

Et Mr de Léopoldsson

Liège 22 novembre 1924

mon cher Compère

J'apprends avec un vif chagrin
et une véritable consternation la
mort de mon si distingué et
si sympathique collègue,
mon Doyen pour lequel
j'avais une très haute estime.

Veuillez agréer, mon cher Compère,
vous que cette perte altant dans
votre affection fraternelle mes
condoléances les plus vives et
les plus sincères

C. Magnette

SÉNAT
DE
BELGIQUE

Bruxelles, le 5 décembre 1927
102, rue du Prince Royal

Monsieur et Cher Confrère,

L'hommage que le Sénat tout entier a rendu à la Mémoire de Mgr Deploige n'a été que l'expression des sentiments de haute estime qu'il a voués à son ancien collègue.

En m'associant à cette manifestation au nom de la Droite, je n'ai fait que m'acquitter de la dette très ancienne que nous avions contractée vis à vis de ce cher et noble ami.

Veillez croire, Monsieur, que je resterai uni à tous les vôtres dans le souvenir pieux que vous garderez du défunt, et trouver ici l'expression de mes sentiments les plus distingués.

Alexandre Braun

Monsieur DEPLOIGE

Avocat

TONGRES

Bruxelles, 24 nov. 1941;
Square Vergote. 9.

SÉNAT
DE
BELGIQUE

Monsieur.

J'avais espéré pouvoir venir à Louvain pour rendre un dernier hommage à mon éminent collègue M^{onsieur} Deplige dont la disparition subite m'a profondément affligé. J'en ai malheureusement été empêché et c'est pourquoi je tiens à vous exprimer mes bien sympathiques sentiments de condoléance. Les relations que j'ai eues avec M^{onsieur} Deplige m'ont permis d'apprécier sa haute intelligence, son noble caractère et aussi le charme qu'il exerçait sur tous ceux qui ont eu le privilège de l'approcher. Je ne comprends que trop bien la peine qui doit être la vôtre de son départ prématuré et je compatis de tout cœur au chagrin de ceux auquel il devait être particulièrement cher.

Soyez assuré de mes sentiments les meilleurs

H. Fontaine

SÉNAT
DE
BELGIQUE

Mon cher Président,

J'ai bien reçu la belle photo-
graphie de Monsieur Desloige,
que vous avez eu l'amabilité de m'en-
voyer. Je vous en remercie de tout cœur.
Je conserverai religieusement ce
souvenir de l'éminent collègue que
vous avez eu la malheur de perdre

et dont la mort laisse au Sénat
une perte irréparable.

Veuillez agréer, Mon cher Prési-
dent, l'assurance de mes sentiments
les meilleurs et les plus dévoués.

Je suis à vous,

J. Vanhulst

à l'assort, 107, Rue N. 1728.

De Burgemeester van Antwerpen
betuigt aan den heer Florent Deploige
en aan de familie Deploige zijne zeer
oprechte en christelijke deelneming in
hun rouw bij het afsterven van Monseigneur
Deploige, hun betreurd familielid.

De Heer moge zijn uitstekenden
diensar loonen !"

Antwerpen, den 22 November 1927.

UNIVERSITÉ CATHOLIQUE
DE LOUVAIN
CABINET DU RECTEUR

Louvain, 19 février 1926

Cher Monsieur le Chanoine,

J'ai l'honneur de vous transmettre
les lettres et télégrammes de condoléances qui
m'ont été adressés au lendemain de la mort
de Mgr. Desplouze. Toutes et tous rendent un
hommage ému au grand disparu. Il sera
consolant pour vous d'en prendre connais-
sance; plusieurs d'ailleurs ne chargent d'un
message pour vous. Quand l'occasion s'en
présentera, vous jugerez sans doute bon
de les communiquer à M. Florent Desplouze.

Votre bien dévoué

J. Ladueze,
Rect. démis.

Il a été répondu à ces lettres et télégrammes.

COMITÉ NATIONAL FRANÇAIS
DE
L'ŒUVRE INTERNATIONALE DE LOUVAIN

Paris, le 22 novembre 1927

INSTITUT DE FRANCE
25, Quai Conti, PARIS-VIe

Monsieur

J'apprends avec une grande peine la mort de
Monsieur Deplongé. Je vous prie de rendre
bien agréés, Monsieur, pour vous-même, pour vos
collègues du Comité, Recteur, et pour tous vos collègues
professeurs, maîtres de conférences, fonctionnaires, et
de nos sentiments de profond condoléance. Le Comité se
fait honneur de joindre de tout cœur,
à notre très respectueux et très dévoué attachement,
Veuillez croire, Monsieur le Recteur,
à notre très respectueux et très dévoué attachement.

C. F. Bellier

BIBLIOGRAFIE

Van Monseigneur Simon Deploige

Filosofische en sociale studies

“Le referendum royal” dans la *Revue Générale*. (Décembre 1891, pp. 942-989)

Le referendum en Suisse, précédé d’une lettre sur le referendum en Belgique, par J. Van den Heuvel. Un volume XXXVI-190 pages. Bruxelles, Société belge de Librairie, 1892.

Trad. angl. par C.P. Trevelyan, avec notes par Lilian Tomn : “The referendum in Switzerland”. Un volume IXIX-334 pages. Londres Longmans, Green en C°. Collection de The London School of Economics and Political Science, 1898.

“Le vote obligatoire en Suisse” dans la *Revue Générale*. (Mars 1893.) Une brochure 23 pages. Bruxelles, Société belge de Librairie, 1893.

“La théorie thomiste de la propriété” dans la *Revue Néo-Scolastique*. (Janvier-avril-juillet 1895.) Une brochure 52 pages. Louvain, Institut Sup. de Phil., 1895.

“Le boerenbond belge” dans la *Revue sociale catholique*. (Mars et avril 1897.) Une brochure 16 pages. Louvain, Inst. Sup. De Phil., 1897.
Trad. flamande par Jos Libot : “De Boerenbond”. Louvain, *ibid.*, 1897.

“Saint Thomas et la question juive” dans la *Revue Néo-Scolastique*. (Novembre 1896 et mai 1897.) Une brochure 51 pages. Louvain, Inst. Sup. de Phil., 1897. Deuxième édition dans *Collection science et religion*, une brochure 60 pages. Paris, Bloud et Barral, 1899.

“Politique catholique et politique socialiste” dans la *Revue sociale catholique*. (Juin 1898.) Une brochure 16 pages. Louvain, Inst. Sup. de Phil. Bruxelles, Soc. Belge de libraire, 1898.

“Pensées d’un évêque sur le juste salaire” dans la *Revue Néo-Scolastique*. (Février 1901, pp. 55-57.)

“Le serment des bourgemestres”, dans la *Revue catholique de droit*. (Avril 1898.)

“L’émancipation des femmes” dans la *Revue Néo-Scolastique*. (Février 1902.) Une brochure 46 pages. Louvain, Inst. Sup. de Phil., 1902.

“Le premier arbitrage de la Haye” dans la *Revue catholique de droit*. (Janvier 1903)
Correspondance avec M. Durkheim à propos du n° 8 *Revue néo-scolastique* (novembre 1907)

“Le conflit de la morale et de la sociologie” *Revue Néo-Scolastique* (12, 1905, p. 405-417; 13, 1906, p. 49-79, 135-163, 281-313; 15, 1908, p. 499-517; 16, 1909, p. 47-92.)

“La filosofia Neo Scolastica e le Scienze Sociali” dans *Rivista di Filosofia Neo Scolastica*. Florence, 1909. Une brochure 14 pages. Florence, Libreria Editrice Fiorentina, 1909.

“Délimitation du conflit entre la morale et la sociologie”, 1909, (*Revue Néo-Scolastique* (Louvain)).

“Morale thomiste et science des mœurs”, 1910, *Revue Néo-Scolastique (Louvain)*

“Les variations du droit naturel”, 1910, *Revue catholique de droit (Louvain)*

Le conflit de la morale et de la sociologie. Un volume 424 pages. Louvain, Inst. sup. de Phil., 1911. Deuxième édition augmentée d’une préface, Louvain, ibid, 1912. Troisième édition, augmentée d’une préface de Jacques Maritain et d’un appendice. Paris, Nouvelle librairie nationale, 1923. Quatrième édition, Paris, Nouvelle librairie nationale, 1927.

Trad. esp. Par Francisco Lombardia : “El Conflicto de la Moral y de la Sociologie. (D’après la deuxième édition française.) Un volume 412 pages. Madrid, La española Moderna.

“Le moral et le normal” dans la *Revue des sciences Philosophiques et Théologiques*. (T. VI, 1912, pp. 732-741.) Une brochure 12 pages. Bureaux de la Revue Le Saulchoir Kain, 1912.

Préface à l’ouvrage de G. Colle. *La Métaphysique d’Aristote*. Traduction et commentaire du 1. I. dans la collection “Aristote : Traductions et Etudes”. Louvain, Institut supérieur de Philosophie 1912, pp. V - VI.

Préface au tome I des *Annales de l’Institut supérieur de Philosophie* 1912, pp. Vet VII.

“L’Idée de responsabilité dans la Sociologie contemporaine”. Cours professé à la semaine sociale de France, Xe Session, Versailles 1913, dans *Compte rendu de la Semaine*, Paris, Gabalda, pp. 131-143. Une brochure 20 pages. Louvain, Inst. sup de Phil., 1913.

“La Société chrétienne des nations” dans le volume *Conférences de la Revue des Jeunes*. L’Utilisation de la Victoire. X. (11 mars 1919), pp. 262-291. Une brochure. Paris, Revue des Jeunes.

“La Notion chrétienne du pouvoir” dans la *Revue des Jeunes* (19 mars 1912) pp. 489-502.

“Saint Thomas et la Famille” Conférence prononcée le 21 novembre 1923, à la Semaine Thomiste de Rome, dans *Acta Hebdomadae Thomisticae Romae celebratae*, 19-25 novembre 1923. Rome, Academia S. Thom. Aquinatis 1924. (pp. 197-1930) Paru dans la *Revue des Jeunes*, 25 novembre, pp. 345-381. Une brochure 44 pages, Louvain, Inst. sup. de Phil., 1923. Paru avec des notes dans *Annales de l’Institut supérieur de Philosophie*, t. V 1925, pp. 699-738.

Trad. flam. “S. Thomas en het gezin” dans *S. Thomas van Aquino*. Bijdragen over zijn tijd, zijn leer en zijn verheerlijking door de kunst. Standaard Boekhandel Brussel-Antwerpen, Leuven 1927, pp. 77-99.

“La crise de l’autorité” “Les rapports entre autorités” Cours professés à la semaine sociale de France, XVIIIe session, Lyon 1925, dans *Compte rendu de la Semaine*, Paris Gabalda, pp. 129-152. Une brochure 44 pages. Louvain, Inst. sup. de Phil., 1925.

Gelegenheidsgeschriften

“Les élèves du Collège Saint-Materne à Tongres” A la mémoire de leur bien aimé condisciple Guillaume-Marie-Joseph-Comté, pieusement décédé à Tongres le 27 mai 1884. Paroles prononcées sur sa tombe par son condisciple Simon Deploige. Un feuillet de 8 pages.

Tongres. Coup d'oeil sur l'histoire de Notre-Dame et de la ville par deux Tongrois. Une brochure de 54 pages. Tongres, Imprimerie Theelen Michiels, 1890. (Anonyme. Auteurs : Simon Deploige et Adhémar Deckers.)

“Enquête sur la guérison de Mlle Joachime Dehant” (en collaboration avec le docteur R. Royer) dans *Annales de N-D de Lourdes*. (31 janvier 1894.) Une brochure de 15 pages. Louvain, Imprimerie du Bulletin national belge de N-D de Lourdes.

“La guérison de Jean Debrouwer”, dans Rapport sur le pèlerinage de 1894. Présenté par le Comité organisateur du Pèlerinage belge du moi de mai à N-D de Lourdes, pp. 16-39. Tamines, Duculot-Roulain, 1894.

“Toast le jour de sa première messe solennelle” (6 janvier 1897), dans une brochure sans titre, pp. 63-65. Namur, Auguste Godenne.

“Bénédiction d'une grotte de N.-D de Lourdes au séminaire Léon XIII de Louvain” dans le *Bulletin national belge de N-D de Lourdes* (25 mars 1899)

Allocution pour la vêtue de Mlle Cartuyvels, prononcée en la chapelle du couvent des Dames de l'Adoration perpétuelle à Watermael 16 juillet 1901. Une brochure 20 pages.

Plantation d'une croix de Jerusalem à Louvain. Allocution de l'abbé Deploige (10 novembre 1901.) Une brochure 14 pages.

“Editorial à l'occasion de la mort de Léon XIII” dans la *Revue Néo-Scholastique* (août 1903). Anonyme.

“Lettre sur la mort de Mlle Marie de M...” dans le *Messenger de Saint-Benoit* (Janvier 1905) pp. 7-9, cité dans l'article “In Pace”. Abbaye de Maredsous, 1905. (Anonyme. La lettre est datée du 22 novembre 1904).

Allocution pour le mariage de M. Frédéric de Montpellier et de Mlle Jeanne de Montpellier, prononcée en l'église d'Annevoie (6 février 1904). Une brochure 10 pages.

A sa grandeur Mgr. Mercier, archevêque de Malines. Toast de S. Deploige (16 avril 1906). Une brochure 8 pages.

Allocution pour le mariage de M. Maurice Defourny, professeur à l'Université catholique de Louvain et de Mlle Marie Gérard, prononcée en l'église de Gembloux (20 juillet 1909). Une brochure 12 pages.

“Lettre aux Etudiants catholiques de l'Université de Gand” (15 octobre 1909) dans *Almanach de la Générale gantoise des étudiants catholique*, 1910. Une brochure 8 pages.

“Deux lettres sur Saint Thomas et la question Juive, au directeur de la *Flandre Libérale*” (datées 10 et 17 mai 1910) dans la *Flandre Libérale* (numéros des 14 et 21 mai 1910). Et publiées dans le *Bien Public de Gand*, N°s des 12 et 19 mai 1910.

“Lettre aux rédacteurs de l’*Avant-garde*” dans le numéro-album de l’*Avant-garde*, 1910.

Discours à la séance d’ouverture de la réunion liturgique tenue à l’abbaye du Mont César à Louvain les 7 et 8 juin 1910, dans *La vie liturgique*, suppl. mensuel n° 9,10,11,1910. Louvain, Abbaye du Mont César.

Allocution pour le mariage de M. Jules Peeters, docteur en Philosophie et de Mlle Thérèse Gérard, prononcé en l’église de Gembloux (28 juin 1910). Une brochure 10 pages.

La Mission du prêtre. Allocution prononcée à la première messe de l’abbé P. Harmignie, en l’église de Saint-Nicolas à Mons. Une brochure 23 pages.

“La Mission des étudiants catholiques”. Conférence faite aux Facultés catholiques de Lyon, le 7 décembre 1911, dans *Bulletin des Facultés catholiques de Lyon*. (Janvier-Mars 1912). Une brochure 24 pages.

Au seuil de l’Université. Allocution faite le 17 octobre 1912 aux étudiants de première année, dans une réunion organisée à l’Institut supérieur de Philosophie par la Fraternité universitaire du Tiers-Ordre franciscain. Une brochure 22 pages.

Lettre préface au livre de Hervé de Gruben. “*Les Allemands à Louvain*” Première édition 1915. Septième édition 1916. Paris, Plon. Paru dans *le Correspondant*, 10 août 1915, p. 426.

La voix des neutres. Espagne et Belgique. Un volume II-166 pages. Sixième édition 1918. Paris, Plon.

“La résurrection de Louvain”. Discours prononcé au Havre le 26 août 1918, dans le volume *La Bibliothèque de Louvain*. Séance commémorative du quatrième anniversaire de l’incendie. Paris, Perrin, 1919, pp. 93-108. Paru dans la *Revue des Jeunes* (10 septembre 1918). Une brochure 8 pages. Louvain, Imprimerie Nova et Vetera.

Trad. espagnole par H. Meersmans : *La resurreccion de Louvaina*, Granada, 1919. Une brochure 12 pages.

“Le foyer du soldat belge de Lourdes” dans le *Journal de la Grotte de Lourdes* (13 septembre 1917).

Discours adressé aux soldats du Foyer du soldat belge à Lourdes à l’occasion de la visite de Mgr le duc et de Mme la duchesse de Vendôme (10 juillet 1918), dans le *Journal de la Grotte de Lourdes* (21 juillet 1918).

Sainte-Jeanne d’Arc. Panégyrique prononcé à Notre-Dame de Paris, le 6 mai 1921. Une brochure 22 pages. Louvain, Inst. sup. de Phil., 1921.

“Intervention à la Semaine des écrivains catholiques” (Première session 16-22 mai 1921, dans le numéro spécial de *Les Lettres* (décembre 1921, Paris, p. 157).

Le règne de Jésus-Christ. Discours prononcé dans la cathédrale de Dijon, le 6 février 1921 pour la clôture de la semaine sociale. Une brochure 24 pages. Louvain, Inst. sup. de Phil., 1921.

Parlementaire werkzaamheden (Senaat)

Discours au Sénat le 20 février 1924. Discussion du projet de loi modifiant “la procédure en matière de divorce”. *Annales Parlementaires*, pp. 505-508.

Rapport des Commissions réunies des Sciences et des Arts et de l’Intérieur et de l’Hygiène, chargées d’examiner le projet de loi accordant la personnification civile à l’Académie royale des Sciences, des lettres et des Beaux-Arts de Belgique; à l’Académie royale flamande; à l’Académie royale de Langue et de Littérature françaises, et à l’Académie royale de Médecine. - *Doc. Parl. Sénat*, session 1923-1924, n° 96. (26 février 1924).

Rapport de la Commission des Sciences et des Art, chargée de l’examen du projet de loi modifiant le dernier alinéa de l’art. 34 de la loi du 10 avril 1890 - 3 juillet 1891 sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires (Faculté de Saint-Louis à Bruxelles et de Notre-Dame de la Paix à Namur.) - *Doc. Parlem. Sénat*, Session 1923-1924, n° 238. (16 juillet 1925).

Projet de loi sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires. Amendements proposés par MM. Deploige, Braun, Van Overbergh, Vinck, Digneffe, Lafontaine. Note explicative. - *Doc. Parlem. Sénat*, session 1924-1925, n° 59 (28 janvier 1925).

Discours au Sénat dans la discussion du projet de loi sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires. - *Ann. Parl. Sénat*, Session 1924-1925, 333-335, 368-369, 386-388 (27 & 29 janvier et 4 février 1925).

Note de la minorité annexée au Rapport de la Commission des Sciences et des Arts chargée d’examiner le projet de loi accordant à l’Ecole des mines et de la métallurgie du Hainaut le droit de délivrer à ses élèves des diplômes légaux de candidat ingénieur et d’ingénieur civil des mines. - *Doc Parlem. Sénat*, session 1925-1926, n° 121 (26 mai 1926).

Rapport de la Commission des Sciences et des Arts chargée d’examiner le projet de loi modifiant, en ce qui concerne le taux du droit d’inscription au rôle et du droit d’inscription au cours, les art. 18 et 19 de la loi du 15 juillet 1849, organique de l’enseignement supérieur donné aux frais de l’Etat. - *Doc. Parlem. Sénat*. Session 1925-1926, n° 231 (27 juillet 1926).

Discours au Sénat dans la discussion du projet de loi portant modification du Chapitre VI, titre V, du Livre I du Code Civil : “Des droits et des devoirs respectifs des époux”. - *Ann. Parlem. Sénat*, session 1926-1927, 115-116, 132-133, 135 (20,25 & 26 janvier 1927).

Werken verschenen over Monseigneur Simon Deploige

“A la mémoire de Mgr. Deploige” Baron Hervé de Gruben, 19 novembre 1928, Louvain.

“Eloge funèbre de Monseigneur Deploige” prononcé au service solennel célébré a Lourdes le 25 juin 1928 par le chanoine A. Thiéry.

“Mgr. Simon Deploige”, Eloge funèbre prononcé en la grande salle de l’Institut de Spoelbergh, le 17 janvier 1928 par le professeur Defourny.

Chronologie

15 oktober 1868	Geboorte & doop
1873	Wonderbaarlijke genezing door toedoen van Onze Lieve Vrouw van Lourdes
14 maart 1880	Plechtige communie
september 1882	Eerste dank bedevaart naar Notre-Dame de Lourdes
1888	Doctor in de Wijsbegeerte en letteren
10 september 1888	Lid van "l'Hospitalité de Notre-Dame de Lourdes"
1889	Doctor in de Rechten
1891-92	Licentiaat in de Thomische Filosofie
1889-1893	Advokaat aan de balie van Tongeren
September 1891	Eerste Secretaris-generaal van "La Ligue Démocratique Belge"
1892	Lid van "Comité des Oeuvres pontificales"
1893	Professor aan de Universiteit van Leuven en Secretaris van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte
1894	Stichter van "Cercle d'études sociales"
Maart 1893	Medestichter van "Comité du pèlerinage National du Printemps à Notre-Dame de Lourdes"
21 maart 1896	Ridder in de Orde van Sint-Gregorius de Grote (Vaticaan)
12 april 1896	Onderdiaken
30 mei 1896	Diaken
19 december 1896	Priesterwijding
1904-1904	Secretaris "Revue Sociale Catholique"
1905	Revue Catholique de Droit
1900	Ere-doctor van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte
2 februari 1904	Ere-kanunnik van de kathedraal van Luik
1 maart 1906	Voorzitter van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte in opvolging van Mgr. Mercier
22 mei 1906	Geheime kamerheer van Z.H. de Paus
27 maart 1907	Ridder in de Leopoldsorde
6 december 1908	Stichter van "l'Association des Anciens Etudiants de la Faculté de droit"
September 1909	Congres van Mechelen
27 augustus 1911	Manifestatie Schollaert
1912	Annales de l'Institut supérieur de Philosophie
15 maart 1912	Huisprelaat van Z.H de Paus
30 juli 1914	Organisator van het Hospitaal Sint-Thomas
26 augustus 1914	Lid van de raad der Notabelen te Leuven
20 april 1915	Verkrijgt van Z.H. de Paus de zegening van het beeld van het Heilig Hart op een Belgische vlag geplaatst
3 mei 1916	Manifestatie van de Katholieke Spanjaarden "A la Belgique"
1917	Stichter van "Le Foyer du soldat" te Lourdes
26 maart 1917	Hulde aan de vlaggen van de geallieerde Naties aan het Heilig Hart te Paray-le-Monial
1918	Commissaris-generaal van "L'oeuvre Internationale de la Bibliothèque de Louvain"
15 september 1919	Burgelijke Medaille 1 ^{ste} klas
19 september 1919	Officier in de Leopoldsorde

16 juni 1921	Burgerlijk Kruis eerste klas 1914-1918
november 1921	Stichter van “l’Adoration nocturne des étudiants”
18 september 1923	Gecoöpteerd senator voor de provincie Limburg
3 april 1925	Commandeur in de Leopoldsorde
10 april 1925	Herkozen door de Provincieraad Limburg tot Senator
14 juni 1925	Ere-kapelaan van de Notre-Dame van Lourdes